

J. REYNAERT

CATALOGUS
VAN DE MIDDELNEDERLANDSE HANDSCHRIFTEN
IN DE BIBLIOTHEEK
VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE GENT

I
DE HANDSCHRIFTEN
VERWORVEN VÓÓR 1852

RIJKSUNIVERSITEIT TE GENT

WERKEN UITGEGEVEN DOOR DE FACULTEIT VAN DE
LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
171^e AFLEVERING



J. REYNAERT

CATALOGUS VAN DE
MIDDELNEDERLANDSE
HANDSCHRIFTEN
IN DE BIBLIOTHEEK
VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT
TE GENT

I

DE HANDSCHRIFTEN
VERWORVEN VÓÓR 1852

GENT
1984

VAN DIT WERK WERDEN GEDRUKT OP DE PERSEN
VAN DRUKKERIJ UNIVERSA TE WETTEREN,
OP HOUTVRIJ VELIJN, 600 EXEMPLAREN
GENUMMERD VAN 1 TOT 600

DIT IS NUMMER

11

Editorship : Blandijnberg 2, B-9000 Gent
Administration (orders) : Uitgeverij Universa,
Hoenderstraat 24, B-9200 Wetteren

D/1984/0051/41

WOORD VOORAF

Onder de handschriftenverzamelingen in België neemt die van de Universiteitsbibliotheek te Gent een vooraanstaande plaats in. De circa 4250 nummers in het Fonds der Handschriften en de circa 1750 nummers in het Fonds der Gandavensia vormen een imposant geheel. Het grootste deel ervan dateert echter uit de moderne periode en is uiteraard ongelijk van waarde. De middeleeuwse codices integendeel, samen ongeveer 1000 nummers, daterend van de 6de tot de 16de eeuw, zijn zowel op literair en wetenschappelijk als op artistiek gebied van grote betekenis.

Alle handschriften die van het Fonds der Handschriften deel uitmaken, de middeleeuwse en de moderne, zijn zeer bondig beschreven in mijn in 1977 verschenen *Inventaris van de Handschriften in de Universiteitsbibliotheek te Gent*. Een soortgelijke inventaris is thans in voorbereiding voor de manuscripten in het Fonds der Gandavensia. Kan een dergelijke summiere beschrijving voor veel moderne handschriften volstaan, voor middeleeuwse codices is zij in elk geval ontoereikend. Voor uitvoeriger beschrijvingen van de te Gent bewaarde codices moet de lezer zich nog steeds behelpen met de catalogus die bibliothecaris Jules de Saint-Genois in de jaren 1849-1852 liet verschijnen onder de titel *Catalogue méthodique et raisonné des manuscrits de la Bibliothèque de la Ville et de l'Université de Gand* (de Universiteitsbibliotheek was destijds tevens Stadsbibliotheek). Dit voor zijn tijd verdienstelijke werk is thans hopeloos verouderd, niet alleen omdat erin slechts de 642 codices beschreven worden die toen aanwezig waren, maar ook omdat de eisen die aan een wetenschappelijke catalogus gesteld worden inmiddels grondig gewijzigd zijn en waardeoordelen zoals de Saint-Genois ze ten beste geeft niet langer gemaakt worden.

De *Census der Handschriften*, waarvan tussen 1955 en 1964 zes afleveringen verschenen, bezorgde voor een aantal na 1852 verworven handschriften wetenschappelijk verantwoorde maar bondige beschrijvingen. Telkens opnieuw echter verhinderden het tekort aan personeel en de groeiende administratieve taken de voortzetting van dit project, en zoals gezegd werd er weldra de voorkeur aan gegeven eerst een inventarisering van het volledige handschriftenbezit uit te voeren, waarbij de talloze aanwinsten van de tweede helft der 19de en van de 20ste eeuw voor het eerst bekend zouden worden gemaakt. Aan

een uitvoerige wetenschappelijke catalogus wordt verder gewerkt, maar een publicatie kan voorlopig niet in het vooruitzicht gesteld worden.

Daarom is het bijzonder verheugend dat Dr. J. Reynaert, werkleider bij het Seminarie voor Middelnederlands van de Rijksuniversiteit te Gent, het initiatief genomen heeft om een catalogus van de Middelnederlandse handschriften van de Universiteitsbibliotheek samen te stellen. Het is een gelukkige omstandigheid dat een dergelijke deelcatalogus geredigeerd kan worden door een specialist inzake Middelnederlandse letterkunde, die o.a. met zijn publicaties over Hade-wijch naam gemaakt heeft, maar die tevens aan het codicologische aspect veel aandacht heeft besteed. Namens de Universiteitsbibliotheek dank ik Dr. Reynaert van harte omdat hij deze moeilijke taak op zich heeft willen nemen en het eerste onderdeel van de nieuwe wetenschappelijke catalogus der *codices Gandavenses* heeft tot stand gebracht. Ik druk tevens de hoop uit dat de volgende delen van de *Catalogus der Middelnederlandse Handschriften* spoedig het licht mogen zien, opdat dit deel van het handschriftenbezit weldra op strict wetenschappelijke wijze ontsloten zou zijn. De bekwaamheid en de toewijding van de auteur staan daar alleszins borg voor. Dat de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte de publicatie van de *Catalogus der Middelnederlandse Handschriften* op zich heeft willen nemen moge tenslotte nog met dankbaarheid worden vermeld.

Albert DEROLEZ
Conservator der Handschriften
en Kostbare Werken

INLEIDING

Het is bekend dat nagenoeg het geheel van wat men onder Middelnederlandse literatuur pleegt te verstaan in een vrij beperkt aantal handschriften is overgeleverd: welgeteld *negen* handschriften bevatten samen zowat alle hoogtepunten van wat onze middeleeuwse voorouders aan literatuur hebben voortgebracht⁽¹⁾; en het is nauwelijks overdreven te beweren dat de codicologische belangstelling van de geschiedschrijvers en commentatoren van deze literatuur zich tot deze kleine groep van handschriften beperkt, terwijl anderzijds duizenden "niet-littéraire" handschriften in onze bibliotheekkasten liggen te sluimeren, onbeschreven en onbekend, ten eeuwigen dage allicht, indien ze ten minste zo lang van de invretende inkt worden gespaard.

Zoals enkele eeuwen terug alleen de aanwezigheid van miniaturen een manuscript tot interessant bezit kon maken, zo beslist nu vaak het criterium van de literariteit over het al dan niet verwijzen van een codex naar het vergeetboek van het handschriftenkabinet. Ten onrechte. Men ziet hierbij immers over het hoofd dat de zgn. gebruiksliteratuur (gebeden en devoties, vakliteratuur, didaktische teksten, sermoenen e.d.) even goed en meestal zelfs beter dan de eigenlijke literatuur getuigenis afleggen van sociale, culturele en linguïstische situaties en dat bovendien ook de materiële kenmerken van een manuscript in historisch opzicht interessant kunnen zijn: als louter archeologisch gegeven is een boek op zichzelf al niet minder belangrijk dan andere potscherven of vermolmden stukken houtwerk. Ten slotte moet ook het zeer relatieve van de waardering van literariteit worden ingezien: wanneer Paul van Ostaijen het over onze middeleeuwse literaire traditie had, dan noemde hij niet Veldeke of Maerlant, maar wel: Hadewijch, Ruusbroec, Gerlach Peters ... En het kan niet worden ontkend dat aan sommige anoniem overgeleverde gebeden meer lyrisme te beleven valt dan aan vele duizenden verzen van de "vader der diëtischer dichtren algader".

Hoe dan ook, de toestand van wetenschappelijke verwaarlozing waarin zich de meeste Middelnederlandse handschriften bevinden, is geheel onverantwoord: van het overgrote deel ervan weten wij niet eens wat ze precies aan teksten bevatten. Het aantal ervan is weliswaar omvangrijk maar toch, op

(1) Vgl. P. F. J. OBBEMA, "De overlevering van de Middelnederlandse letterkunde", in: *Literatuur en samenleving in de middeleeuwen*, Wassenaar (1976), p. 101 e.v.

enkele schaarse jaarlijkse nieuwe vondsten na, *beperkt*, zodat het met enige gecoördineerde moeite mogelijk zou zijn om binnen een redelijke termijn dit gehele patrimonium op zo'n manier te beschrijven, dat iedereen vanuit zijn belangstelling of discipline gemakkelijk kan nagaan of en in welk opzicht een of ander handschrift hem eventueel interesseert.

Een geïsoleerde en relatief zeer bescheiden bijdrage tot dit denkbeeldig projekt, dat in zijn totaliteit ongeveer zou samenvallen met de door De Vreese gedroomde *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta*, vormt de hierna volgende beschrijving van een aantal handschriften uit een verzameling die De Vreese zelf lange tijd onder zijn hoede had, maar waaraan hij merkwaardig genoeg weinig aandacht en werk heeft besteed, wat o.m. blijkt uit de relatieve schaarste aan gegevens over de Gentse handschriften in het Leidse documentatiecentrum; dat de Gentse hoogleraar de opsporing en beschrijving van de moeilijker bereikbare handschriften in het buitenland als zijn meest dringende opdracht beschouwde, is anderzijds begrijpelijk.

De Gentse universiteitsbibliotheek vormt, zoals bekend, de voortzetting van de tijdens de Franse bezetting opgerichte "Bibliothèque de l'École centrale du département de l'Escaut", die, zoals in die dagen gebruikelijk, werd samengesteld door het in beslag nemen en centraliseren van een aantal kleinere verzamelingen uit kloosters en andere landelijke instellingen. "Nous avons transporté au dépôt de Baudeloo les bibliothèques des Récollets, Carmes-chaussés et déchaussés, Dominicains, Augustins, des abbayes de Waerschoot et de Tronchiennes, de l'Administration du Vieux-Bourg, du ci-devant conseil des Flandres et de l'abbé de Saint-Pierre", melden in een rapport van 14 Floréal (3 mei) 1797 de voorzitter en de sekretaris van "le jury temporaire des arts et des sciences", de heren B. Coppens en Ch. van Hulthem⁽²⁾. Hoeveel en welke handschriften van dit vroegste fonds deel uitmaakten is nog moeilijk na te gaan: de eerste bibliothecaris, Ch. van Hulthem, heeft immers alleen een *gedeeltelijke*, in manuscript bewaarde, catalogus van het handschriftenbezit opge maakt⁽³⁾, waaruit anderzijds wel blijkt dat de nu geldende nummering der

(2) Een kopie van dit rapport wordt in de Gentse bibliotheek bewaard in een bundel met documenten die alle betrekking hebben op de vroegste geschiedenis van de instelling, nr. G. 12916 (exp. 2).

Over de vroegste jaren van de bibliotheek, zie verder: A. VOISIN, *Recherches historiques et bibliographiques sur la bibliothèque de Gand*, Gand, 1839, R. F. APERS, "Schets eener geschiedenis der Universiteitsbibliotheek te Gent", *Handelingen van het 2de Congres voor boek- en bibliotheekwezen*, 1932, pp. 15-82, en wat meer bepaald de handschriftenafdeling betreft: C. DEBAIVE, "Quelques notes au sujet des manuscrits de la Bibliothèque de l'Université de Gand", *Annales de la Fédération archéol. de Belgique. Congrès d'Anvers*, 1930, pp. 415-431.

(3) Eveneens in G. 12916 (exp. 55).

manuscripten niet op die tijd teruggaat, daar het enige Middelnederlandse handschrift dat dit catalogusfragment vermeldt, nl. *de leven ende de myraculen van de Santen wies principale helege lichamen rustende zyn in den cloestere te sente Baefs*, niets anders kan zijn dan de huidige codex nr. 529, terwijl anderzijds bekend is dat tot ca. 1810 de verzameling uit zeker niet meer dan een tweehonderdtal eenheden bestond : aan de hand van deze nummering is dus de geschiedenis van het vroegste fonds niet te reconstrueren.

De oudste volledige catalogus, opgemaakt en in 1816 uitgegeven door J.-A. Walwein de Tervliet, bibliothecaris vanaf 1810, vermeldt in totaal 234 handschriften. Het manuscript van deze catalogus, dat in de Universiteitsbibliotheek bewaard wordt⁽⁴⁾, geeft, in tegenstelling tot de uiteindelijk gedrukte tekst, signaturen aan en vermeldt bovendien in supplement twee nieuwe aanwinsten, waarvan één Middelnederlands handschrift, nl. *de Oude costume van Ghendt*, nu nr. 125, volgens de nota van Walwein in 1817 door de burgemeester van Gent voor de bibliotheek gekocht. Met inbegrip van dit laatste manuscript bevat Walweins boekenlijst in totaal 22 handschriften met Middelnederlandse teksten, verdeeld over de rubrieken T (Théologie : 14), J (Jurisprudence : 2), B (Belles-Lettres : 1) en H (Histoire : 5).

nr. in de catalogoog van Walwein	signatuur in het manuscript van Walweins catalogoog	huidige signatuur
6	T. 3	16
9	T. 46	218
30	T. 42	186
31	T. 25	198
40	T. 43	206
41	T. 43 a	205
42	T. 59	208
43	T. 60	209
44	T. 61	207
45	T. 62	215
53	T. 28	220
57	T. 29	258
58	T. 30	255
59	T. 31	259
121	J. 28	82
177	B. 13	444
195	H. 36	469
205	H. 16	499
206	H. 1	123
209	H. 9	529
214	H. 30	520
(Suppl. 2)	J. 4 a	125

(4) Hs. nr. 18.

Echter niet al deze handschriften behoren tot het oorspronkelijke in 1797 samengestelde fonds. We weten nl. dat in augustus 1809 een belangrijke vracht de Gentse verzameling kwam verrijken : vijf kisten met boeken uit de St.-Pietersabdij waren te Amsterdam ontdekt, net voordat ze naar Engeland zouden worden gesmokkeld, "pour les délices des bibliophiles de ce pays" ⁽⁵⁾. Een inventaris ⁽⁶⁾ van de handschriften die aldus in het bezit kwamen van de Gentse bibliotheek, vermeldt ten minste drie Middelnederlandse handschriften, die men zonder veel moeite kan identificeren als de huidige nummers 205, 206 en 218, aanvankelijk gesigneerd resp. T. 43 a, T. 43 en T. 46.

Indien deze oude signatuur wél iets van de groei van de oorspronkelijke verzameling weergeeft – en daar bestaat een goede kans toe, daar dit nummeringssysteem zeker van vóór 1816 dateert –, dan kunnen we aannemen dat, wat de Middelnederlandse handschriften betreft, de nummers hoger dan T. 46 pas na de aanwinsten van 1809 in de bibliotheek zijn terechtgekomen : de signaturen T. 59, T. 60, T. 61 en T. 62, m.a.w. de huidige nummers 208, 209, 207 en 215. Deze veronderstelling wordt bevestigd door een andere oude nummering, voorzover mij bekend alleen bewaard in een door J. de Saint-Genois geannoteerd exemplaar van Walweins *Catalogue* in het handschriftenkabinet van de bibliotheek ⁽⁷⁾ : alleen T. 59, T. 60, T. 61, T. 62 en verder B. 13 en H. 36 hebben er een nummer hoger dan 213 (respektievelijk 214, 215, 216, 217 a, 230 en 236) terwijl T. 46 van alle overige hier besproken handschriften er het hoogste getal draagt, nl. 201.

Rekening houdend met al deze gegevens kunnen wij omtrent de groei van de vroegste handschriftenverzameling van de Universiteitsbibliotheek wat het Middelnederlands bezit betreft het volgende grotendeels hypothetische schema opstellen :

1. verworven vóór augustus 1809, vermoedelijk in hoofdzaak ca. 1797 :
de nummers 16 (T. 3), 82 (J. 28), 123 (H. 1), 186 (T. 42), 198 (T. 25), 220 (T. 28), 255 (T. 30), 258 (T. 29), 259 (T. 31), 499 (H. 16), 520 (H. 30), 529 (H. 9) ;
2. verworven in augustus 1809 :
de nummers 205 (T. 43 a), 206 (T. 43) en 218 (T. 46) ;
3. verworven na augustus 1809 en vóór de publikatie van Walweins *Catalogue* in 1816 :
de nummers 207 (T. 61), 208 (T. 59), 209 (T. 60), 215 (T. 62), 444 (B. 16) en 469 (H. 36) ;

(5) A. VOISIN, *Recherches historiques* ..., p. 31. Of het hier gaat om boeken die ook tot het oorspronkelijk bezit van de St.-Pietersabdij behoorden, is moeilijk uit te maken.

(6) G. 12916, exp. 30.

(7) G. 4437 (3).

4. gekocht in 1817 : nr. 125 (J. 4 a) ;
5. verworven na 1816 en vóór de publikatie van de catalogus van J. de Saint-Genois, 1849-1852 : de nummers 539, 542, 557, 590, 607, 621, 632.
6. verworven na 1852 : nr. 388 (vacat bij Saint-Genois).

De hier opgesomde handschriften worden dus in de volgende bladzijden beschreven. Ik heb nl. geopteerd voor een systematische behandeling naar volgorde van de huidige nummering : alle handschriften met Middelnederlandse teksten met een signatuur tot 642 werden in aanmerking genomen, in principe dus de handschriften verworven voordat Saint-Genois in 1852 zijn *Catalogue méthodique et raisonné des manuscrits de la bibliothèque de la ville et de l'université de Gand* beëindigde.

De middeleeuwen liet ik, zoals bij dergelijk werk gebruikelijk, voor de gelegenheid tot 1600 lopen : ook handschriften van na 1500 werden dus opgenomen ; anderzijds was het wel de bedoeling om typisch zestiende-eeuwse codices als de rederijkershandschriften terzijde te laten, daar deze beter voor een afzonderlijke behandeling in aanmerking kunnen komen : zo werd bijv. nr. 490 hier op grond van zijn uitsluitend 16de-eeuwse inhoud (collaciën en sermoenen gepredikt bij de Clarissen te Leuven, 1562-1572) terzijde gelaten.

Ook overwegend Latijnse handschriften met schaarse of "bijkomstige" Nederlandse teksten zijn opgenomen ; alleen de Middelnederlandse inhoud wordt dan meegedeeld en de codicologische beschrijving blijft achterwege, daar deze bij voorkeur in een catalogus van de Latijnse handschriften een plaats kan vinden.

Bij de beschrijving van de inhoud der handschriften heb ik in het algemeen naar volledigheid gestreefd en dus ook de teksten van zeer geringe omvang of van schijnbaar ondergeschikt belang niet over het hoofd gezien. Om anderzijds de beschrijvingen van de devotiehandschriften binnen redelijke perken van papierverbruik te houden, heb ik, als algemene regel, alleen de *incipits* en dus niet de *explicit*s van de gewone korte gebeden opgegeven. Dit was ook hierdoor te rechtvaardigen, dat deze *explicit*s vaak uit gestereotypeerde formules bestaan, die het gebed in kwestie niet karakteriseren, terwijl anderzijds verschillen vaak niet relevant zijn met het oog op de identificering.

Ik kan hier niet nalaten heel in het bijzonder Prof. Dr. A. Derolez, de huidige conservator van de beschreven handschriften, van harte te danken, niet alleen voor de bereidwilligheid waarmee hij mij de manuscripten zelf en de voorhanden zijnde informatie erover ter beschikking stelde, maar ook voor talrijke adviezen en korrekties betreffende de codicologie der handschriften. Ook Prof. Dr. W. Prevenier, Dr. W. Waterschoot en Drs. M. Boone ben ik voor vak-kundige hulp dank verschuldigd.

AFGEKORTE LITERATUUR

Vijftien jaar aanwinsten

ACHTEN-KNAUS

A.H.

AXTERS, *Bibliotheca*

Bouwstoffen

Catalogus Amsterdam

Catalogus Deventer

DE FLOU-GAILLIARD

DESCHAMPS, *Vierde reeks*

INDESTEGE

KRUITWAGEN

LIEFTINCK

LIEVENS

MEERTENS

Vijftien jaar aanwinsten sedert de eerste steenlegging tot de plechtige inwijding van de Bibliotheek, Brussel, Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1969

G. ACHTEN en H. KNAUS, *Deutsche und niederländische Gebetbuchhandschriften der Hessischen Landes- und Hochschulbibliothek Darmstadt*, Darmstadt, 1959

Analecta hymnica medii aevi, hrsg. v. G. M. Dreves, Leipzig, 1886 e.v.

S. AXTERS, *Bibliotheca Dominicana Neerlandica manuscripta*, Louvain, 1970

Middelnederlandsch woordenboek, dl. 10, *Bouwstoffen*, door W. DE VREESE en G. I. LIEFTINCK, 's-Gravenhage (1977).

Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam. Catalogus der handschriften, Amsterdam, 1899 e.v.

Catalogus der handschriften berustende op de Athenaeumbibliotheek te Deventer, Deventer, 1892

K. DE FLOU en E. GAILLIARD, *Beschrijving van Middelnederlandsche en andere handschriften die in Engeland bewaard worden*, Gent, 1895-96-97

J. DESCHAMPS, "Middelnederlandse handschriften in de Koninklijke Bibliotheek Albert I. Brussel. Vierde reeks (1952-1977)", *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, jg. 48 (1977), pp. 657-689

L. INDESTEGE, *Een Diets gebedenboek uit het begin der zestiende eeuw*, Gent, 1961

B. KRUITWAGEN, *Catalogus van de handschriften en boeken van het Bisschoppelijk Museum te Haarlem*, Amsterdam, 1913

G. I. LIEFTINCK, *Codicum in finibus Belgarum ante annum 1550 conscriptorum qui in Bibliotheca Universitatis asservantur*, Lugduni Batavorum, 1948

R. LIEVENS, *Middelnederlandse handschriften in Oost-Europa*, Gent, 1963

M. MEERTENS, *De godsvrucht in de Nederlanden, 1930-1934*

SAINT-GENOIS

J. DE SAINT-GENOIS, *Catalogue méthodique et raisonné des manuscrits de la bibliothèque de la ville et de l'université de Gand*, Gand, 1849-52

VAN HEEL

D. VAN HEEL, *Middeleeuwse Handschriften op godsdienstig gebied in het bezit van de Bibliotheek der Gemeente Rotterdam*, Rotterdam, 1948

WALWEIN

J.-A. WALWEIN DE TERVLIET, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque publique de la ville de Gand*, Gand, 1816

BESCHRIJVING DER HANDSCHRIFTEN

Hs. 16

De bijbel van 1360, eerste deel

Papier, 316 bladen, 390 × 275 mm, ca. 1465

(V-1)(9) + 4 V (49) + (V-1)(58) + 9 V (148) + (V-1)(157) + 15 V (307) + (V-1)(316). In het zesde katern had het verwijderen van de tweede helft van het binnenste diploma tekstverlies tot gevolg ; in het 16de katern is het zevende blad van het oorspronkelijk quintern, zonder tekstverlies, uitgesneden ; in het 32ste katern is het voorlaatste blad gedeeltelijk (en mét tekstverlies), het laatste geheel uitgescheurd. Vermoedelijk zijn alle katernen gesigineerd geweest : signaturen zijn bewaard in de katernen VI (f), VIII tot en met XV (h tot p) en XIX tot en met XXII (t, v, x, y), waar de eerste vijf folio's van elk katern werden voorzien van een letter voor het katern, gevolgd door het folio-nummer in Arabische cijfers ; verder ook in de katernen XXIII tot en met XXXII (a tot k), waar dan het folio-nummer integendeel aan de letter voorafgaat. Reklamen zijn (gedeeltelijk) bewaard op fol. 19^v, 58^v, 88^v, 98^v, 108^v, 118^v, 128^v, 138^v, 187^v, 227^v, 247^v, 257^v, 267^v, 287^v, 297^v, 307^v. Sporen van aflijning en liniëring (loodstift), evenals op sommige plaatsen van de prikken voor de afschrijving. Twee kolommen van ca. 270 × ca. 80 mm met ca. 25 mm tussenruimte : 50 r. (fol. 2^r-217^v), 48 r. (fol. 218^r-315^v). Koptitels in rode inkt tot fol. 25^r. Oude foliëring in Romeinse cijfers vanaf fol. 2 tot fol. 25 (J tot XXIIIJ). Moderne paginering in potlood vanaf fol. 2^r tot 316^r : van 1 tot 628 (het getal 493 is tweemaal gebruikt). Op enkele plaatsen heeft een andere moderne hand met zwarte inkt gefolieerd (fol. 1, 2, 3, daarna sporadisch).

Watermerken : 1. tot katern X : een schild met drie lelies boven een t, dat gelijkenis vertoont, maar niet identisch is, met Briquet 1740 (1459-1480) ; 2. vanaf het derde diploma van katern X (fol. 91) tot en met katern XIV : de toren, Briquet 15894 (1459-1465), G. Piccard, *Turmwasserzeichen* (Stuttgart 1970), nrs. II 601-604 (1461-1466) ; 3. vanaf katern XV tot en met katern XXII : een anker, nagenoeg identisch met Briquet 386 (1466-1469) en 392 (1463) ; 4. in de katernen XXIII tot en met XXXII : een Y die met geen enkel nummer bij Briquet (9165-9203) helemaal overeenkomt.

Twee handen, beide hybrida : 1. fol. 1-217^v ; 2. fol. 218^r-316^r, met uitzondering van fol. 307^v, 308^{r-v}, alwaar een neiging tot littera textualis, vermoedelijk echter geen andere hand. Rubrieken tot fol. 24^r, dan weer op fol. 92, 93 en 94^r en vanaf fol. 218 tot het einde. Rubricering. Rode en blauwe paragraaftekens. Rode en blauwe lombarden

van 1 tot 4 r. hoog. Met kleur gehoopte initialen met bloem- en bladmotieven op fol. 2^r, 4^r, 55^r, 90^r, 108^r, 134^r, 154^v, 155^r, 169^r (uitgeknipt), 184^r, 187^r, 208^r, 225^r, 253^v, 285^r, 291^r, 294^r : 10 à 15 r. hoog bij de eerste kopiist, 6 à 10 r. hoog bij de tweede. Representanten.

Gerestaureerde zwartleren band met op voor- en achterplat een raam gevormd door twee grote rechthoeken (resp. ca. 330 × ca. 215 mm en ca. 275 × ca. 160 mm) met ruitenveld in de binnenruimte ; alles in driedubbele filet. In de hoeken en in het midden van elke zijde van de omraming een rond stempeltje met een roos ; in het midden van elke ruit, eveneens in een cirkeltje, een ster met zes stralen. Alles in blinddruk. Op de rug, zes ribben. Twee nieuwe koperen sloten. Bij de laatste restauratie (1974) werden voor- en achteraan telkens twee papieren schutbladen bijgevoegd.

Het handschrift is in het bezit geweest van de Gentse Augustijnen ; op fol. 2^r staat in de bovenmarge rechts : *MEMoria Fratrīs Gislei Baelde / quam reliquit bibliothecae / Augustinianae Gandensi / ii a Januarij / 1648*. Nr. 6 in de *Catalogue* van Walwein (p. 2).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 429 (p. 310) – C. H. EBBINGE WUBBEN, *Over Middelnederlandsche vertalingen van het Oude Testament*, 's Gravenhage, 1903, pp. 8-10 – S. HINDMAN, *Text and image in fifteenth-century illustrated Dutch bibles*, Leiden, 1977, p. 129 – *Bouwstoffen*, p. 274.

INHOUD

Fol. 1^r : [Inhoudstafel]

Inc. Hier beghint die tafel / vanden eersten stücke der byblyen hoe menich boeke daer in sijn. ende hoe veel capittellen een yghelijc heeft bi zonder ...

Expl. *Daniel* Daniel ist vijftiende boec ende heeft xiiij capittelen

fol. 1^v-315^{vb} : [De zgn. Bijbelvertaling van 1360, eerste stuk ⁽¹⁾]

Inc. *Hier beghint dat eerste boeck Genesis Prologus*. ONse here god vorziende die grote droecheit van deuocien die in sinen volke toe te comene was ende wesen soude zo aenroept hi ons alle traghe menschen ...

(1) Gedeelten van deze tekst gepubliceerd door C. H. EBBINGE WUBBEN, *Over Middelnederlandsche vertalingen van het Oude Testament*, pp. 66-84 en 143-156. Dit Gentse handschrift bevat de volgende bijbelboeken : Pentateuch, Jozua, Richteren, Ruth, Koningen, Tobias, Ezechiël, Daniël, Habakuk. Voor parallelle handschriften en literatuur, zie vooral J. DESCHAMPS, *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 152 e.v. en C. C. DE BRUIN, "Bespiegelingen over de "Bijbelvertaler van 1360" ", in *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis*, jg. 48-51 (1967-71) en dezelfde, *De Delfse Bijbel in het licht der historie*, Amsterdam-Alphen a. d. Rijn, 1977.

Expl. Ofte maschien stonden die rieke. zulken tijt zonder coninck Hier gaet vut die eerste partye vander bible. die nae onser ordinantie volmaect was aldus in duysche Int iaer ons heeren doe men screef .m.ccc. ende lx. op den xiisten dach van brachmaent

fol. 316^r (gedeeltelijk weggescheurd) : [Lijsten van Bijbelse koningen]

Inc. Dit ziin die Coninghe die bouen al Israel regneerden Saul ...

Hs. 82

Olivier de Langhe, Gecommentarieerde vertaling van de "Regula Sancti Benedicti"

Perkament, 157 bladen, 290 × ca. 207 mm, tussen 1445 en 1449

6 IV (48) + (IV-1) (55) + 12 IV (151) + III (157). In het zevende katern is het oorspronkelijk vijfde folio zonder tekstverlies uitgesneden. Geen reclamen noch signaturen. Aflijning en liniëring meestal nog zichtbaar (loodstift); op vele plaatsen ook de prikken voor aflijning en liniëring. Eén kolom van ca. 205 × 140 mm; 31 r. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 157.

Eén kopiist: hybrida met af en toe een lus aan de d. De kommentaar wordt door kleiner schrift van de Regel-tekst onderscheiden. Titels in zwarte inkt. Rubricering. Rode en zwarte onderstreping. Talrijke rode en blauwe lombarden van 2 en 3 r. hoog, in de index ook van 1 r. hoog. Met penwerk versierde initiaal van 3 r. hoog op fol. 1^r. Bij de meeste initialen en lombarden is de representant nog te zien. Korrektes in de marges, vermoedelijk door Olivier de Langhe zelf; vgl. op fol. 157^r: *Ego Oliuerus istum librum integraliter perlegi et correxi / manu propria. anno domini m^o. cccc^o. xlix* (overigens een hand die niet zo duidelijk van die van de kopiist te onderscheiden is).

18de-eeuwse kalfslederen band met kartonnen borden. Vijf ribben op de rug: in de vakken telkens een rechthoek in dubbele filet en – met uitzondering van het tweede en het derde vak – een bloem in het centrum en gebladerte in de hoeken; in het tweede vak, op een rood schildje, de inscriptie REGEL / VAN DEN / H. BENEDI; in het derde, op een groen schildje, het jaartal 1446 en gebladerte in de hoeken. Dit alles in gouddruk. Voor- en achteraan telkens twee schutbladen.

Het handschrift moet vanaf of kort na zijn ontstaan in het bezit geweest zijn van de Sint-Baafsabdij, waar het de signatuur droeg *E. aurea*. 7. (fol. 1^r, ondermarge)⁽²⁾. Zoals

(2) In een *Tabula Librorum Bibliothecae Monasterii Sancti Bavonis*, opgesteld door Olivier de LANGHE ca. 1455 en nu bewaard op het Rijksarchief te Gent (nr. R. 16) komt in de eerste af-

blijkt uit een eigendomsmerk in de bovenmarge op fol. 1^r (16de eeuw ?) is het, vermoedelijk na de sekularisatie van de Sint-Baafsabdij, overgegaan naar Baudelo, waar het verbleef tot de opheffing van dit klooster op het einde van de 18de eeuw : een ex libris op het dekblad vooraan vertoont, behalve het wapen van Baudelo zelf (met als kenspreuk *Stella duce*), ook het wapen van de laatste abt, Engelbertus Delforterie (*De forti dulcedo*)⁽³⁾. Walwein vermeldt het handschrift in zijn *Catalogue* als nr. 121, p. 19.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 496 (p. 355) – Th. COUN, *De Middelnederlandse vertalingen van de "Regula Sancti Benedicti"*, (diss. Leuven, 1976), pp. 46-53 (niet overgenomen in Th. COUN, *De oudste Middelnederlandse vertaling van de Regula S. benedicti*, Hildesheim, 1980).

INHOUD (4)

Fol. 1^r-136^r : [Olivier de Langhe], De expositie of verclaers vp sente benedictus Reghele

Inc. *Hier beghint de prohemie of voorsprake Int verclaers vp de vlaemsche translatie van sente benedictus Reghele*. Also de wijze salomon orcondt. neerenstelic onderzoucken ghecrighen of meersen de sciencie of wijsheit. es arbeit ende pine ...

Expl. ... die onslieden dit voor ooghen of jeghenwordeghe leuen ontfaermelike Regiert ende gouerneirt Amen. *Hier hendt de expositie of verclaers vp sente benedictus Reghele ghemaect van meestere oliuiere de langhe prioroor van den cloostere te sente baefs. Int jaer ons heeren .M.cccc. ende xliij.*

fol. 136^r-137^v : [Olivier de Langhe, Vertaling van het dekreet *Ne in vinea Domini* van Paus Urbanus V]

Inc. *Sequitur decretum domini vrbani pape quintj*. URBANUS bisscop dienare der dienaren gods. Ter eewegher van deser dinc ghedinckenessen. Dat in den wijngaert gods onser bewarenesse ouerghegheuen ...

deling, gewijd aan het persoonlijk bezit van prior Olivier de Langhe zelf, onder de signatuur *E. aurea*. 7. inderdaad een "Regula sancti benedicti theudisco" voor (fol. 3^v). Over deze catalogus en over de bibliotheek van St.-Baafs, zie : K. G. VAN ACKER, "Bijdrage tot de geschiedenis der librije van de Sint-Baafsabdij te Gent", *Bibliotheekgids*, jg. 35 (1959), pp. 75-86.

(3) Vgl. P. F. VYNCKE, *Geschiedkundige schets der Abdij van Baudeloo*, Gent, 1921, p. 103.

(4) Th. Coun geeft in zijn doctoraatsverhandeling (zie bibliografie) p. 46 e.v. een uitvoerige beschrijving ook van de inhoud van dit handschrift. Hij vermeldt (p. 344) twee parallelle handschriften, nl. Brussel, K.B. 3731 en Gent, Kliniek Maria-Middelares (zonder signatuur). Over Olivier de Langhe zelf, zie het artikel van C. HAP in *Biographie nationale*, dl. 38 (suppl. dl. 10), Bruxelles, 1973-74, kol. 438-452 en de daar opgegeven literatuur.

Expl. Niemende en zij gheoorlooft onse jeghewordeghe ordenanchie te verbrekene etc.
 Ghegheuen te Rome te sente pieters secundo nonas Aprilis pontificatus nostri
 anno septimo

fol. 137^v-139^v : *Hier volghet de antworde van meester thuriane de praellis (...) verclarende eeneghe questien of twijfelen vp de voorseide constitucie van den paeus vrbaen aldus beghinnende. Ne in vinea domini [veraald door Olivier de Langhe]*

Inc. Behouden elcs beter vonnesse of goeddincken Ic en vinde niet dat een Religeus
 ignorerende of niet wetende tvoorseide decreit of constitucie van vrbane. dat hij
 daeromme zoude werden gheexcuseirt of onsculdicht ...

Expl. *Hier hendt de antworde van meester thuriane de praellis vp de constitutie van den paeus vrbaen vorseit. Dese voorscreuen zaken waren aldus ghetranslateirt huten latine van meester oliuier de langhe Jnt Jaer ons heeren .M.CCCC. xliij.*

fol. 140^r-157^r : [Latijnse indices op de Regula Benedicti, door Olivier de Langhe]

Inc. Quamuis enim Religiosus. beati benedicti regulam aliququaliter memorie commen-
 daut. Non tamen statim omnia sigillatim vel particulariter occurrunt ...

Expl. ... hunc zelum feruentissimo amore exerceant monachi etc. Expliciunt con-
 cordantie super Regulam beati benedicti facte Anno domini M^o. cccc^o. xlv^o. Per
 magistrum Oliuerum de langhe Priorem Monasterii sancti bauonis gandensis

Hs. 123

Jacobus de Voragine, *Legenda aurea*, winterstuk (tweede, Noordnederlandse vertaling)

Papier, 311 bladen, ca. 380 × 280 mm, 1470

9 VI (108) + II (112) + 2 VI (136) + 2 V (156) + 3 VI (192) + (VI-1) (203) + 9 VI (311).
 Katern XVIII is een sextern waarvan het elfde blad zonder tekstverlies werd uit-
 gesneden. Vertikale reklamen langs de aflijning van de binnenmarge aan het einde van
 elk katern. Met uitzondering van het derde en het vierde zijn alle beschreven katernen
 gesigneerd, echter op weinig systematische wijze ; we treffen achtereenvolgens deze
 letters aan : a (katern I), b (II), qu (V), aq (VII), oS (VIII), o en a (IX), ao (X), A (XI), ao
 (XII), qa (XIV), B (XVI), e (XVIII), a (XX), o (XXI), q (XXII), a (XXIII), Z (XXV), 7 (Z ?)

(XXVI), aa (XXVII); letterachtige tekens in VI, XIII en XVII. De signatuur staat meestal onderaan rechts op elke rectozijde in de eerste helft van het katern; in de katernen XV, XVI, XVII en XXI echter in het midden van de bladzijde, in de katernen XVIII en XXIII in de linker benedenhoek; katern XXII heeft de signatuur *bovenaan* rechts. In de meeste gevallen wordt het teken voor het katern gevolgd door een Romeins cijfer als foliëring; in de katernen XI en XX staat het cijfer voorop, in XV komt alleen dit cijfer voor. De katernen XIX en XXIV zijn onbeschreven en hebben geen signalen. Aflijning en liniëring (zwarte stift) meestal nog duidelijk zichtbaar, evenals op veel plaatsen de prikken voor de afschrijving, vooral boven- en onderaan het blad. Twee kolommen van ca. 280 × 87 mm; ca. 21 mm tussenruimte; 45 r. Moderne paginering met potlood van 1 (fol. 1^r) tot 621 (fol. 311^r).

Watermerken: 1. in de schutbladen voor- en achteraan en in beide onbeschreven katernen (XIX en XXIV): een wapenschild, ongeveer Briquet 1752 (1480) of 1761 (1479); 2. in de katernen I tot en met IV: een wapenschild, ongeveer Briquet 1742 (1476-80) of 1760 (1474-77); 3. in de overige katernen: door elkaar heen, twee verschillende manen, waarvan de ene gelijkenis vertoont met Briquet 5185 (1468-74).

Eén hand: hybrida met kursieve elementen. Open ruimten voor initialen of lombarden (2 tot 5 r. hoog); representanten. Geen rubricering, wel open ruimten voor rubrieken. Geen decoratie.

Gerestaureerde kalfsleideren band op aan de randen afgeschuinde houten borden. Op voor- en achterplat een grote rechthoek in dubbele filet (ca. 350 × 240 mm) met ruitenveld (7 × 7, driedubbele filet); in elke ruit een stempeltje met vierpas. Sporen van twee sloten. Zes ribben, waartussen telkens een rechthoek (ca. 40 × 80 mm) in dubbele filet. Bovenaan op het voorplat een nog nauwelijks zichtbare inscriptie: *le prem[er] liure le [...] des saints*. Voor- en achteraan telkens vier schutbladen die samen een katern vormen.

Het handschrift is van Noordnederlandse oorsprong: de Mirakelen van de H. Barbara werden gekopieerd *jnden haghe. Bi my J. debeaumez den XXIXsten dach van decembri anno XIIIJ.ct ende tseuentich* (vgl. inhoudopgave, fol. 109^{rb}). Het heeft toebehoord aan de Ongeschoeide Karmelieten te Gent, zoals blijkt uit een inscriptie in de bovenmarge op fol. 1^r: *Conventus Gandensis f. Discalceatorum, / Carmelitarum 1672*; een gelijkaardig eigendomsmerk ook op het eerste schutblad. In WALWEINS *Catalogue* nr. 206 (p. 45).

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 167 (p. 181).

INHOUD

fol. 1^{ra}-12^{ra}, 14^{ra}-18^{rb}, 31^{ra}-71^{va}, 129^{va}-203^{vb}, 216^{ra}-263^{vb}: [Jacobus de Voragine, *Legenda aurea*, winterstuk tot Margareta (tweede, Noordnederlandse vertaling); ontbreken: de hoofdstukken over Thomas Cantuariensis,

Remigius, Felix, Marcellus, Antonius, Fabianus, Basilius, Johannes Eleemosinarius, Paula, Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima, Quadragesima, Vedastus, Sofia, Timotheus, Maria Aegyptiaca, Georgius, Marcus de Evangelist, Marcellinus, Vitalis, "Virgo quaedam Antiochena", Petrus Martelaar, Fabianus, Filippus, Apollonia, Jacobus, Inventio Crucis, Johannes ante portam latinam, Letania major et minor, Bonifatius, Marina ; onvolledig zijn : Nicolaus, Ambrosius, Margareta ; niet op hun gewone plaats in de reeks : Ignatius, Johannes Chrysostomus, Quatertemper] ⁽⁵⁾.

Inc. [D]ie alinghe tijt des Jegenwoerdichts leuens werdet gedeilet in ondersceiden vier tijden dat es jnder tijt des vernuwens of des wederkerens. jnder tijt des zoenen ende inder tijt der pilgrimmagien of ter bedeuert ...

Expl. ... op dat si meer pinen van sulken vertieren des tormenten ende die aerde wert thant Roerende ende si ghinc onghescaet wt daer sijt alle toe [reklame : *saghen*]

fol. 12^{ra}-14^{ra} : [Over St. Barbara]

Inc. [I]N dien tyden maximiaens des keyzers was een man ende die hiet dyoscorus die herde Rijc was ende hy was een heyden mensche ende hy oeffende die afgoden ...

Expl. ... daer veel gansinge ende mirakelen jn gheschiede te loue ende te glorien des almachtigen gods der goeder sinte barbaren ende der heyliger maghet sinte Juliana

fol. 19^{ra}-31^{ra} : [Ons heren kintscheyt]

Inc. [I]N dien tijden was een man Inden lande van Israel ende hiet Joachim vten gheslachte van Juda die was een Rijc ackerman ...

Expl. Nv seght alle Amen. Dus is ons heren kintscheyt tot sijn XXIX. Jaeren toe.

fol. 73^{ra}-92^{ra} : [Over St. Barbara ⁽⁶⁾]

(5) Het handschrift bevat m.a.w. de volgende hoofdstukken uit Th. GRAESSE, *Jacobi a Voragine Legenda Aurea*, Osnabrück, 1969 (anast. herdr. van de editie 1890) : 1 tot 10, 12 tot 15, 17, 18, 23 tot 25, 28, 30, 35 tot 39, 41 tot 47, 49 tot 51, 53 tot 55, 57, 72 tot 83, 85 tot 93, 138. Voor de parallelle handschriften, zie J. DESCHAMPS, *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 200 e.v.

(6) De zgn. Barbara-legende ; zie voor parallelle handschriften : W. B. LOCKWOOD, "Mirakelen van Sinte Barbara in Middelnederlandse handschriften", *O.G.E.*, jg. 30 (1956), pp. 367-387 (p. 369 e.v.) en LIEVENS, pp. 115-116. Verder M. CARASSO-KOK, *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen*, 's-Gravenhage, 1981, p. 16 e.v. en de literatuur aldaar.

Inc. [M]En vint Inden heylighen ewangelio bescreuen dat onse heere Jhesus cristus diet thouet is der heyligher kerken ende heere alre creaturen een wort ghesproken heuet Ghi sult van uwen ouderen ...

Expl. ... Te loue ende te eren sijns heylighen naemen Hi die mitten vader ende mitten heylighen gheest leuet ende Regneert in ewicheit A.M.E.N.

fol. 92^{ra}-96^{ra} : [Over St. Barbara]

Inc. [G]hebenedijt si die heer des volcs van ysrahel die sijn kersten volc also ghewaardicht te vanden dat hi alle kersten menschen mit eenrehande ghelijcheyt maect ...

Expl. ... welc hi ons ghewaerdighen wil te verlenen. die leueste ende Regneerst ghewarich god sonder eynde in ewicheit A.M.E.N.

fol. 96^{rb}-109^{rb} : [De mirakelen van St. Barbara] (7)

Inc. [I]Ndien dat ic begheer voert te brengen der glorioser maghet ende martelaerster sinte barbara lof ende waerdicheit. Soe ontmoet my ende comt in minen sin dat Woert dat david inden souter seit Hoe goet is god ...

Expl. ... Binnen dien seluen Jaer doe hi dit mirakel predictie Hier eyndet die mirakelen vander heyligher maghet ende martelaerster cristi sinte barbara die ghescreuen was jnden haghe. Bi my .J. debeaumez den XXIXsten dach van decembri anno xiiij.ct ende tseuentich. Deo gracias

fol. 110^{ra}-110^{vb} : [Inhoudstafel op het Leven van St. Antonius ; zonder verwijzing naar bladzijden]

Inc. [E]En scoen mirakel hoe hi mit sinen moniken inder woestinen gheuoet wort ...

Expl. Hoe die keyser den heylighen lichaem een alte sconen graf dede maken ende twee lupaerden tgraf bewaerden die mede wt egipten quamen Explicit tabula

fol. 113^{ra}-129^{ra} : [Leven van St. Antonius] (8)

Inc. [A]Nthonijs was gheboren wt egipten van gheesteliken ouders die beide rackelic ende godevruchtich waren in allen gheboden gods. die oec nader werelt eersamich ende gheboertich rijc ende vernaemt waren ...

(7) Vgl. W. B. LOCKWOOD, "Mirakelen ...", *ibid.* ; CARASSO-KOK, *Repertorium*, *ibid.*

(8) Voor parallele handschriften, zie : J. DESCHAMPS, "De Middelnederlandse handschriften van de grote en de kleine "Der sielen troest" ", *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XVII, 1963, pp. 111-167 (p. 149).

Expl. ... in wat node dat hi oec is des gonne ons die vader die soon ende die heylighe gheest Ende die heylighe vader sinte Anthonijs. A.M.E.N.

fol. 276^{ra}-311^{vb} : [Over St. Katharina] ⁽⁹⁾

Inc. [E]n goet philozophius die van oetmoedicheit sinen naem hier niet ghescreuen en heuet die heuet die ontfangenisse ende die gheboorten der glorioser maghet katherinen vutgesproken in desen worden Het was een groet coninck ...

Expl. Alle dese priuilegien hadde sinte katherina alleen Alsmen vint Jn hoor legende bescreuen Amen Deo gracias

Hs. 125

De oude costume van Ghendt

Perkament, 53 bladen, ca. 330 × 245 mm, 14de-15de eeuw

6 IV (48)+(IV-3) (53). In het laatste katern zijn de laatste drie folio's, zonder tekstverlies, uitgesneden. Reklamen (geradeerd) aan het einde van elk katern, behalve op fol. 8^v en 40^v, waar in beide gevallen het volgende katern met een nieuwe tekst begint. In alle katernen zijn in de eerste vier bladen (sporen van) foliëringen te vinden (I, II, III, IIII). Geen signaturen voor de katernen. Twee kolommen van ca. 230 × 75 mm, met ca. 21 mm tussenruimte. Aflijning en liniëring met inkt : 32 r. tot fol. 8^r, 26 r. van fol. 9^r tot 40^r, 46 r. van fol. 41^r tot 53^v. Prikken met het oog op de liniëring praktisch overal bewaard ; prikken met het oog op de aflijning meestal alleen in de ondermarges tot fol. 32, vanaf fol. 33 ook in de bovenmarges. Het gedeelte fol. 17 tot fol. 40 heeft een oude foliëring in rode Romeinse cijfers op elke eerste, vierde, vijfde, achtste, negende, twaalfde, dertiende en zestiende bladzijde van elk katern : fol. 17^r : I ; 18^v : II ; 19^r : III ; 20^v : IIII ; 21^r : V ; enz. Moderne paginering met zwarte inkt van 1 tot 100 bovenaan de bladzijden (een aantal bladzijden werden overgeslagen, wat later met "bis"-nummers werd goedgemaakt). Moderne foliëring met zwarte inkt (1 tot 52) in de rechter benedenhoek van elke recto-zijde.

Verscheidene handen : 1. fol. 1^r-8^r : littera textualis ; 2. fol. 9^r-23^r : textualis formata ; 3. fol. 23^v-40^r en de rubrieken fol. 9^r-23^r : textualis formata ; 4. fol. 41^r-50^r : littera textualis, kleiner en minder "gevormd" dan op fol. 23^v-40^r, echter misschien toch dezelfde hand. Bovendien talrijke toe- en invoegingen van de 16de eeuw en later.

(9) Zeven parallelle handschriften worden vermeld bij J. DESCHAMPS, *Middel nederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 205.

Rubricering ; rubrieken met rode inkt ; rode paragraaftekens ; talrijke afwisselend rode en blauwe lombarden van 2 r. hoog. Versierde initialen op fol. 8^r (5 r. hoog), 32^v (4 r. hoog), 37^v (4 r.), 81^r en 83^v (6 r.).

Kalfslederen gotische band op houten borden. Op voor- en achterplat telkens vier identieke panelen (ca. 150 × 97 mm) : een rechthoek (ca. 115 × 65 mm) omraamd met ruiten waarin afwisselend een lelie of een kruisbloem ; de rechthoek zelf is vertikaal in twee zuilen verdeeld (ca. 25 mm), met een tussenruimte van ca. 15 mm. In de linkse zuil, zes medaillons (ca. 14 mm doorsnede), voorstellend (van boven naar onder) : 1. een mensenhoofd (engel ?, nar ?) ; 2. een kind (aap ?) spelend met bal ; 3. een bloemkroon met vijf bladen ; 4. een tweekoppige arend ; 5. als 1 ; 6. het Lam Gods. In de rechtse zuil : 1. een roofvogel met prooi ; 2. een bok ; 3. een lelie ; 4. twee vogels bij levensboom ; 5. een haan ; 6. een boom. In de tussenruimte : een golvende rank met gebladerte, komend uit de muil van een draak onderaan. Vertikaal tussen de linkse en de rechtse panelen een band met kleine vierkante stempeltjes (ca. 9 × 9 mm), voorstellend een tweekoppige arend op het voorplat, een kruisje op het achterplat. De vier panelen samen zijn omraamd met talrijke horizontale en verticale filets. Rug vernieuwd. Vijf ribben ; in het tweede vak de titel : OUDE COSTUM DER STAD GHENDT ; in de overige boven- en onderaan telkens een viertal filets en daartussen een bloem in blindstempeling, echter niet ouder dan de 18de eeuw. Sporen van sluitriemen.

Geen eigendomsmerken. Wel een nota door Walwein de Tervliet op een papieren schutblad achteraan, waaruit blijkt dat het handschrift, door de stad werd verworven in 1817.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 105 (p. 114) – L. INDESTEGE, *Boekbanden uit vijf eeuwen. Catalogus van de tentoonstelling*, Gent, 1961, p. 23.

INHOUD

fol. 1^{ra}-2^{vb} : De Pelgrimagen die men ghecostumeert es te wijsen binnen deser stede ⁽¹⁰⁾

fol. 3^{ra}-b : Vander vryheit van die van Ghendt ande Lieue tot Inde zee annorum 1251 & 1322 [Afschrift van : een charter in het Latijn van 1251, waarbij Margareta van Vlaanderen aan de stad de toelating verleent tot het graven

(10) Vgl. J. VAN HERWAARDEN, *Opgelegde bedevaarten*, Assen-Amsterdam, 1978, p. 628 e.v. Hoewel de titels van de verschillende stukken pas in latere tijd zijn toegevoegd, worden ze, daar ze in het algemeen de inhoud vrij goed weergeven, door mij hier overgenomen. Waar dat niet uit de titel blijkt, geef ik tussen rechte haakjes op van wie het stuk is uitgegaan en in welk jaar ; waar het document niet (uitsluitend) in het Middelnederlands is, wordt ook de taal aangegeven. Verder zie ik hier af van de opgave van *Inc.* en *Expl.*, daar dit voor het soort teksten waarvan hier sprake weinig zinvol en ook ongebruikelijk is.

van een kanaal naar Sluis⁽¹¹⁾; en van een charter in het Frans van 1323, waarbij Lodewijk van Nevers de Gentse rechten op de Lieve bekrachtigt⁽¹²⁾

fol. 3^{va}-4^{rb}: dit syn chynsen die de stadt Ghent placht te ghelden [Bepalingen door Gilis Craporeelle – op last van Salomon Borluut – betreffende de cijzen op de Lieve]⁽¹³⁾

fol. 4^{va}-5^{vb}: Preuilegie van tmaeken vanden scepenen van Ghendt telcken alfouchst auonde ende vanden kiesers ende commissarissen [In het Frans – Filips de Schone – 1301]⁽¹⁴⁾

fol. 6^{va}-8^{rb}: Tafel van tgone begrepen int volghende Privilegie van Graeve Guido sijnde dOude Costume van Ghendt

fol. 9^{ra}-40^{rb}: t groote preuilege van tiaer 1296 ofte d Oude Costume dezer Stadt Ghendt [Frans en Nederlands – Gwijde van Dampierre – 1297]⁽¹⁵⁾

fol. 41^{ra}-41^{va}: Den paeys van mechelen naer den slach te Roosbeke daer phelips van aertevelde doot bleef anni 1379⁽¹⁶⁾

fol. 41^{vb}: Sententie dat die schepenen pensionaris oft secretaris gheweest sijn poorters sijn [Schepenen van Gent-1372]⁽¹⁷⁾

fol. 42^{ra-b}: Dat de Coninck van vranckerijcke den graue noch Inwonenen van Vlaendren niet en mach doen verwaeten [In het Frans – Filips van Valois – 1340]⁽¹⁸⁾

(11) Vgl. SAINT-GENOIS, p. 115; P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, *Inventaire analytique des documents appartenant aux archives de la ville de Gand*, Gand, 1867, nr. 67 (p. 25).

(12) Vgl. SAINT-GENOIS, p. 115-116 en verder A. WAUTERS, *Table chronologique des chartes et diplômes imprimés concernant l'histoire de la Belgique*, Bruxelles, 1866 e.v., dl. IX, p. 74 en P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, *Inventaire*, nr. 317 (p. 105).

(13) SAINT-GENOIS, p. 116.

(14) SAINT-GENOIS, p. 116; A. WAUTERS, dl. VIII, p. 22; P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, *Inventaire*, nr. 233 (p. 76).

(15) SAINT-GENOIS, p. 116 en A. WAUTERS, dl. VI, p. 571; uitgegeven in A. E. GHELDOLF, *Coutume de la ville de Gand*, Bruxelles, 1868, p. 426 e.v.

(16) Vgl. P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, *Inventaire*, nr. 447 (p. 157). De verwijzing naar de slag van Rozebeke is natuurlijk een anachronisme.

(17) De schepenen van Gent bevestigen het poorterschap van Pauwel Sjoden, ondanks een afwezigheid van meer dan tien jaar.

(18) Vgl. A. WAUTERS, *Table chronologique*, dl. 10, p. 36; SAINT-GENOIS, p. 117.

fol. 42^{va} : De balliu van Ghendt es balliu vanden vierambachten [In het Frans – Lodewijk van Nevers – 1323] ⁽¹⁹⁾

fol. 42^{vb} : Vanden ballinghen die geenens peys hebben promptelijck te vanghen [Lodewijk van Male – 1351] ⁽²⁰⁾

fol. 43^{ra} : Dat poortere mach zijn debiteurs Erfve vercoopen ende dat vremdelieden daerin moghen gheerft worden [In het Frans – Filips de Stoute – 1386] ⁽²¹⁾

fol. 43^{rb} : Den paeys ghemaect voor Ghendt anno 1380 [Lodewijk van Male] ⁽²²⁾

fol. 43^{va}-44^{ra} : Versoeninghe ghedaen bij die van Curtrijcke vanden manslachte bij hemlieden gheperpetreert Inden persoon van wijlen Simoene den ven poortere van Ghendt die onwettelic brocht was van leuende liue ter doot anno 1372 [Lodewijk van Male] ⁽²³⁾

fol. 44^{ra}-b : Sententie tot laste van die van Audenaerde omdat sij eenen poorter van Ghent hadden verwesen [Schepenen van Gent – 1364] ⁽²⁴⁾

fol. 44^{rb}-44^{vb} : Acte notarial van tiaer 1294 dat den Bisschop van Doornijck op 7 Jaeren 2 mael moet tot ghent Sinode houden [In het Latijn – Bisschop van Doornik] ⁽²⁵⁾

fol. 44^{vb}-45^{ra} : Acte vanden official vanden Bisschop van Doornijck dat die van Ghent quaetdoenders ende ballinghen moghen inde kercke ende op tkerckhof vanghen anni 1368 ⁽²⁶⁾

(19) M. VANDERMAESEN, *De besluitvorming in het graafschap Vlaanderen tijdens de 14de eeuw*, (diss. Gent, 1976-77), *Bijlage II*, p. 6.

(20) Vgl. A. E. GHELDOLF, p. 520.

(21) Vgl. A. E. GHELDOLF, p. 557 ; J. BARTIER en A. VAN NIEUWENHUYSEN, *Ordonnances de Philippe le Hardi, de Marguerite de Male et de Jean sans Peur 1381-1419*, T. 1, Bruxelles, 1965, p. 176.

(22) Vgl. P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, *Inventaire*, nr. 449 (p. 158).

(23) Vgl. P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, nr. 437 (p. 153).

(24) *Inc. Actum xxiii. die augusti anno. lxiiiij^o. in Scabinatu Jacobi bets et sociorum / Dit es tsegghen van Scepenen up den amman ende scepenen van audenaerde ...*

(25) Vgl. A. E. GHELDOLF, p. 424 ; P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, nr. 203 (p. 65).

(26) Vgl. P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, nr. 428 (p. 151).

fol. 45^{ra-b} : Hier naer volcht den cheyns van die van moerkerke die sij gelden ander stadt ghent voordat sij mochten delven een vaert oft ghellede [Schepenen van Gent – 1372] ⁽²⁷⁾

fol. 45^{rb}-45^{va} : [verplichtingen die “die van Moerkerke” op zich nemen nog i.v.m. het graven van voornoemde waterafleiding – Schepenen van Gent – 1370] ⁽²⁷⁾

fol. 45^{va-b} : Dat scepenen van ghendt hebben deerste kennesse van haer lieder poorters ende poorterssen [Lodewijk van Nevers – 1335] ⁽²⁸⁾

fol. 45^{vb}-46^{ra} : Sententie tot laste van geert van Steenhuijse om dat hij 2 lieden vermoort hadden [Schepenen van Gent – geen datum]

fol. 46^{ra} : Dat de muntmeesters vrij sijn van assijsen [geen datum]

fol. 46^{ra} : Ordonnantie dat men niemant dwinghen sal pais te maken over vuijle fijten [Schepenen van Gent, 1320] ⁽²⁹⁾

fol. 46^{rb} : Hoemen niet verbueren en mach met faite up den ghonen ghewijst In shamans ende niet daer In ghetrocken en es Of daer vut ghesceeden sonder tconsent van zeven scepenen [Schepenen van Gent – geen datum]

fol. 47^{rb}-49^{vb} : Den paeys van doornicke voor die van Ghendt anni 1385 [Filips de Stoute] ⁽³⁰⁾

fol. 49^{vb}-50^{rb} : Hier naer volcht het preuilege datmen die van Ghent niet belasten en mach noch ook de Casselrien van der stede van Ghendt anno 1324 [In het Frans – Lodewijk van Nevers – 1325] ⁽³¹⁾

fol. 50^{va} : Sententie dat grootvaeder moet deelen achter sijn nichte ghewesen anno 1368 [Schepenen van Gent] ⁽³²⁾

(27) Vgl. P. VAN DUYSSE en E. DE BUSSCHER, nr. 438 (p. 154).

(28) Lodewijk bevestigt dat de schepenen van Gent terecht de eerste rechtspraak uitoefenden op Jan Nailde na zijn misdaad tegen de onderbaljuw.

(29) A. E. GHELDOLF, p. 510.

(30) Vgl. P. VAN DUYSSE en E. DE BUSSCHER, nr. 472 (p. 165); J. BARTIER en A. VAN NIEUWENHUYSEN, *Ordonnances de Philippe le Hardi* ..., p. 90 e.v.

(31) Vgl. A. E. GHELDOLF, p. 512.

(32) Vgl. E. M. MEIJERS, *Het Ligurische erfrecht in de Nederlanden*, dl. 3, Haarlem, 1936, p. 41 (nr. 11).

fol. 51^{ra-b} : Artijckelen omme te sustineerne dat een leen ghegheuen bi vader ende moeder haerlieder kinde wederkeeren sal als tkint steerft zonder hoir

fol. 51^{va-b} : De Gravinne van vlaen[dren] vercoopt aen die van Ghent diverseche vague plaetsen (...) [In het Frans – Margareta van Vlaanderen – 1269] ⁽³³⁾

fol. 52^{ra}-52^{vb} : De macht van vindere [geen datum] ⁽³⁴⁾

Hs. 186

Horae Sanctae Crucis, e.a. – Nederlandse gebeden

Perkament, 145 bladen, 160 × 120 mm, 15de eeuw

INHOUD

Fol. 133^r-133^v : *Een ghebet tot sinte ian baptisten*

Inc. O Alder heylichste iohannes baptiste gloriose voerloper des heeren meeder dan een prophete ende ingel gods lanterne der werelt ...

fol. 134^r-135^r : *Een ghebet tot sinte ian ewangeliste* ⁽³⁵⁾

Inc. O Johannes vriendt des hemelschen brudegoms v soo biddic om die wonderlike voerdele uwer verdienet dat ghij u ontfermherteghe oghen nemmeer af en keert ...

fol. 135^r-135^v : *Een oratie van sinte berbelen*

Inc. God gruetu wtuercoren tortelduue suete vruchtbaer oliue die christus heeft gheplant in sinen paradise die metter vrucht uwer heylegher uerdienet den armen sondaer te hulpen quaemt ...

fol. 137^r-138^r : *Dese na uolgende oratie plach sinte bernaert te lesene die welcke hem uertoonde of leerde onse lieue vrouwe* ⁽³⁶⁾

(33) Vgl. P. VAN DUYSE en E. DE BUSSCHER, nr. 89 (p. 33) ; Saint-Genois, p. 117.

(34) Vgl. A. E. GHELDOLF, p. 408.

(35) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 150.

(36) Vgl. MEERTENS, dl. 6, pp. 7, 15, 74, 83, 139, 150, 200.

Inc. GOd gruetu maria een dienstmaecht der heylegher drieuldicheyt. God gruetu maria in ewicheyt voersien ende vutuercoren ...

fol. 138^r-138^v : *Een oratie van sinte peteren den heyleghen apostel*

Inc. O heyleghe apostel sinte peter eeneghe minnar ihesu xpristi bekinner der heylegher druuldicheyt ende der hoechster moghentheyt. o slotel dragher der waerheyt ...

fol. 139^r : [gebed]

Inc. GOd die den saleghen. peter den apostel van den banden den sonden ontbonden hebts ende daer hij gheuanghen lach ...

fol. 140^r-140^v : *Dits een oratie van uwen inghele* ⁽³⁷⁾

Inc. O heyleghe ingel gods dien ic van gods weeghen beuolen ben te versiene ende te verwaerne. Ic biddu oetmoedelijc dat ghij van des morghens ...

fol. 142^r-143^r : *Dits een oratie vander reynder maghet sinte katherinen* [berijmd]

Inc. Katherina vry edel maghet. Hoghe uerheuen inden troone v leuen gode wel behaghet vanden magheden draghedy de croone ...

Hs. 198

Verscheidene devoties in het Latijn en het Middelnederlands

Perkament, 147 bladen, 180 × ca. 125 mm, 15de eeuw

INHOUD

Fol. 1^r-12^v : [Kalender in het Nederlands]

Inc. KL laumaent heeft .xxx. daghe
de mane .xxx. daghe

(37) Vgl. MEERTENS, dl. 6, pp. 77 en 84 ; LIEVENS, p. 114 ; ACHTEN-KNAUS, pp. 156 en 335.

- iii A Jaers dach
- b Oct sente steuen

fol. 126^r-128^v : [berijmd gebed tot Maria] ⁽³⁸⁾

Inc. MAghet maria ic roepe op v. Als een sondare hoert mi nu. Werde maria ic doe v
cont. Van alle minen sonden in alder stont. Dat ic mi kinne seere mesdadich ...

fol. 129^r-129^v : [gebed]

Inc. HEre ghi selt verwandelen water ende wijn in v seluen : Jc biddu dat ghi mine
herte moet verwandelen dat ghi mi gheeft ghewareghen rouwe van minen
sonden ...

fol. 129^v-130^r : [gebed]

Inc. HEere gheloeft moeti sijn van dien dat ghi mi hebt ghemaect na uwer heilegher
beelden ...

fol. 130^r-130^v : [gebed]

Inc. HEre die comen sijt van eweliken vrede des vaders ghi die menschelijc hinct
aenden cruce. Jc biddu dat ghi mi altoes te bekinne gheeft ...

fol. 130^v-131^r : [Gebed na het Evangelie] ⁽³⁹⁾

(38) Uitgegeven naar hs. Den Haag, K.B. 74 B 10 (nalatenschap Van Wijn) door M. CAMPBELL in *Verslagen en berigten der Vereeniging ter bevordering der oude Nederlandsche letterkunde*, jg. 4 (1847), pp. 23-27 (gedeeltelijk) en naar het Hulthemse handschrift (Brussel, K.B. 15589-623) door A. ANGILLIS in *Dietsche Warande*, jg. 1 (1855), pp. 242-245. F. J. MONE vermeldt in zijn *Uebersicht der niederländischen Volks-literatur älterer Zeit*, Tübingen, 1838 in verband met deze tekst behalve het Hulthemse handschrift (p. 172) een manuscript in het bezit van Serrure (nu Gent, Universiteitsbibl. 1376 : vgl. L. SCARPÉ in *Biekorf*, 1893, pp. 134 e.v., 169 e.v.), waar het gedicht aan Anthonius de Rovere wordt toegeschreven (p. 175). Verder wordt het gebed nog aangetroffen in hs. London, British Museum 2692 (vgl. K. DE FLOU en E. GAILLIARD, "Beschrijving van Middelnederlandsche en andere handschriften die in Engeland bewaard worden", in *V.M.K.V.A.*, 1896, p. 112) en – volgens HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, *Uebersicht der mittelniederländischen Dichtung*, Hannover, 1857 (2), p. 122 – in een handschrift van het "niederländische Institut" te Amsterdam (nu hs. Den Haag, K.B. bruikleen Koninklijke Akademie voor Wetenschappen nr. XXXVI ; vgl. D. J. H. TER HORST, *Catalogus van de handschriften der Koninklijke Nederlandsche Akademie* .., 's-Gravenhage, 1938, p. 20). Ook in hs. Brussel, K.B. IV 386, IV 1010 en IV 1096 : DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 673, 686, 688 en "Kroniek van de handschriftenkunde", *Archief- en Bibliotheekwezen in België* (1978), p. 737.

(39) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 113.

Inc. Also die ewangelie es ghelesen so sal elc mensche pensen inder messen dat onse heere es ghedereer elken mensche sijn sonden te vergheue dan die mensche es te biddene ...

fol. 131^r-132^r : [Gebed vóór de Prefatie] ⁽⁴⁰⁾

Inc. O Ghebenedide broot spise der inghelen spise mire sielen. Ic bidde v also ghewarelike. Als ghi inder maghet marien lichame laghet ...

fol. 132^r-132^v : [gebed]

Inc. O Gherechteghe behoudere ghenadich god Heere ic biddu also ghewarelike als ghi vergeaft den dief sijn sonden so biddic v ...

fol. 133^r-134^v : [gebed]

Inc. AY soete heere ic biddu dat ghi mi gheeft die minne daer ghi mede hebt ghemint ende dat ghi mi met diere seluer weder moet minnen ...

fol. 134^v-135^v : [gebed tot Maria]

Inc. Dlen moederliken wee dat uwer herten was ghi saecht staen v lieue kint crucen den ioden al moeder naect ende si daer deelden sijn cledere ...

fol. 136^r-142^v : [berijmd gebed op de Passie] ⁽⁴¹⁾

Inc. HERE ihesus cristus also ghewarelike. Als ghi herde bitterlike. Doer minen wille aent cruce hinct. Ende die bitter doot ontfinct ...

Expl. Dese .vij. woerde sprac onse heere. Aenden cruce met grooter eeren Wiese seit met goeder herten Ende ghedinct ons heeren smerte. Want hise seide in grooter noot. Hine mach niet steruen quader doot.

(40) Vgl. MEERTENS, dl. 6, pp. 113 en 148.

(41) Nog te vinden in de hss. Brussel, K.B. 15589-623 (Hulthemse hs.), 19588 en II 273 (MEERTENS, dl. 2, p. 113 en dl. 6, pp. 118 en 149), in twee handschriften (nu nrs. XXVII en XXXVI in TER HORSTS *Catalogus*) der Koninklijke Akademie te Amsterdam (J. VERDAM, "Middelnederlandsche geestelijke poëzie", in *Verslagen en Mededelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*, Afd. Letterkunde, 1898, dl. 2, p. 149-150) en in hs. Heidelberg, Bibl. Univ. Salem VII 4 d (K. BARTSCH, *Die altdeutschen Handschriften der Universitätsbibliothek in Heidelberg*, Heidelberg, 1887, p. 201-202; vgl. F. J. MONE, *Uebersicht*, p. 178, waar behalve dit Heidelbergse nog een tweede handschrift in Duits bezit wordt vermeld, waarvan ik het spoor niet heb kunnen nagaan). Zie voor de edities van deze tekst: L. PETIT, *Bibliographie der Middelnederlandsche taal- en letterkunde*, dl. 1, pp. 87 en 189, dl. 2, p. 54.

sep. 8m: Smeete de Vries (Hendrik) ...
 geboden 32. De 3 eperuistens ...
 32 den ...
 Hs. 205 I
 Hs. 205

Gebeden en Getijden

Perkament, 3 dln. (70 + 100 + 62 bladen), ca. 162 × 117 mm, einde 15de eeuw

Hs. 205 I

2 + IV (10) + (IV + 1) (19) + 3 IV (43) + 3 (IV + 1) (70). In het tweede en het zesde katern is achteraan telkens één blad toegevoegd zodat het volgende katern met een nieuwe tekst kan beginnen ; in kadern VII is vóór het eerste, in katern VIII tussen het derde en het vierde folio telkens een blad ingevoegd, dat op de rectozijde blank, op de versozijde met een bladgrote miniatuur beschilderd is. Er zijn geen reclamen, noch signaturen. Sporen van afliesing meestal bewaard (bruine of zwarte stift) ; liniëring overal nog zeer duidelijk (purperen of rode inkt). Op enkele plaatsen prikken in de zijmarge. Eén kolom van 100 à 105 × ca. 68 mm, met uitzondering van de kalender (fol. 3-15), waar de breedte meestal iets meer bedraagt (ca. 80 mm). Meestal 18 r. ; van fol. 20^r tot 27^v : 20 r. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 70 (2 schutbladen vooraan meegenummerd).

Het Nederlandse gedeelte van dit handschrift is door twee handen geschreven : 1. fol. 3^r-19^v ; 2. fol. 20^r-27^v, 47^r-70^v. Beide cursiva. Rubrieken in rode inkt ; hoofdletters opgevuld of aangestreept met geel. Talrijke gouden lombarden van meestal 1 of 2 soms tot 5 r. hoog op roodbruine achtergrond. Miniaturen, waarvan twee ter grootte van het blad : fol. 53^v en 65^v ; enkele bladzijden hebben een randversiering met bloemen en insekten : 28^r, 53^v, 54^r, 65^v, 66^r. De decoratie is van zgn. Gents-Brugse stijl. De miniaturen stellen voor : Christus aan het Kruis (fol. 53^v) en St. Gregorius in gebed vóór de Wapenen Christi (fol. 65^v).

Marokijnlederen band van omstreeks 1800 met op voor- en achterplat een groot raam (ca. 165 × 110 mm) van bloemmotieven ca. 15 mm breed ; in het centrum en in de hoeken van de opengelaten ruimte andere bloemmotieven. Op de rug zeven vakjes met bloemen en eikels versierd, behalve het tweede, dat op een rood schildje de titel draagt : LYDEN / CHRISTI / I. DEEL. Alles in gouddruk. Vooraan één papieren en twee perkamenten schutbladen, achteraan twee papieren schutbladen. Op het eerste perkamenten schutblad is een notitie uitgeveegd ; daaronder nog leesbaar (18de eeuw) : F. B. Snijers.

Het handschrift blijkt afkomstig te zijn uit het Brigittinessenklooster te Dendermonde : de tweede hand is dezelfde als die van hs. 607, dat in of voor dit klooster werd gekopieerd. Zie ook het gebed in deel II, fol. 97^r-98^r : "tot onser weerdegheer patronerssen sente birgitten". Nr. 41 in Walweins *Catalogue* (p. 6).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 522 (p. 368) — W. DE VREESE en E. GAILLIARD, "Dietsche kalenders", in : *Jaarboek der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letter-*

kunde, jg. 27 (1913), pp. 17-115 (p. 24-27) – *Tentoonstelling van miniaturen en boekbanden*, Brugge, 1927, nr. 73 (p. 67) – A. AMPE, "Aantekeningen bij een zestiendeuws handschrift uit Dendermonde", *Handelingen der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XVI (1962), pp. 9-46 (p. 35) – J. REYNAERT, "Het Middelnederlands gebedenboek van de Brigittinessen te Dendermonde", in: *Jaarboek van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fontaine" te Gent*, XXXII (1981), pp. 29-48.

INHOUD

Fol. 3^r-14^v : [Kalender] ⁽⁴²⁾

Inc. Louwe heeft daghen .xxx.

De mane heefter .xxx.

ijj A Jaers dach

b Octaue sunte steuens

fol. 15^r-15^v : *Een vaste ende seker regle om den heilighen paeschdach te vinden*

Inc. *Men sal aenmercken principalic dat gulden ghetal. Ende als dat zelue ghetal loopt met .i. so salmen tellen van des anders daeghs nae dertiendach xxvj. daghen ...*

Expl. *Alst tgulden ghetal loopt met .xix. telt xxxviii. daghen totten sondach vanden beloken tijt ende den ix.sten sondach is paesschen*

fol. 16^v-17^r : *Alsmen inder kercken commet. so salmen lesen dit ghebet*

Inc. O Almechtiche hemelsche vader. o barmhertige god. Ic arme onweerdige sondighe creature comme in dinen heilighen tempel. ende hoepe alleene in dynre milde barmherticheyt ...

fol. 17^v-19^r : *Een ghebet waer voer men gode schuldich is te dencken*

Inc. O Myn heere myn god en al myn toeuerlaet. Ic arme sondich mensche ende onweerdighe creature. ic bid v doer die groote ontfermerticheit dat ghi mi vergeheuen wilt ...

fol. 19^r-19^v : *Een goet ghebet*

Inc. O alre liefste heere wat sal ic dy wederdoen voer al dat ghy my bebesen hebt ...

(42) Uitgegeven door W. DE VREESE en E. GAILLIARD, "Dietsche kalenders", *Jaarboek der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letterkunde*, jg. 27 (1913), p. 68 e.v.

fol. 20^r-23^r : *Hier volghen deuote bedinghen tot den ghebenedijden vijf wonden ons liefs heeren ...* ⁽⁴³⁾

Inc. O Alder goedertierenste heere ihesu christe v zij lof ende glorie voer die alder heilichste wonde van uwer rechter hant ...

fol. 23^r-25^v : [Pseudo-Beda], *Dit sijn die .vij. woerden die god sprac hangende aenden cruyce ...* ⁽⁴⁴⁾

Inc. HEere ihesu christe des leuende gods sone die .vij. woerde inden lesten daghe vus leuens hangende aenden cruyce spraect Om dat wij die heilige woerden in ghedinckenessen hebben soudén ...

fol. 25^v-27^v : *Dit ghebet leerde ons lieue heere eenen gheesteliken persoon ...* ⁽⁴⁵⁾

Inc. O Minlike zuete goedertieren vader heere ihesu christe. Ic beuele my v heden ende in die huere mijnder doot mijn erme ziele in uwen vaderliken handen ...

fol. 28^r-46^r : [Zeven boetpsalmen, Litanie van de Heiligen, Collecten in het Latijn]

fol. 46^v-48^r : *Hier volghen vele deuote bedinghen Ende eerst een bedinghe totter heiligher driuoldicheit* ⁽⁴⁶⁾

Inc. Hemelsche vader eeuwich almechtich god Ontfermt v mijns erme sondich mensche ende vergheeft my alle mijn sonden ende mesdaden ...

fol. 48^r-52^r : *Soe wie dit ghebet dat hier naer volcht met deuocien spreekt die heeft vutten stoel van Roome alle den aflaet die es te roome te cuelene ende te triere ...* ⁽⁴⁷⁾

(43) Vgl. voor de parallele handschriften ACHTEN-KNAUS, p. 49 en de daar opgegeven literatuur.

(44) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 43 en de literatuur aldaar ; ook DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 660 en 674.

(45) Ook in hs. Antwerpen, Ruusbroecgenootschap 18 (L. MOEREELS, "Wat de Liefde Gods can bedryven", *O.G.E.*, jg. 22 (1948), p. 125) en in het door L. INDESTEGE uitgegeven *Diets gebedenboek* (p. 41 e.v.).

(46) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 81 en de verwijzingen aldaar.

(47) Vgl. DE FLOU-GAILLIARD, 1896, p. 35 ; INDESTEGE, p. 31 ; KRUITWAGEN, pp. 45, 95, 100 ; LIEFTINCK, pp. 121, 125, 166 ; LIEVENS, p. 33 ; MEERTENS, dl. 6, p. 20 (nr. 32) ; VAN HEEL, pp. 76 en 119 ; ACHTEN-KNAUS, p. 96.

Inc. O Alder suetste lam gods heere ihesu christe goedertieren zuete hemelsche vader
eeuwighe god Ic vermane v in herteliker danbaerheit ...

fol. 52^r-52^v : *Een goet ghebet om een salighe eynde inder doot*

Inc. O Heere ihesu christe duer v heilich lijden duer v alder zwaerste pine duer v diepe
wonder duer v costelyc bloet duer v bitter doot ontfermt v mijns ...

fol. 54^r-61^v : *Hier beghinnen die ghetijden vanden heilighen cruyce* ⁽⁴⁸⁾

Inc. *Te mattenen* HEere ghij sult op doen mijn leppen Ende mijnen mont zal voert
cundeghen dinen lof. God wilt dincken in mijn hulpe ...

Expl. Alle gheloouege zielen moeten rusten in vreden Amen

fol. 61^v-63^r : [Rabanus Maurus.] *Een hymne vanden heilighen gheest* [*Veni creator* in het Middelnederlands] ⁽⁴⁹⁾

Inc. COMt scepper heilighe gheest ondersoucke dijnre dienaers inwendicheit veruult
met hemelscher gracen die herten die ghij ghescepen hebt ...

fol. 63^v-64^v : *Dat beghin des heilighen euangelij bescrijft ons die euangeliste
sent Ian. Glorie zij v heere*

Inc. [I]Nden beghinne was dat woert ende dwoert was bij gode ende god was
dwoert ...

Expl. ... zijn glorie als glorie des eengeboren soens vut den vader Vul godliker
ghenaden ende waerheden. God zij gheloeft. *Benedictie* Bijden woerde des
heilighen euangelij moeten vutghedaen werden alle onse sonden Amen.

fol. 64^v-68^r : *Soe wie in state van gracen es ende voer die wapene vander
passien ons heeren dese naeruolghende bedinghen leest ...* [Pseudo-Gregorius,
Gebed tot de Wapenen Christi] ⁽⁵⁰⁾

(48) De zgn. korte getijden van het H. Kruis : de tekst vertoont afwijkingen ten opzichte van de vertaling van Geert Grote (N. VAN WIJK, *Het getijdenboek van Geert Grote*, Leiden, 1940, pp. 87-91), vooral in de collecten, waar hij overeenkomt met de versie bij INDESTEGE, p. 18 e.v.

(49) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 138 ; KRUITWAGEN, p. 31 ; MEERTENS, dl. 6, pp. 116 en 191.

(50) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 348 en de verwijzingen aldaar ; AXTERS, *Studia Eucharistica*, p. 289 ; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 664, 667, 669, 671, 674, 675, 676, 678, 679, 681, 682, 685, 689 ; LIEFTINCK, pp. 111, 112, 141, 151, 162, 206 ; LIEVENS, pp. 28, 102, 147 ; MEERTENS, dl. 6, p. 16 en de verwijzingen aldaar ; PARMENTIER, *Sacris erudiri*, jg. 4, p. 311 ; D. A. STRACKE, "Bijdrage tot de Middelnederlandse devotie : de vreugden en weeën van Maria", *O.G.E.*, 1952, p. 124 ; VAN HEEL, pp. 52, 65, 98, 120.

Inc. O Heere ihesu christe Ic aenbede v hanghende in den cruyce ende een doorne croone in v hoeft draghende Ic bid v dat v cruyce my verlosse van den slaenden inghele ...

fol. 68^r-69^v : *Een ghebet vanden zueten naem Jhesus* [naar Anselmus van Canterbury, *Meditatio II*] ⁽⁵¹⁾

Inc. O Goede ihesu o alder goedertierenste ihesu o alder zuetste ihesu O ihesu marien sone vul van ghenaden ende ontfermherticheit gracie ende goedertierenheit ...

fol. 69^v-70^v : [Inleiding tot de 15 gebeden van de H. Brigitta]

Inc. *Als die heilighe bruyt christi Sente Birgitte haer te Roomen in sente pauwels kercke hadde laten besluyten Soe was zij alle daghe met grooter deuocien bid-dende ...*

Expl. ... *zoe verdient men daer mede xlvi duust ende ij iaer aflaets met .xj. karinen ghelijc als te Roome noch breeder inden bouc der aflaten ghescreuen staet etc. Hier volghen die .xv. bedinghen*

Hs. 205 II

(IV + 1) (9) + IV (17) + (III + 2) (25) + 4 IV (57) + (IV + 2) (67) + 2 IV (83) + (IV + 1) (92) + IV (100). Aan het eerste katern is vooraan een blad toegevoegd, dat op de verso-zijde met een bladgrote miniatuur beschilderd is ; gelijkaardige miniaturen werden op twee plaatsen ingevoegd in katern VIII, nl. vóór het eerste en vóór het zevende folio van het quatern ; het derde katern is een quatern, waarvan het tweede diploma (fol. 2-7) door twee elkaar met talons overlappende afzonderlijke bladen gevormd wordt ; in het voorlaatste katern is het tweede folio ingevoegd. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 100. Voor het overige als 205 I.

Dezelfde twee handen als in 205 I : 1. fol. 45^r-46^v ; 2. fol. 2^r-44^v en 47^r-100^r.

Drie miniaturen ter grootte van het blad : fol. 1^v, 58^v, 65^v ; randversiering met bloemen en insekten op fol. 1^v, 2^r, 30^r, 39^v, 58^v, 59^r, 65^v, 66^r, 73^r. De miniaturen stellen voor : het laatste Oordeel (fol. 1^v), de H. Brigitta (fol. 58^v), Maria en Anna met Kind Jezus (fol. 65^v). Voor het overige als 205 I.

(51) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 53, 55, 110, 124, 148, 230, 233, 271, 277, 282, 299, 313-314 ; AXTERS, pp. 276-278 en 316 ; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 659, 663, 664, 670, 671, 674, 675, 678 ; KRUITWAGEN, pp. 45 en 99 ; LIEFTINCK, pp. 112, 137, 162 ; LIEVENS, pp. 36 en 151 ; MEERTENS, dl. 6, p. 75 en de verwijzingen aldaar ; VAN HEEL, pp. 18 en 113.

Band : identisch aan 205 I, met uitzondering van de inscriptie op de rug : LYDEN / CHRISTI / II. DEEL. Vooraan één, achteraan twee papieren schutbladen.

Literatuur : *Tentoonstelling van miniaturen en boekbanden*, Brugge, 1927, nr. 74 (p. 68) – Vgl. verder 205 I.

INHOUD

Fol. 2^r-11^r : [De 15 gebeden van de H. Brigitta] ⁽⁵²⁾

Inc. In allen steden der heerlicheyt ons heeren ihesu christi beuele ic mijn ziele den heere Ic dancke v lieue heere ihesu christe van wiens ghenade ic ben dat selue dat ic ben ...

Expl. ... dat ic naer dit leuen v mach louen ghebenedien glorificeren met allen uwen heilighen int eeuwich leuen Amen pater noster ave

fol. 11^r-11^v : *Een ghebet tot god den vader*

Inc. O Almechteghe eeuwige god die dat menschelike gheslachte gheweerdicht hebt te verlossen inden heilighen vijf wonden vus soens ons liefs heeren ihesu christi Verleent my ...

fol. 11^v : *Een ghebet totten sone gods*

Inc. O heere ihesu christe des leuende gods sone ontfanct dit ghebet inder hoechster minnen ...

fol. 12^r-13^v : [...] *Ende Sente ian guldemont leert zoe wie dat daghelijcx leest en sal niet steruen sonder biecht ende sacrament* [Johannes Chrysostomus' "Misgebed"] ⁽⁵³⁾

Inc. [I]N die teghenwoerdicheit vus heilighen lichaems ende vus dierbaren bloets ghenadeghe ende ontfermherteghe god Beuelic v heden ende in allen tijden mijn ziele ...

(52) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 34, 54, 56, 272, 327 en de literatuur aldaar, p. 34 ; LIEVENS, pp. 80, 86, 142 en de verwijzingen p. 80 ; DESCHAMPS, *Vierde Reeks*, pp. 672 en 678 ; LIEFTINCK, p. 124 ; VAN HEEL, p. 127.

(53) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 57 en de literatuur aldaar ; LIEVENS, p. 43 ; VAN HEEL, pp. 82 en 126.

fol. 13^v-14^v : [...] *inder messen als ons lieue heere gheheuen es eermen Agnus dei leest [...]* ⁽⁵⁴⁾

Inc. O Heere ihesu christe almechtich eeuwich god want ghij dat alder heilichste vleesch ontfacen hebt vander glorioser maghet marien ...

fol. 14^v-15^r : *Dit cort ghebedeken plach een conueers altoes te lesen als hi een crucifix aensach ende werter mede behouden* ⁽⁵⁵⁾

Inc. God vader ende heere Ic beuele v heden mijn erme ziele die v alsoe zuer weet inder grooter noot ...

fol. 15^r-20^v : *Dit ghebet sult ghi lesen met ynnicheden als ghi begheert ten heilighen sacramento te gane* [Johannes van Fécamp, *Summe sacerdos et uere pontifex* in het Middelnederlands] ⁽⁵⁶⁾

Inc. O Ouerste priestere ende warachtich bisschop heere ihesu christe die v seluen offerdet gode uwen vader in een leuende puere offerande ...

fol. 20^v^o-22^v^o : *Als ghij ten heilighen sacramento gheweest hebt leest dit ghebet* ⁽⁵⁷⁾

Inc. O heere ihesu christe lof zij uwer onsprekeliker minliker goedertierenheit Dat ghij my zoe mildelijck hebt deelachtich ghemaect ...

fol. 22^v^o-23^v^o : *Die paeus benedictus maecte dese bedinghe* [Gebed bij de Elevatie]

Inc. Willecommen heilighe gods sone Willecommen heilighe ziele ende lichaem christi Willecommen leuende broot ende spise onser zielen ...

(54) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 44, 45, 48, 53, 147, 176, 292 en de verwijzingen p. 44 ; VAN HEEL, p. 17 ; KRUITWAGEN, p. 109.

(55) Te vergelijken met het gebed op fol. 187^r in hs. nr. 71 bij ACHTEN-KNAUS (p. 286) ?

(56) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 34, 83, 95, 110, 160, 184, 216, 219, 229, 240, 286 en de literatuur p. 34 ; LIEVENS, pp. 32, 41, 85, 94, 97, 104, 107, 127, 131, 139, 203 en de verwijzingen p. 97 ; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 659, 660 (IV 81 en IV 94), 663, 664, 668, 672, 686 (IV 999 en IV 1000), 688 (IV 1085 en IV 1099) ; KRUITWAGEN, p. 29 en de verwijzingen aldaar ; VAN HEEL, pp. 28, 99 en 107-108 ; INDESTEGE, p. 136.

(57) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 35, 42, 45, 49, 57, 68, 96, 157, 266, en de verwijzingen p. 35 ; LIEVENS, p. 140 ; VAN HEEL, p. 25.

fol. 23^v-24^r : *Hoemen dat heilighe sacrament alle daghe grueten sal [Ave verum in het Middelnederlands] (58)*

Inc. WEest ghegruet ghewarich lichaem ons heeren ihesu christi gheboren vander maghet marien Warachtelijc ghepassijt ...

fol. 24^r-25^r : *Van desen drie naer volghenden ghebeden verdient een mensche M. Carenen aflaets [...]. (59)*

Inc. IC dancke v lieue heere ihesu christe uwer menichuoldegheer godliker weldaet die ghij my erme sonderse bewesen hebt ...

fol. 25^r-26^v : *Die paeus Calixtus heeft ghegheuen alle den ghenen die dese drie pater noster lesen met ynnicheit des herten alsoe vele aflaets als naer elc ghebedeken ghettekent staet*

Inc. Ic bid v lieue heere ihesu christe om die versteruinghe dat v edele menscheit versterf aenden cruyce Ende om die blijscap ...

fol. 26^v-27^r : *Die paeus siluester doen hij steruen zoude gaf tot desen drien naer uolghenden pater nosters alsoe menich iaer aflaets als op eenen dach menich druepel waters reghenen mach (60)*

Inc. Dat eerste pater noster sult ghi lesen ter eeren der pinen die ons lieue heere leet vanden wittendonderdaghe tot dat hij ghecruust wert ...

fol. 27^r-27^v : *Die paeus benedictus die .xijste. gheeft tot dit ghebet drie hondert daghe aflaets ende men zaelt des morghens lesen (61)*

Inc. Die keiserlijcke hooghe mueghentheit gods moet my ghebenedien Die coninc-like godlike goetheit moet my bewaren ...

fol. 27^v-28^v : *Dit ghebet salmen lesen als men messe hoort leest deuotelijc (62)*

Inc. O Heere ihesu christe des leuende gods sone die om ons erme sondaren wildes ghepassijt werden om ons te verlossen vutter eewigher pinen ...

(58) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 39, 45, 65, 145 en de verwijzingen aldaar ; LIEVENS, p. 43 ; KRUITWAGEN, pp. 41 en 43.

(59) Te vergelijken met ACHTEN-KNAUS, p. 57 (fol. 159^v) ? Zie ook MEERTENS, dl. 6, p. 168.

(60) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 98, 233, 279 en de verwijzing p. 98 ; VAN HEEL, p. 24.

(61) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 40, 52, 251 en de verwijzingen p. 40 ; LIEVENS, p. 89.

(62) Vgl. LIEVENS, pp. 127 en 136.

fol. 28^v-29^v : *Die dit naeruolghende ghebet spreect deuotelijc die es deelachtich alle der messen die ghecelebreert worden ouer alle die weerelt op dien dach dat hijt leest ...* ⁽⁶³⁾

Inc. O Heere ihesu christe Ic aenbede v heilighe lichaem welc heden gheconsacreert wert ouer alle die weerelt ...

fol. 29^v-37^v : *Hier volcht onser lieuer vrouwen roosen cransken ...* ⁽⁶⁴⁾

Inc. WEest ghegruet maria vul van graciën die heere es met v Ghij zijt ghebenedijt ...

Expl. O hemelsche coninghinne maria bidt voer my Amen

fol. 37^v-39^r : *Hier naer volghen drie aue marien die ons lieue vrouwe maria leerde sente mechtelt ...* ⁽⁶⁵⁾

Inc. O Heilighe moeder gods maria Ic bid v want god die vader naer der grooter muegentheit zijnder almechticheit v heilighe ziele bij hem verheuen heeft ...

fol. 39^r-39^v : *Onser lieuer vrouwen .v. blijscapen* ⁽⁶⁶⁾

Inc. Uerblijt v heilighe moeder gods een onbesmette maghet Uerblijt v die vanden inghele blijscap ontfinct ...

fol. 39^v-41^v : *Dit sijn onser lieuer vrouwen .vij. ween oft drueffenessen* ⁽⁶⁷⁾

Inc. O Gloriose weerdeghe maghet maria Ic bid v duer dat zwert des rouwen dat welc v edel herte duer sneet ...

(63) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 39, 133, 147, 246, 251 en de literatuur p. 39 ; VAN HEEL, p. 82.

(64) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 403 *sub* "Rosenkranz – zu Maria" en de literatuur p. 54 ; verder : DE FLOU-GAILLIARD, 1896, pp. 116, 147, 156 ; MEERTENS, dl. 6, p. 64 ; INDESTEGE, p. 218 ; A. AMPE, "Kanttekeningen bij de "Evangelische Peerle" ", *O.G.E.*, jg. 38 (1964), p. 229.

(65) Vgl. DE FLOU-GAILLIARD, 1896, p. 49 ; C. G. N. DE VOOYS, *Middelnederlandse Marialegenden*, dl. 1 (1903), p. 218-219 ; PARMENTIER, *Sacris erudiri*, 1949, p. 294 ; LIEVENS, pp. 138 en 176 ; R. L. J. BROMBERG, *Het Boek der bijzondere genade van Mechtild van Hackeborn*, dl. 2, *Partituur en bijlagen* (Zwolle), pp. 73-79 ; KRUITWAGEN, p. 36.

(66) Vgl. MEERTENS, dl. 6, pp. 51, 135, 171 ; ACHTEN-KNAUS, pp. 207, 259, 263 ; LIEVENS, p. 119 ; LIEFTINCK, p. 152 ; VAN HEEL, p. 19.

(67) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 55, 106, 151, 158, 170, 248, 278, 281 en de verwijzingen aldaar, p. 55 ; LIEVENS, p. 118.

fol. 41^v-44^r : *Een scoon ghebet van onser lieuer vrouwen. In latine ghenoeemt Stabat mater dolorosa* [berijmd] ⁽⁶⁸⁾

Inc. Die moeder stont vul van rouwen weenende onder tcruyce met trouwen Daer haer lieue sone aen hinc ...

Expl. Wanneer dlichaem zal laten dleuen Doet dat die ziele dan zij ghegheuen Ten paradise der glorien Amen

fol. 44^r-45^r : *Vander wonden die ons lieue heere op zijn heilighe scouwere hadde daer tcruyce op lach* [berijmd] ⁽⁶⁹⁾

Inc. COMt hier ghij menschen vaet mijn orconden Ghedinct eens daechs deser wonden Die mi duer tghewichte vanden cruyce quam ...

Expl. In mijn rijke willicet al beluycken Mijn rijke ghy nemmermeer en derft Coendijt verdienen eer dat ghy sterft

fol. 45^r-47^r : *Hier naer volghen die vij. blyscapen van onser lieuer vrouwen de welcke sente Thomas van Cantelberghe ghemaect heeft* ⁽⁷⁰⁾

Inc. Uerblyt v heilighe maria moeder ende maghet Want die groote glorie die ghy nu hebt die gaet bouen alle glorie ...

fol. 47^r-51^r : *Die paeus Innocentius heeft ghegheuen alle den ghenen die dit nauolghende ghebet spreken ter eeren der moeder gods hondert daghe aflaets ... Dit ghebet heet in latine Obsecro te domina mea* ⁽⁷¹⁾

Inc. IC bid v myn vrouwe heilighe maghet maria moeder gods vul ende oueruloe-
dich van ghenaden des ouersten conincs ...

fol. 51^r-53^v : *Noch een goet ghebet van onser lieuer vrouwen ende sent Jan euangelisten Ende heet O intemerata* ⁽⁷²⁾

(68) De "vierde" berijmde vertaling naar de indeling van P. MAXIMILIANUS, *De Middelnederlandse vertalingen van het Stabat Mater*, Zwolle, 1957 ; het Gentse handschrift wordt in dit werk niet vermeld (p. 56 e.v.). Vgl. verder J. DESCHAMPS' bespreking van Maximilianus' werk in *Spiegel der Letteren*, jg. 2 (1958), p. 154 e.v. en ACHTEN-KNAUS, pp. 111, 180 en 334, waar nog enkele aan Maximilianus onbekende handschriften worden opgegeven. De tekst van dit Gentse handschrift is door mij uitgegeven in het *Jaarboek van "De Fontaine"*, XXXII (1981), p. 43-44.

(69) Vgl. wat het thema betreft : MEERTENS, dl. 2, p. 24 e.v. ; het gedicht zelf is ons van elders niet bekend. Uitgegeven in *Jaarboek van "De Fontaine"*, XXXII (1981), p. 48.

(70) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 40 en de verwijzingen aldaar ; INDESTEGE, p. 202.

(71) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 62 en de literatuur aldaar ; INDESTEGE, p. 215.

(72) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 40 en LIEVENS, pp. 90 en 146 en de literatuur aldaar ; KRUITWAGEN, p. 35 en de verwijzingen aldaar ; LIEFTINCK, pp. 152, 163, 203, 208.

Inc. O Onbesmette ende inder eeuwicheit ghebenedijde sunderlinghe maghet ende moeder gods Alder bequaemste gods tempele ...

fol. 53^v-55^r : *Dit naeruolghende ghebet was ghegheuen bijden inghel gods den heiligen leerare sente bernaert ...* ⁽⁷³⁾

Inc. WEest ghegruet maria alder oetmoedichste dienstmaecht der heiligher driuoldicheit Weest ghegruet maria alder hoochste vutuercoren ...

fol. 55^r-56^r : *Dit es onser lieuer vrouwen lof* [*Salve regina* in het Middelnederlands] ⁽⁷⁴⁾

Inc. Salue regina Ghegruet sijtstu coninghinne der ontfermherticheit leuen zueticheit ende onse hope zijt ghegruet ...

fol. 56^r-66^r : *Hier volcht een zeer deuote bedinghe gheheeten Rosier van onser lieuer vrouwen [...] Hier volcht die bedinghe ghenoeemt in latine* Missus est angelus gabriel ad mariam virginem

Inc. Die inghele gabriel es ghesonden van gode totter maghet marien die vertrouwt was Joseph boetscapende haer dat zij den zone gods ontfanghen zou ...

fol. 66^r-66^v : *Dese corte bedinghe maecte die paeus Sixtus die vierde ter eeren van onser lieuer vrouwen* ⁽⁷⁵⁾

Inc. WEest ghegruet maria alder heilichste moeder gods Coninghinne des hemels Poorte des paradijs ...

fol. 66^v-70^v : *Dit es onser lieuer vrouwen lof in rime ghemaect* ⁽⁷⁶⁾

Inc. Salue God gruet v maghet goedertieren Suuer ende net ende wel gheraect Om v deuotelike manieren Heeft god v zijn moeder ghemaect ...

Expl. Din allen die v dit spreken oft leeren Houdt in v memorie ende in uwer hoedt Dat zij met christum moghen iubileren Amen

(73) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 40 en de literatuur aldaar ; KRUITWAGEN, p. 52 (in het Latijn) ; VAN HEEL, p. 170.

(74) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 19 en de verwijzingen aldaar ; ACHTEN-KNAUS, pp. 137 en 334 ; LIEVENS, pp. 26-27, 90, 142, 151 ; LIEFTINCK, p. 107 ; VAN HEEL, p. 92.

(75) Zie ACHTEN-KNAUS, pp. 44 en 52 en de verwijzingen p. 52 ; VAN HEEL, pp. 53, 92 ; KRUITWAGEN, pp. 41 en 81.

(76) Zie voetnoot 74 hierboven. De berijmde versie is door mij uitgegeven in het *Jaarboek van "De Fontaine"*, XXXII (1981), p. 45-47.

fol. 70^v-72^v : *Hier beghinnen .vij. minlike groeten vanden blijscapen des heiligen vutuercoren patriarke sente Joachim van nazareene ...*

Inc. WEest ghegroet o leuende rancke ghesproten vutten huuse dauids heilighe Joachim duer v hooghe blijscap ...

fol. 72^v-76^v : *Van sente Annen der glorioser moeder onser lieuer vrouwen .vij. bloemen oft groetenessen* ⁽⁷⁷⁾

Inc. GOd gruetu edele roose anghelier bloeme vul zijde van ghenaden O heilighe vrouwe ende moeder sente Anna ...

fol. 76^v-77^r : *Een ghebet van uwen goeden inghele die v altoes bewaert* ⁽⁷⁸⁾

Inc. O Mijn heilighe inghele dien ic van gods wegghen beuolen ben te bewaren Ic danke uwer godliker vermaninghen ...

fol. 77^r-78^r : *Vanden heilighen archangele Sente machiel met allen lieuen inghelen* ⁽⁷⁹⁾

Inc. O Sente michael prinche der inghelen ende ghetrouwe behoeder der heiligher kercken ende ouer stercke verwinre ...

fol. 78^r-79^v : *Vanden grooten vrient gods Sente Jan baptiste Oracie* ⁽⁸⁰⁾

Inc. GOd gruets v edele doopere ons heeren Voerghangher gods Middelare der heiligher driuoldicheit Naer uolgher des leuenden gods Scauwere des hemels ...

fol. 79^v-80^r : *Van sente pieter ende Sente pauwels* ⁽⁸¹⁾

Inc. Die gloriose princen van eertrijcke alsoe zij hem onderlinghe minden in haren leuen alsoe en zijn sij inder doot niet verscheeden ...

fol. 80^r-81^r : *Van sent Jan apostele ende euangeliste* ⁽⁸²⁾

(77) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 171-172 en de literatuur aldaar ; KRUITWAGEN, pp. 46 en 104.

(78) Vgl. hs. 186, voetnoot 37.

(79) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 77 en de verwijzingen aldaar.

(80) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 77 en de verwijzingen aldaar ; INDESTEGE, p. 273.

(81) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 77.

(82) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 73.

Inc. O Weerdeghe apostele sent Jan ghij zijt een vut uercoren vat van den heere meest bemynt meest gheleert vander hemelscher wijsheit ...

fol. 81^r : *Van sente steuen deerste martelare* ⁽⁸³⁾

Inc. WEest ghegruet eersameghe sente steuen Weest ghegruet edele gloriose martelare die onder die scaren des ioedschen volcx ...

fol. 81^r-82^r : *Een bedinghe vanden gloriosen martelare sente laureys*

Inc. Op den roestere en heb ic v niet gheloechent ende doen ic op dat vier gheleit was doen belijde ic v ...

fol. 82^r-82^v : *Vanden heilighen martelare sente christofels* ⁽⁸⁴⁾

Inc. DOen die edele martelare sente christofels veruult hadde zijn ghebet totten heere wert hij ghesterct ouermids een stemme vanden hemele ...

fol. 82^v-83^r : *Een ghebet van sente erasmus ende dit salmen des sondaechs lesen*

Inc. O Heilighe sente erasmus martelare ende bischop gods ghelijc ghij v seluen offerdet gode opten sondach Alsoe neemt mijn offerande ...

fol. 83^r-84^r : *Een ghebet totten heilighen martelare sente Sebastiaen riddere* ⁽⁸⁵⁾

Inc. O Heilighe ridder gods edele martelare sente sebastiaen zeer groot heeft gheweest v ghelooue bidt voer ons den heere dat wij weerdich moeten zijn ...

fol. 84^r-84^v : *Een ghebet van sente Adriaen* ⁽⁸⁶⁾

Inc. SEnte adriaen heilich riddere ende martelare gods vrient vutuercoren Want ghi in uwen .xxviii. iaren alle die glorie inder heeren salen ende ridderlike macht versmaedet ...

fol. 84^v-85^v : *Een ghebet vanden grooten vrient ende naeruolgher Sente Fransoeis*

(83) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 85.

(84) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 85.

(85) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 8.

(86) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 86.

Inc. GOd gruet v ghewarich naeruolgher christi sente fransoeis die versmaedt hebt alle rijcdom ende eere der weerelt ...

fol. 85^v-86^v : *Vanden vrient gods sente Anthonius den abt* ⁽⁸⁷⁾

Inc. O Heilighe vader sente Anthonius die inder eerden hebt gheleedt een inghels leuen Ic beuele v mijn ziele ende mijn lijf ...

fol. 86^v-87^v : *Een ghebet van sente Rochus* ⁽⁸⁸⁾

Inc. O Heilighe confessoer sente Rochus ghij zijt een groot vriend gods ouer midts dat ghij heilichlijc hebt gheleeft ...

fol. 87^v-88^r : *Een ghebet van sente martijn* ⁽⁸⁹⁾

Inc. O Salighe man wiens ziele dat paradijs besit daer die inghelen af verblijden Ende die princhen der inghelen af vervruechden ...

fol. 88^r-89^r : *Een ghebet van sente niclaeus* ⁽⁹⁰⁾

Inc. IC bid v heilighe vader sente niclaeus wilt mijnen gheest zin ende moet ende alle mijn verstandenesse tot v trecken ...

fol. 89^r-89^v : *Een ghebet van sent Joes confessoer*

Inc. O Glorioes licht des lants van britanien claerder schinende dan die zonne O ghewareghe blinckende sterre ...

fol. 89^v-90^v : *Hier volcht een bedinghe totter glorioser edelre weerdeghe maghet ... Sente katherine* ⁽⁹¹⁾

Inc. GOd gruetu edele maghet ende martelerse sente katherine een vutuercoren bemynde bruut ons heeren ihesu christi ...

(87) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 77.

(88) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 77 en de verwijzingen aldaar.

(89) MEERTENS, dl. 6, p. 77.

(90) Vgl. INDESTEGE, p. 280.

(91) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 15.

fol. 90^v-92^r : *Noch een schoon lof vander heiligher maghet ende martelersse sente katherina*

Inc. WAnt ghij gode wel behaecht Virgo katherina willen wij v louen edele maghet Salue regina ...

fol. 92^r-93^r : *Een bedinghe totter weerdeghe maghet ende martelersse die bemynde bruut gods Sente barbara* ⁽⁹²⁾

Inc. O Bloeme der maechden alder zuetste edele gloriose maghet ende martelersse christus bruut salighe maghet sente Barbare Ic erm sondich mensche bid v ...

fol. 93^r-93^v : *Vander heiligher maghet sente Mergarieten*

Inc. WEest ghegruet gloriose martelersse sente mergriete O bloeyende roose O alder scoenste welriekende violette Ic erme sonderse bid v ...

fol. 93^v-94^r : *Van sente appolonia een oratio* ⁽⁹³⁾

Inc. GOd gruet v weerdeghe maghet sente Appollonia die om die minne van uwen bruydegoom ihesum niet en hebt ontsien te lijden ...

fol. 94^r-94^v : *Van sente dymphen een oracie*

Inc. O Weerdeghe maghet ende martelersse sente dympne vutuercoren patronersse ende zunderlinghe hulpster alle der gheender die vanden helschen vianden beseten ...

fol. 94^v-95^v : *Een ghebet vander heiligher maghet sente vrsule metten anderen*

Inc. GOd gruet v edele roosen ende lelien des paradijs alle ghij heilighe maechden Vrsula pingnosa ...

fol. 95^v-96^r : *Een ghebet vander heiligher maghet sente aechte*

Inc. O Edele ende gloriose maghet sente Aechte die ghechiert best met tweeuldegher schoonheit Ghij wort onder die scerpe tormenten met miraculen verchiert ...

(92) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 68-69.

(93) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 33.

fol. 96^r-97^r : *Hier naer volcht een ghebet van der heiligher vrouwen sente marien magdaleenen*

Inc. O Heilighe vrouwe maria magdalena die metter fonteynen der tranen zijt gheclommen totter fonteynen der ontfermherticheit ...

fol. 97^r-98^r : *Een ghebet tot onser weerdegheer patronerssen sente birgitten*

Inc. GOd gruet v gloriose vrouwe gheboren van conincliken gheslachte princersse ende patronersse van zweden Een op gheloken roose ...

fol. 98^r-98^v : *Een ghebet van sente lijsbetten*

Inc. O heilighe vrouwe sente lijsbette edele conincs dochtere die om die minne gods alle rijkheit ende eere vander weerelt versmaet ...

fol. 98^v-100^r : *Een ghebet van allen heilighen* ⁽⁹⁴⁾

Inc. COMt my te hulpen bid ic v alle lieue gods heilighen Ic erm sondich mensche make mijn toevlucht tot uwer hulpen ...

Hs. 205 III

7 IV (56)+(IV-2) (62). In het laatste quatern werden de laatste twee bladen, die onbeschreven waren gebleven, uitgesneden. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 62. Voor het overige als 205 I en II.

Dezelfde handen als in 205 I en II : 1. fol. 1^v-62^r ; 2. fol. 1^r. Randversiering met bloemen en insekten op fol. 1^r, 41^r, 48^v. Het *Gheestelijck snarspel* begint met een uitzonderlijk grote lombarde van 8 r. hoog (fol. 43^v) ; in tegenstelling tot de rest van het boekdeel komen in dit stuk ook rode paragraaftekens en rode onderstrepingen voor. Voor het overige als 205 I en II.

Band : identisch aan 205 I en II, met uitzondering van de inskriptie op de rug : LYDEN / CHRISTI / III. DEEL. Vooraan één, achteraan twee papieren schutbladen.

Literatuur : zie Hs. 205 I.

(94) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 10 en de verwijzingen aldaar.

INHOUD

Fol. 1^r-16^v : *Hier beghint die oefeninghe vanden heilighen Cruyce*

Inc. OCh och hoe bitter hoe zwaer ende hoe hert was die doot ihesu O ihesus duer uwen zwaren herden bitteren doot duer v heilighe dierbaer bloet ende duer v heilighe vijf wonden bid ic v ...

Expl. ... die ic verduldelijc ende salichlijc tot uwer eeren ende mynre salicheit volbrenghe mach. Amen

fol. 16^v-19^v : *Hier biddet ooc der moeder gods metten hemelschen gheselscape*

Inc. O Ghebenedijde ende barmhertige moeder gods ende sonderlinghe troosterse der armer sonders Ic bidde ootmoedelijc en wilt myn onweerdich ghebet niet versmaden ...

Expl. Wien sy lof eere ende danckaerheyt van allen creaturen nu ende inder ewicheit Amen

fol. 19^v-40^r : *Hier beghinen ix couden ons heeren ihesu christi daer hem de menschen in zelen oefenen* ⁽⁹⁵⁾

Inc. O Goedertieren Ihesu want ic wel weet dat v der sondaren lof niet en behaghet Ende ic my dan bekenne vol van sonden te wesen. daer bouen met ghedeylder herten in menichuoldigher ontleden des vleysches ...

Expl. ... soe zelen wy sonder twifel ons met hem verblyen. Amen. Des gonne ons god inder ewicheyt. amen

fol. 40^v-43^r : *Soe wie leest voer die wapen ons heeren met berou van synen sonden dese nauolghende ghebeden ...* [Pseudo-Gregorius, *Gebed tot de Wapenen Christi*] ⁽⁹⁶⁾

Inc. O Heere ihesu christe ic aenbede dy hanghende aenden heylighen cruce ende een doorne croone op dyn hooft draghende. Ic bidt dy dat dyn cruce my behoeden moet ...

(95) Vgl. *Vijftien jaar aanwinsten*, p. 146 ; LIEVENS, p. 191 ; ACHTEN-KNAUS, p. 247 ; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 671 en 678.

(96) Vgl. hs. 205 I, voetnoot 50.

fol. 43^v-46^v : *Hier beghint een gheestelijck snarspel vanden Jesus gepassijt* ⁽⁹⁷⁾

Inc. SYthara een harpe is een soet snaerspel Ende is ghemaect van houten ende bedutet dat lyden christi inden cruce Den boeym inder harpen dat is dat harde hout des crucen ...

Expl. ... So dat hoer beyde lyden aen ons aerme sondaers ymmers niet verloren en blieve Dies helpe ons marien kint Jhesus christus Amen

fol. 46^v-48^r : *Vanden wyngaert van enghady. dat is vanden lyden ons heeren ihesu christi* ⁽⁹⁸⁾

Inc. GAet inden wyngaert van enghady ende rust met dynen lieue onder den mastboom des heilighen cruce. Ende onderlegghe dy met menegherande boomkens ...

Expl. ... want this nu tgulden iaer des brudegoms Laet ons dan verblyden inden ende niet in ydelheyt des weerelts. Amen

fol. 48^r-50^r : *Vanden ghescoerden olyuen boom* ⁽⁹⁹⁾

Inc. O Alderliefste ic noode v nu opden goeden vridach ten berghe van caluarien om daer te siene den gheschoerden olyuen boom met synen nederhanghende telghere ...

Expl. ... Ende dat nemmermeer alsoe wel noch soe wee en moet werden dat wy sijns vergheten. Amen.

fol. 50^r-50^v : *Dese punten zullen wy onsen lieue heere dicwil vermanen* ⁽¹⁰⁰⁾

Inc. O Lieue heere ic ben die ghene daer ghy mensche om gheworden syt. Ontfermt toch v mynre O lieue heere ic ben die ghene daer ghy uwen hemelschen vader ...

fol. 50^v-52^v : *Een deuoet ghebet om te lesen ooc voer die op hoer verscheyen syn*

Inc. O Lieue heere ic scencke my ende menghe my in dat minlijke verdienen uwes heilighens lijdens. ende in die diepheit uwer heiligher wonden ...

(97) Vgl. LIEVENS, p. 191 en de literatuur aldaar ; A. AMPE, "Kleine tractaten van de schrijfster der Peerle", *O.G.E.*, jg. 41 (1967), pp. 368-427 en jg. 42 (1968), pp. 33-57 en 142-171 (jg. 42, p. 33) ; G. J. PEETERS, *Frans Vervoort O.F.M. en zijn afhankelijkheid*, Gent, 1968, p. 284 e.v..

(98) Vgl. LIEVENS, p. 191 ; ACHTEN-KNAUS, p. 321 ; VAN HEEL, pp. 80 en 102.

(99) Vgl. AMPE, *Op. cit.*, p. 33 ; VAN HEEL, p. 80 ; *Catalogus Amsterdam*, dl. 2, p. 83.

(100) Vgl. VAN HEEL, p. 74.

fol. 52^v-54^r : *Dit sal een kersten mensche daghelijcs gheerne lesen*

Inc. O Heere ihesu christe. waerrechtich god ende mensche. ic dancke ende loue v van dynre mensheyt. van uwer bitter passien van uwen bitteren doot ...

fol. 54^r-55^r : *Ghebeden totten lyden ende bloede ons heeren ende men machse ooc als men ten heiligen sacramente wilt*

Inc. O Barmhertighe Ihesus voer my ghecruyst. ic dancke vermane ende bidde v ootmoedelijc byder minnen daer ghy mede my hebt bemint ...

fol. 55^r-56^v : *Sunte Augustijn seyt*

Inc. Waer dat sake dat al myn lichaem waer so groot als die zee ende mijn ooghen waren fonteynen Ende al myn haderen waren schreyende ruiieren ...

Expl. ... wilt my al myn sonden vergheuen doer v grondeloose barmherticheyt ende uwen bitteren doot. Amen

fol. 56^v-58^v : *Een ynnich ghebet* ⁽¹⁰¹⁾

Inc. O Milde ende barmhertighe ihesu christe ic sondighe mensche ben ghedachtich der onsprekelijke droefnisse ende lydens dat ghy haddet inder stede uwer crucinghe ...

fol. 58^v-59^r : *Oratio*

Inc. Ic bidde v lieue heere ihesu christe. dat ghy die blintheyt mynder herten verlichten wilt. metten lichten dynre goddelijker gracen Ende dat ghy die droefheyt van mynder zielen ...

fol. 59^r : *Een ghebeth*

Ic bidde v goedertieren Ihesu dat ghy my reynighen ende ghesont maken wilt van menichfoudicheyt al mynre sonden. Op dat ic suuer ende reyn voer dinen gloriosen aensicht ten daghe des ordeels my openbaren mach. Amen.

fol. 59^r-59^v : *Noch een ghebet*

Inc. O barmhertighe Ihesu goedertieren ende zachtmoedich. O soete lam gods die daer reyn van alle smetten der sonden zijdt gheeft my dyn goddelijke gracie ...

(101) Vgl. MEERTENS, dl. 1, p. 139 en dl. 6, p. 166 ; VAN HEEL, p. 82.

fol. 59^v-61^r : *Dit ghebet salmen lesen in die teghewoerdicheyt des heilichs sacraments ...* ⁽¹⁰²⁾

Inc. Ic bidde v aldermilste heere ihesu christe om die sonderlinghe hooghe minne. daer ghy dat menschelijke gheslachte mede bemint hebt ...

fol. 61^r : *Een ghebet*

Inc. O myn ontfermertighe goede Ihesu. in v is al myn betrouwen. v goetheyt moet my beweghen Ende v barmherticheyt moet v trecken ...

fol. 61^r-61^v : *Noch een goet ghebet*

Inc. O suete Ihesu. ic offer dy op myn herte mynen wille. ende mijn ghedachten. mijn ziele ende mijn lichaem. ende aldat ic vermach ...

fol. 61^v-62^r : *Noch een zeer goet ghebet [Anima christi]* ⁽¹⁰³⁾

Inc. O Ziel christi heylicht my O lichaem christi behoudet my. O sweet des aensichts christi maket my ghesont O ghebenendyde duerbaer bloet christi maket my droncken ...

Hs. 206

Hendrik Suso, Hondert articulen en andere devoties

Perkament, 58 bladen, ca. 187 × 124 mm, 15de eeuw

3 IV (24) en verder moeilijk na te gaan vanwege het hechte bindwerk. Geen reclamen noch signaturen. Afschrijving en liniëring met zwarte inkt overal bewaard. Prikken op de aflijning meestal nog aanwezig ; in de buitenmarges soms ook om de vier regels. Eén kolom van ca. 98 × 68 mm ; 17 r. Moderne paginering met inkt van 1 tot 116.

Eén hand : littera textualis. Rubricering. Rubrieken in rode inkt. Talrijke afwisselend rode en blauwe lombarden van één en twee r. hoog. Blauwe initialen op gouden fond,

(102) Vgl. MEERTENS, dl. 1, p. 143 e.v.

(103) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 384, sub *Sele cristi* en de literatuur p. 39 ; voor verdere handschriften, zie vooral AXTERS, *Bibliotheca*, p. 255 e.v. en LIEFTINCK, pp. 53, 107, 121.

versierd met bloemen en gebladerte : fol. 1^r, 3^r, 36^v ; randversiering, eveneens bloemen en gebladerte, op dezelfde bladzijden.

18de-eeuwse kalfslederen band met op voor- en achterplat een grote rechthoek in dubbele filet (ca. 190 × 120 mm) ; op de rug acht vakjes, waarvan zeven met een bloem in het midden en gebladerte in de hoeken ; in het tweede, op rood schildje, de titel : PRAECE / PIAE ; alles in gouddruk.

Geen eigendomsmerken buiten die van de Gentse Universiteitsbibliotheek. Nr. 40 in de *Catalogue* van Walwein (p. 6).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 521 (p. 368).

INHOUD

Fol. 1^r-28^r : *Hondert articulen des liden ihesu* [Hendrik Suso, -] ⁽¹⁰⁴⁾

Inc. SO wye begheert te ghedencken dat mynlike liden ons heren ihesu cristi ende sijne menichuoudigher pinen danchbaer te sijn die sel dese hondert articulen of ghedenckenisse sijne bittere passien myt hondert versen ...

Expl. ... daer een eenuoudich wesen drieuoudich inden persoenen regniert een almachtich god die vader ende die soen ende die heilighe geest.

fol. 29^r : [fragment]

Inc. ... machtich ende onuersceiden god is. Vriendelike here ihesu criste nv bid ic di om die minnentlike waerdicheit die du heues tot dijnre ghebenedider moeder marien ...

Expl. ... ende vrede der heyligher kercken rust ende pays der kerstenheit. ende alle salighe sielen dat leuen dijnre salicheit amen

fol. 29^r-29^v : *Een ghebet datmen lesen sel als men dat heilige sacrament ontfangen heeft* ⁽¹⁰⁵⁾

Inc. Eya ic bid di nv o guedertierenste heer dat mi dit ouersuetste sacrament moet sijn een crachtighe medicijn teghen alle die wonden mijnre sonden ...

(104) Voor de, zeer talrijke, handschriften met deze tekst, zie vooral AXTERS, *Bibliotheca*, pp. 186-199 en 323 en de literatuur aldaar ; vgl. verder ACHTEN-KNAUS, p. 404, sub *Suso* en de verwijzingen p. 64 ; LIEVENS, pp. 79, 93 en 175 ; INDESTEGE, p. 54 e.v. ; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 658, 665, 670, 672, 673, 680, 684 en dezelfde in "Kroniek van de handschriftenkunde in de Nederlanden (1976-1977)", *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, jg. 49 (1978), pp. 727-728.

(105) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 106 en de verwijzingen aldaar.

fol. 29^v-30^r : *Dit gebet selmen lesen onder missen als onser god geheuen is* ⁽¹⁰⁶⁾

Inc. O here ihesu criste du die annaemste dat alre heilichste vanden lichaem der glorioser maghet marien ende vutstorteste dijn bloet vut dinen alre heylichste zide ...

fol. 30^r-31^r : *Een guet gebet tot onse lieue heer*

Inc. O heer ihesu criste des leuende goids soen verlene mi broosche mensche ende onsalighe sondaer altoos voir minen oghen te hebben dijn seden ende dijn leuen ...

fol. 31^r-32^r : *Een guet gebet tot onser lieuer vrouwen*

Inc. O alre heylichste o alre guedertierenste o alre ontfarmhertichste o alre suuerlixste o dochter goids o bruyt cristi o moeder ons heren ...

fol. 32^r-32^v : *Een guet gebet tot onser lieuer vrouwen*

Inc. Uutuercoren goids moeder suete ghebenedide reyn suuer maghet maria conincinne hemelrijcs ende aertrijcs v ghewaerdighe uwen sueten barmhartighen sone ...

fol. 32^v-34^r : *Ghebet van minen eyghen heylighen enghel* ⁽¹⁰⁷⁾

Inc. Ic bidde di o heylich enghel goids dien ic crancke ende onwaerdighe creatuer beuoelen ben van ons heren goids ontfarmharticheyt dattu mi huden ende altoes ...

fol. 34^r-35^r : *Dit gebet selmen lesen morphens*

Inc. O heylighe heer almachtige vader ewighe god die ons onwaerdighe sondaren hebste doen comen toten beghin des daghes niet om ons verdienen ...

fol. 35^r-36^r : *Dese ymmen selmen lesen des auonts als men gaet slapen*

Inc. Criste du biste een licht ende een dach du ondeckeste die duusternissen des nachts die sijs ghelouet een lichte des liches predikende dat salighe licht ...

(106) Vgl. MEERTENS, dl. 6, pp. 95 en 119 en de verwijzingen aldaar.

(107) Vgl. hs. 186, voetnoot 37.

fol. 36^r-58^v : *Hier beghint die vigheli* [*Vigiliae mortuorum*, vertaald door Geert Groote]⁽¹⁰⁸⁾

Inc. Ic mynde want die heer sel verhoren die stemme mijns gebedes Want hi tot mi neyghede sijn oer. ende in minen daghen sel ic inroepen Mi hebben ombeuangen die drouighe zere des doots ...

Expl. Here gif hem die ewighe ruste ende dat ewighe licht moet hem lichten Amen.
Si moeten rusten in vrede. Amen.

fol. 58^v : *Hier beghint een suuerlic ghebet dat een mensche lesen sel die yet wil begheren tot onser lieuer vrou* [tekst ontbreekt]

Hs. 207

De passie volgens de getijden

Papier, 147 bladen, ca. 148 × 105 mm, tweede helft 15de eeuw

5 IV (40) + (IV-1) (47) + 11 IV (135) + (IV-2) (141) + III (147). In het zesde quatern werd het laatste blad zonder tekstverlies weggesneden ; in het voorlaatste katern werden de oorspronkelijk zesde en zevende bladen met tekstverlies uitgescheurd. Signaturen rechts onderaan op alle rectozijden in de eerste helft van elk katern : een letter (a tot en met t) voor het katern, gevolgd door een Romeins cijfer (i tot en met iiij) voor het folio. Geen reclamen. Aflijning en liniëring (zwarte inkt) overal nog goed zichtbaar ; prikken voor aflijning en liniëring nagenoeg overal bewaard. Eén kolom van ca. 90 × ca. 70 mm ; 15 r. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 147.

Watermerken : Briquet 9181 (1464) en varianten, misschien ook varianten van 9177 (1451-53), 9179 (1455-56) of 9182 (1467).

Twee handen : 1. fol. 1^r-140^v : hybrida ; 2. fol. 141^r-145^r : cursiva, jonger dan de eerste hand. Rubrieken in rode inkt ; rubricering ; enkele rode lombarden van twee en drie r. hoog. Geen verdere decoratie.

Oorspronkelijke kalfslederen band met op voor- en achterplat een rechthoekig rooster (ca. 140 × 90 mm) in dubbele filet, met op de kruisingen telkens een bloemkelk en in de twaalf binnenste vakken afwisselend een hert en een tralie-achtig motief (monogram ?) ; alles in blinddruk. Op de rug drie ribben ; ertussen telkens een zestal keren het bloemkelkstempeltje. Een slot, waarvan echter alleen de gaten in voor- en achterplat zijn overgebleven. Als dekbladen voor- en achteraan doen twee delen van hetzelfde afgedankte

(108) Vgl. N. VAN WIJK, *Het getijdenboek van Geert Grote*, Leiden, 1940, p. 157 e.v.

ambtelijk stuk dienst (15de eeuw), afkomstig uit een *goodshuyse onse lieue vrouwe In Musene ... van Cystiaus Inden bisdom van Camerijc* (Cistercienserinnenklooster, Muizen bij Mechelen), waarin onder meer *zuster lysbeth tswalen, suster Marie* en een zekere *Mathyse de winne* ter sprake komen. Vooraan één schutblad, deel uitmakend van een geheel afgelijnd en geliniëerd diploma, waarvan echter de eerste helft is uitgesneden.

Eén eigendomsmerk : op fol. 145^r, overplakt maar nog leesbaar : *desen boeck behoertoe clara van natteuoet* (16de e.) ; verder op het dekblad achteraan : *den 6 July 1611 heeft mi behoest (?) te meesteren (?) Miguel Angel*, dit laatste in een moeilijk leesbare hand. Nr. 44 in de *Catalogue* van Walwein (p. 7).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 524 (p. 369) – *Boekbanden uit vijf eeuwen*, Gent, 1961, p. 67 (nr. 122).

INHOUD

Fol. 1^r-140^v : *Hier beghint die werde passie ons heeren ihesu christi opt herdincken der .vij. ghettiden* ⁽¹⁰⁹⁾

Inc. O Du almoghende weselike goetheit Nu comt te helpen mijnder onuermoeghenheit So wij hem oeffenen wilt indat minlike liden ons liefs heeren ihesu christi dat bouen alle oeffeninghe gaet Die sal hem daertoe voeghen ...

Expl. ... ende al en ludet niet also bequameleec in den ooren als der nachteghalen ende der sueter leewerken sanc Maer want dat si connen ... [slot ontbreekt].

fol. 141^r-144^r : [Drie deugden die de mens volmaakt maken]

Inc. Het sijn drij duechden die den mensche nae den gheest leuende volmaeckt maeken te weeten oetmoeticheyt sachmoedicheyt ende liefde Oetmoedicheyt verwerft oueruloedighe gratie van godt ...

Expl. ... die v hertte verlichten mach om dyen dach metten wercken te volbringhene dat ghij metten wille hebt voerghenoemen

fol. 144^r-145^r : [Dicta van Bernardus, Augustinus en anoniemen]

Inc. Item doen sinte bernaert int cloester ghinck sette hij in hem dat hij woude wesen als een verlooren vadt schuijlen ende verhoolen ende onbekent te wesen van alle menschen ...

(109) Als genre vrij bekend (vgl. MEERTENS, dl. 1, p. 149 e.v.), echter nergens anders zo uitvoerig als hier.

Expl. ... Noch ghewent v den heere altijt te hebben in v presentie oft teghenwoordicheit Laus deo

Hs. 208

Gebedenboek

Papier, 240 bladen, ca. 136 × 97 mm, 16de eeuw

13 IV (104) + (III-1) (109) + V (119) + (III + 1) (126) + V (136) + II (140) + 12 IV (236) + (IV-4) (240). Signatures komen voor in de eerste zestien katernen : een letter (van b tot r) voor het katern, gevolgd door een Arabisch cijfer (1 tot 4) voor het folio. Geen reclamen. Aflijning met zwarte stift tot fol. 64^v : één kolom van ca. 100 × ca. 60 mm. Geen liniëring ; aantal r. per bladzijde sterk wisselend : 17 à 20 tot fol. 126 ; 16 van fol. 127^r tot 136^r ; ca. 25 à 30 van fol. 149^r tot 162^r ; 15 à 25 van fol. 163^r tot 240^r (toenemend). Prikken met het oog op de aflijning in de buitenmarges op veel plaatsen bewaard. Moderne paginering met potlood van 1 tot 478, foutief vanaf fol. 216^r : 431 en 432 werden tweemaal na elkaar gebruikt.

Verscheidene watermerken, echter telkens voor een groot deel onder de vouw en/of weggesneden : o.m. twee wapenschilden en een kruik, niet te identificeren aan de hand van Briquet.

Zeven handen : 1. fol. 1^r-126^v : kursief ; 2. fol. 127^r-136^r : hybrida ; 3. fol. 140^v en 149^r-162^v : kursief ; 4. fol. 163^r-180^r : kursief ; 5. fol. 180^v-198^v : kursief ; 6. fol. 198^v : kursief ; 7. fol. 199^r-240^v : kursief.

Bij de eerste drie handen : rubrieken met rode inkt, rode hoofdletters en onderstreping. Verder geen decoratie.

De band bevindt zich in restauratie.

Geen eigendomsmerken. Nr. 42 in de *Catalogue* van Walwein (p. 7).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 525 (p. 370).

INHOUD

Fol. 1^r-7^r : *Hoe hem den mensche sal hebben tot onsen lieuen heer ihesum als hij sijn herte beghert veruult te hebben met deuocien*

Inc. *Sondach* O costelijke wonden ihesu christi sonderlinghe tekenen der alder hoogster minnen vol van goddelijker sueticheit daer die sonder ...

Expl. ... ende met v .h. vijf open wonden uws mach ghebruijken. soenen. minnen. dancken ghebenedijen inder eewicheit amen pater noster

fol. 7^r : *Totten ghebenedijden .h. cruce*

Inc. O lieue heer ihesu christe leuende gods soone Ic bidde v om v .h. wijf wonden om alle die drueppelen bloets Ende om alle die druepen sweets ...

fol. 7^r-8^r : *Sente victoer beschrijft soe wie dese vijf veersen alle daghe leest met deuocien hij en sal in dootsonden niet steruen noch sonde[r] bichte*

Inc. Alder suetste ihesu christe doer die weerdicheit ws heijleghen lichaems soe gheweerdicht v mij te gheeu en dat v .h. lichaem sijn mijn leeste spijs ...

fol. 8^r : *Dit ghebedeken seit .vij. des daghes*

God gruet v ihesus dat alder suteste merch des vaderlijker herten Ende een voetsel der quelender sielen ende die alder suetste spise Ic offer v dat merch mijns herten ende mijnder zielen te eender ewigher gloorien ende loue ende dancbaerheit Amen

fol. 8^r : *Rekeninghe des auonts voer Jhesum ghecrust*

Inc. Gdinckt hoe ghij v tonghe ghewacht hoe dat opt lijden ons heeren ghedacht hebt hooe ghij nae der Reghelen ende statuten ouer bracht hebt ...

fol. 8^v : *Dit te segghen met neder te vallen inder eerden Roepende dat daniel sprac*

Inc. O heere mij behoert confusie lachter ende scande toe ende v alle eere ende weerdicheit wt mij mijn qualic varen. wt v mijn weluaren ende salicheit ...

fol. 8^v-10^v : *Sinte augustinus sinte franciscus ende sinte dominicus plaghen aldus te spreken tot onsen lieuen heer*

Inc. O ghebenedijde heere ihesu christe wie sij dij ende wie ben ic. ghij sijt die alder hoochste god bouen alle creatueren Ic ben die alder snoetste ...

fol. 10^v-18^r : *hier volghen vijftich dancbarighe loue oft een cransken vanden ghebenedijde bloedeghe wonden ons liefs heeren ihesu christe oracio*

Inc. O ewighe onbegripelijke onghemet en goetheit gods O suete bruijdegom mijnder sielen Ic allendeghe sondege mensche begheere wten binnenste myns herten v te louen ...

fol. 18^r-19^r : *Het ghebet van Jacomijne toen sij voer het oerdeel gods stont*

Inc. O lieue heere ihesu christe leuende gods soene Ic bekinne wt den gront mijns herten dat ic niet weert en ben dat ghij die ooghen dijnder bermherticheit ...

fol. 19^r-20^r : *Als men slaepen gaet salmen dit ghebet segghen ende ondersuecken hem seluen wel*

Inc. Lieue heere ihesu christe mijn ooghen moeten nemen den slaep maer mijn herte moet altijd waeken tot dij O begherlijc lief ...

fol. 20^{r-v} : *Sinte Augustijns ons heylegghen vaders ghebet*

Inc. O mijn god ghij sijt des herten licht ende die cracht der sielen Doet toch dat ic uwer minnen aenhanghe op dat ic deese verganckelijke dinghen ...

fol. 21^{r-v} : *Een ghebet van seer grooter cracht voer gode*

Inc. O oorsprong alles gots O afgront alder ghenaden O goddelyke binnenste O fonteyne daer alle gracie ende ghenaden wtghevloyt es jnder eerden ...

fol. 21^v-22^r : *hier toe staet aflaet van dootsonden ende daghelyke sonden diet jnder missen [Anima christi] ⁽¹¹⁰⁾*

Inc. O siele christi heijlegghet mij O lichaem christi behout mij van sonden O bloet christi maect mij droncken van minnen ...

fol. 22^r-28^v : *hier beghint den Roosen crans van den sueten naem ihesus*

Inc. Ihesus ihesus O alder bermhertichste ihesu ontferm mijns aerm sonderse nae dijn groote bermherticheit *Aue maria* ...

Expl. ... gebenedyt sy di naem ons heeren Ihesus ende den naem synder glorioser moeder der maghet maria van nv tot jnder eewicheit

fol. 28^v-29^r : *Oremus*

Inc. O almoghende god vader ghij die den alder glorioosten naem dyns eenighen sons ons heeren jhesu christi met die alder hoochste soeticheit hebt minlyck ghemact ...

(110) Vgl. hs. 205 III, vn. 103.

fol. 29^{r-v} : *een ander collecte*

Inc. O heer om uwen heyleghen naem ihesus doet ons hebben dyn vreesse ende dyn minne volmaect altijt ...

fol. 29^v : *Sixtus die vierde verleent den ghenen die dit ghebet spreken voerden sueten naem jhesus jn tsone [christi duysent iaer aflaets (doorstreept)]*

Inc. Weest ghegruet O alder goeder tierenste ihesu een verwinner der doot een gheuer der ghenaden een vertrooster der bedroefder herten wilt v gheweederghen ...

fol. 29^v-30^r : *Oratio*

Inc. Ghegruet bestu alder salichste medizijn wien alleen cundich syn alle myn siecten Ende die wonden mynder sielen ghewerdicht die te ghenesen ...

fol. 30^{r-v} : *Noch een ghebet*

Inc. Ic gruete dy alder suetste ihesu wel riekende roose des paradys porte des leuens fonteijne van gracie ...

fol. 30^v-43^v : *hier beghinnen ter eeren gods die gulden letanien vanden leuen ende passie ons liefs heeren ...* ⁽¹¹¹⁾

Inc. Heere ontfermt dy onser christe ontfermt dy onser ende verleent ons cracht onser sielen inwendich ende wtwendich v te dienen ...

Expl. ... In deser tyt ende hier nae dat eewighe leuen amen heer verhoert myn ghebet ende myn Roepen come te dy

fol. 43^v-44^r : *Ghebet*

Inc. Wy bidden dy O heer gheeft den leuende dijn ghenade ende alle den ghe-loeueghe sielen dyn eewighe Ruste ende sunderlinghe daer Jcx voer begherende ben ...

fol. 44^{r-v} : *Voer pays ende vrede een sunderlinghe Ghebet*

Inc. O vader der ontfermherticheit ende gods alles troosts jc bidde v oetmoedelyc ontfermt dy myns ende dyns volkes ...

(111) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 94, de literatuur en de verwijzingen aldaar.

fol. 44^v-53^r : *hier beghint eenen schoonen crans vanden weerdeghe heyleghen sacrament ...*

Inc. Comt O suete ghebenedyde weerde heyleghe sacrament troost mynder sielen
Weest ghegruet Comt alder suetste edelste spyse ...

Expl. ... hoe suete ende bermhertich dat hy es dien inder waerheit sueken ende minnen amen

fol. 53^r-59^r : *hier beghint een deuoet cransken van alle heijleghe ...*

Inc. Weest ghegruet suete heere Ihesu minnelijke bruydegom nv bidde jck v alte
vrindelyc ende beghere helpe van v ...

Expl. ... bijden oppersten coninc met wien ghy eenen wille hebt op dat ic met v Inder
eewicheit mach verblyden amen

fol. 59^r-63^v : *hier beghint een deuoet ende Innich Cransken om dat herte te
verwecken tot deuocien ende is ghenomen Uyt sinte augustijns ewighe sprake*

Inc. O heere verhoort my heere dat ic dorre spreken maer heer noot en heeft gheen
wet anxt ende noot dwinghen my te spreken ...

Expl. ... tot bekeeringhe alder sundaren ende tot vermeerderinghe dijnder gracen in
ons amen amen

fol. 64^r-71^r : *Cappitel van den seuen woerden die ons heere [heeft gesproken]
aenden cruce heeft ghesproken ende vanden ghebede dat daer op hoert*

Inc. Die heijleghe leeraeren segghen dat op dien dach dat onse heere Jhesus inden
cruyce stont gheschieden zeuen wonder teeken en tot elcken woerde dat hij
sprac ...

Expl. ... dat hij onghelicht noch onghemonicht en soude van eerteryc niet moeghen
scheeden

fol. 71^r-72^v : *ghebet*

Inc. O du heere ihesu christe al daer du inden cruyc hinct inden lesten dach dyns
leuens spracty seuen woerden die ghij wout dat wij in onser ghedachten
hielden ...

fol. 72^v-73^r : *ghebet* ⁽¹¹²⁾

Inc. O hooghe gheloefde eewighe coninghinne maria ic gheue mij v tijghe : neemt mij voer dijn eyghen wanneer myn siele vanden lichaem sal scheeden ...

fol. 73^r-74^v : *hier beghinnen die seuen ween van maria* ... ⁽¹¹³⁾

Inc. O maria moeder gods om die [minne] jammerlyke boetscap die v quam doen v lief kint soe jammerlyc mishandelt woert ...

fol. 74^v-77^r : *Doen die .xij. apostelen voer onser lieuer vrouwen quamen op den dach dat sy verscheeden soudon doen grueten sy haer elck met een sunderlinghe gruete soe hier nae volcht* ...

Inc. *Sinte peeter sprac aldus* O moeder ons behouders weest ghegruet die ghebaert hebt god der goeden O sunderlinghe maghet die ghenoeemt wort een sterre der zee ...

Expl. ... dat hij hem heden wil gheweerdeghen te versinken in onse siele op dat hij nimmermeer van Ons en scheede amen

fol. 77^r-78^v : *dese ghebedekens plach sinte mechtelt te leesen eer sy dat .h. sacrament ontfinc Ave maria* [Mechthild van Hackeborn, *Vijf Ave Maria's*] ⁽¹¹⁴⁾

Inc. O coninghinne des hemels ende vrouwe der inghelen Jc vermaen v dier ontfanckenissen metter welcker ghy jn meechdelycker puerheit ...

Expl. ... moet ontfanghen dat weerdeghe lichaems ons liefs heeren ihesu christi ws ghebenediden soons die ghebenedyt es jnder eewicheit amen

fol. 78^v-79^r : *Dit es mangni* [Magnificat]

Inc. Myn ziele maect groot den heere Ende mynen gheest heeft hooghe verblyt in gode mynen heylgheuer ...

(112) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 181 (fol. 109^v-110^r).

(113) Vgl. hs. 205 II, vn. 67.

(114) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 360 en de literatuur p. 95.

fol. 79^r-82^r : *hier beghint een sunderlinghe deuote oracie diemen leesen sal eermen dat .h. s. ontfaet ende sinte ambrosius heeftse ghemact summe sacerdos [Johannes van Fécamp]* ⁽¹¹⁵⁾

Inc. [o]uerste priester ende ghewarich bisscop die v gheoffert hebt god den vader een Reyne ende onbeulecte offerande inden outaer des cruijcen ...

fol. 82^r-83^v : *Een ghebet dat sinte iheronimus maecte voer die ontfanckenis des heyleghen sacraments* ⁽¹¹⁶⁾

Inc. Heere ihesu christe aendincke heden aen my regeert alle myn werken myn woerden ende myn ghedachten op dat ic alle den dach ...

fol. 83^v-85^r : *Noch een ghebet vanden heyleghen sacrament eerment ontfaet*

Inc. I bidde dy O lieue heere ihesu christe maect vruchtbaer dat dorre acker myns herten met ouervloedicheit des sueten daus ...

fol. 85^r : *ghebet* ⁽¹¹⁷⁾

Inc. O heer ic en ben niet weerdich dat ghij Comt onder myn dac maer op dat betrouwen dynder genaeden ende groter goedertierenheit ...

fol. 85^v-89^v : *Hoemen dat weerdeghe .h. sacrament willecoem heeten ende bidden sellen asmen dat ontfaen heeft met deuocien. ghebet*

Inc. O hooghe ende onverscheeden .h. driwldicheit almechtich eewich god suete minlyke sacrament jc arme snoede worm segghe dij ...

fol. 89^v-90^r : *ghebet*

Inc. O suete heere O suete ghebenedyde h sacrament O suete bruydegoem O god O scepper O kint des hemelschen vaders ...

fol. 90^r-92^r : *dit ghebet plach sinte bernaert te lesen oracio* ⁽¹¹⁸⁾

Inc. Och hemelsche vader ic offer v op dyns eenichs gheboren sone ons heil jhesus christus ons brueder ons verlosser ...

(115) Vgl. hs. 205 II, vn. 56.

(116) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 46 en de literatuur aldaar.

(117) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 38 en de literatuur aldaar.

(118) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 70 en de verwijzingen aldaar.

fol. 92^{r-v} : *die sequencie vanden heyleghen gheest* ⁽¹¹⁹⁾

Inc. O heyleghe gheest comt ende sint wte v Radeien des hemels lichts van bouen
Comt vader der ermer ...

fol. 92^v-94^r : *Een schoen ghebet tot onser lieuer vrouwen* ⁽¹²⁰⁾

Inc. O .h. maria maghet wilt compassie ende medelyden op ons hebben die in
tribulacien syn als arm pelgrims ...

fol. 94^r-95^r : *Dit syn die .xxij. aue maria van onser lieuer vrouwen* ⁽¹²¹⁾

Inc. Ghebenedyt moeten syn O maria h coninghinne dy .h. ooren waer mede ghij
mede hoerde die gruete des inghels ...

fol. 95^r-95^v : *Dit es Inviolata Intacta* ⁽¹²²⁾

Inc. O maria ghy syt sonder smette onghetast ende reyne Ghy syt een beghertlyke
lichtende port des heemels O alder hoechste moeder ...

fol. 95^v-96^r : *Onser lieuer vrouwen naem*

Inc. Mediatrix O maria een middelersse tusschen god ende den mensche syt toch dat
middel tusschen den gherechtghen god ende mij aerm sondersse ...

fol. 96^{r-v} : *dese bedinghe plach die saleghen maghet maria te lesen synde Jnden
tempel*

Inc. Heere god die alle dinghen ghescapen hebt moghentlyc ende Jn weesen wijselijc
bewaert Regeert ende dispenseert Gheeft my gracie ...

fol. 96^v-99^v : *Een zeer deuote letanie van allen .h.* ⁽¹²³⁾

Inc. Kireleyson O heer ontfermt dy onser O Jhesu christe ontfermt dy onser God
hemelsche vader ontfermt dy onser O sone gods verlosser ...

(119) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 74.

(120) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 172.

(121) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 92 en de verwijzingen aldaar.

(122) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 33.

(123) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 308, onder *Boetpsalmen* ; ACHTEN-KNAUS, pp. 72, 86, 297.

fol. 99^v-101^v : *dit navolghende ghebet esster goet ghelesen want het den mensche met goede ende beneemt die duyuelen haer macht ghebet* ⁽¹²⁴⁾

Inc. O god syt ghenadich my aerme sundersse ende weest my bescermer alle die daghen myns leuens god abrahams god ysac god Jacop ontfermt v mijns ...

fol. 101^v-103^v : *dit naeuolghende ghebet es ghemact van brueder dieric van munster* ... ⁽¹²⁵⁾

Inc. O myn heer mijn god ende alle myn toeuerlaet Jc aerm sondich mensche ende onwerdeghe Creatuere bidde v om uwe groote grondeloese bermherticheit ...

fol. 104^r-105^v : *dit is brueder Jans van aluernen ghebet* ... [Jan van Alverna]

Inc. O myn ghesontmaker myn troost myn helper myn heere Jhesu O leuen der aermer O licht inder donckerheit aensiet waer om dat ic beghin ...

fol. 105^v-108^v : *een merckelyc ghebet* [Augustinus] ⁽¹²⁶⁾

Inc. O ghy hooghe heerscap godlycke volcomenheit hoe onbekint js in der weerelt dyn Ryckheit ende die onverswindeghe moegentheit dynder macht ...

fol. 108^v-117^v : *Hier volghen xij. hueren vanden daghe int corte om salicheit ende profyt der sielen ... ghemact ende uwtghegeuen byden E vader prior van onser lieuer vrouwen brueders te machelen doctor inder godheit vutnemende leeraer meester Jan van paschen* ⁽¹²⁷⁾

Inc. Inder eerster vren wil ic ouerdincken op tghene dat voerleden es ende alsoe sal ick mercken den tyt die jc verloeren hebben ...

Expl. ... geen jnde en heeft noch oec hebben en sal maer altijd amen dat is te segghe meer dan alle vruecht amen

fol. 117^v-121^v : *Hier beghint een schoen cransken van onsen heyleghe ijnghel pater noster*

(124) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 54 ; MEERTENS, pp. 107-108.

(125) Vgl. hs. 205 I, fol. 17^v.

(126) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 128 en de verwijzingen aldaar.

(127) Over Jan van Paschen zie I. ROSIER, *Biographisch & bibliographisch overzicht van de vroomheid in de Nederlandse Carmel*, Tielt, 1950, p. 70 ; vgl. ook hs. Gent, U.B. 963.

Inc. Weest ghegruet O eerweerdeghe .h. Inghel gods blinckende sterre in dat firmament der eewigher glorien dien Jck vander ghenaden gods beuolen ben te bewaren ...

Expl. ... ende brinct my nae dit leuen by v in dat eewich leuen amen

fol. 121^v-124^v : *dese leeringhe leerde eens eenen leeken minsche eenen grooten meester ende hy quam daer met tot grooter volmaectheit dat Abc*

Inc. Aengaet een puer goet gheestelyc leuen
 Bouen al scouwet quaet ende doeghet goet
 Crycht te houden in dinghen een bequaem ghematic middel ...

Expl. gods gracie sal hem te helpen comen ende ten Jnde en saelt hem niet berouwen

fol. 124^v-125^v : *dit es gloria jn excelcis deo*

Inc. Glorie sy god jn den alder hoochsten ende den menschen peys op der eerden die van goeden wille syn ...

fol. 125^v-126^r : *dit es gloria in excelcis*

Inc. Glorie sy godt inden ouersten hogen ende in eertrike sy vrede den goetwilleghen menschen ...

fol. 126^{r-v} : *dit es goet des auens ghelesen*

Inc. Dat heyleghe weerdeche + cruyce ons liefs heeren moet tenacht myn bedde sy[n] + die ghebenedyde minlijcke borst ...

fol. 127^r-136^r : *Hir beghint den roosen crans vander glorioser maghet Marien*

Inc. Weest ghegruet rechte hant ons liefs heeren ihesu christi Die wredelijcke doerboert syt met eenen herden naghel ...

Expl. ... in een volcomen vernielinge alle mynre vinaden [vianden ?] Amen bit voer mi om gods wille alst ghijt leest te weten suster angelus van maroye

fol. 137^r-140^v : [twee in elkaar geschoven dubbele bladen in druk, met de volgende titels : fol. 137^r : *Dit syn gulden ghebedekens*, fol. 138^r : *Dit syn gulden ghebedekens van onser lieuer vrouwen*, beide zonder plaats of datum]

fol. 141^v-148^v : [druk : *Dat Merch des gheestelijcken leuens*, [Leuven, Rutgheert Velpius, geen datum]]⁽¹²⁸⁾

fol. 149^r-155^r : *Dit syn punten van die passie ons liefs heeren Jhesu christi op die xxiiij vren des daechs seer proper*⁽¹²⁹⁾

Inc. *des auens te vj vren* Ihesus was van Judas vercocht ende inden auentmael bedrueft ende heeft ghewasschen sijnen dissipuelen voeten ...

Expl. ... in v salichlyck moet verrijzen op dat ic eewelyck met v moet leuen doer dyn bitter passie ende heijlighe doot Amen

fol. 155^r-160^r : *Een deuoete oefeninghe tot eenen ieghelycken choor der inghelen* ...

Inc. O myn eerwaerdeghe .h. inghel myn lieue caemerlinck ic gruet v in dat minnende hertte ons liefs heeren Jhesu christe ...

Expl. ... dat ic met suuerder hertten ende lichaem dat .h. sacrament ontfanghen moet ende myn leuen salichlyck inden Amen

fol. 160^{r-v} : [gebed bij de Communie met aflaet van Paus Urbanus]

Inc. Dese ontfanckenisse moet wesen ter eeren der glorioser .h. driefoudicheit ende al des hemelschen heers och nv segge ic met centurio ...

fol. 160^v : *Een deuoet ghebet van ons lieuf vrouwe*

Inc. O alder clærste ende edelste moeder ende eeweghe maghet maria ende bruijt des .h. gheest die den seluen onsen here ihesum christum ...

fol. 161^r-162^v : *Dit syn goede leeringhe* [Dicta van Augustinus, Johannes Chrysostomus, Bernardus, Paulus, Christus, Hieronymus, Jacobus]

Inc. *Augustinus ons heylighe vader seet* Wij minne gode alsoe vele ende alsoe zeere in alder grootheit ...

(128) R. Velpius was te Leuven actief van 1566 tot 1580 : vgl. E. COCKX-INDESTEGE en G. GLORIEUX, *Belgica typographica 1541-1600*, dl. 1, 1968, p. 581.

(129) Een zgn. horlogie der Passie : vgl. MEERTENS, dl. 1, p. 162 e.v. en dl. 6, pp. 4, 222 en 228 ; ACHTEN-KNAUS, p. 46.

fol. 163^v-181^r : [Dialogo tussen een bekeerde zondaar en Christus, met de zeven Boetsalmen in het Middelnederlands]

Inc. Die bekeerde sondaer spreekt totten heere aldus Domine ne in furore O heere en wildt my niet nae het rigeur uwer strengher rechtueerdicheyt ...

Expl. ... alle gheloouighe sielkens wil brenghen god den vader god den sone god den heijlighen gheest A.m.e.n.

fol. 181^r-182^r : ghebet

Inc. O hemelsche vader die mij vvt v goetheit ende doer v moeghentheit na v beelt hebt gheschapen ende eenen termijn hier corten tijt leuens hebt ghegeuen ...

fol. 182^r-183^r : Een deuote gruede tot die ghebenedijde moeder gods maria ⁽¹³⁰⁾

Inc. Weest ghegroet o coninghinne des hemels Weest ghegruet o vrouwe der enghelen Weest ghegruet o .h. wortel van Jesse daer die weerelt wt ghesproten is ...

fol. 183^v-185^r : [gebed]

Inc. O hemelsche vader aensiet uwen eenighen sone wat hy gheleden heeft in uwer eeren om onse verlossinghe siet hoe v lief kint ...

fol. 185^r-188^r : Dit ghebedt salmen spreken als men slapen gaet ...

Inc. O deuoot herte blijft nv stadelijck bij uwen lieuen bruijgom Die dit al om uwen wille gheleden heeft ende siet waer hij is rustende ...

fol. 188^r : Vier sonden die god den heer seer mishaghen

de eerste sonde is wandelen clappen ende ralen inden tempel des heeren de tweede is houerdije in cleederen in lobben ende fijn lijwaet die derde is dat wij de feest-daghen

fol. 189^r-193^v : [religieus traktaat]

Inc. den apostel peetrus die seit inden ij brief aen het 5 capittel dat wij ons soudent verootmoedigen onder de mueghende hant gods ...

Expl. ... vint hij ons gheneijcht tot hooch werdicheit soe brent hij middelen totter hooverdije

(130) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 366.

fol. 195^r-198^v : [religieus traktaat]

Inc. den ghecruijsten heer ende bloedighe bruijdegom die voer ons de bitter doot ghestoruen heeft latende ons een exsempel dat wij sijn voetstappen nae souden volghen ...

Expl. ... de maghet maria synen enghel ende alle heijlighen salmen hem dan ter eeren gods tot ruste geuen deo gratias

fol. 198^v : [Gedicht] ⁽¹³¹⁾

Een suyuer [hert] is een costelyck Juweel
 Dat god alleen toebehoort tot syn Deel
 Een vreedt saem [hert] is een verciert camerken
 Daer Jesus die brudegom altyt in wil zyn
 Een ootmoedich [hert] wort van God gepresen
 Want het begheert na gods wil te leuen
 Een minnende hert is een suyuer weesen
 Dat alle ongeual doet ghenesen
 Het steruen der sinnen
 Ist leuen der gottelycker minnen

fol. 198^v-208^v : Van Christo Jesu ende syn Brudegom een tsamen spreekenghe ofte reeden

Inc. Wij en vinden in Christus leuen anders niet dan tranen ende lijden strenghe abstinentie, waerachtighe ghehoorsaemheijt grondighe oetmoedicheijt ...

Expl. ... den wille gods bekennen ende niet en volbrengen. O here ick bidde ghenade ende barmherticheijt van v heere

fol. 208^v-217^v : + Dit is een goede oefeninghe sonderlinghe voer gheestelicke menschen om [...] te comen tot suuerheyt van herten innicheijt ende volmaectheijt van alle duechden

Inc. Om te weeten waer dese oeffeninghe in ghelegen is soe moet ghij ter eersten met vast gheloue aenmercken ende met aendachte des herten vasthouden dat god is een redelijcke natuer ...

(131) Het hier volgende gedicht vertoont deze merkwaardigheid dat het woord *hert* in de verzen 1, 3 en 5 niet voluit geschreven staat, maar telkens wordt weergegeven door een getekend hartje.

Expl. ... ende pijnnt hem die te volbrenghe als hy alder eerst mach ende int hoechste te comen met bescheijdenheijt +

fol. 217^v-236^v : Dit sijn sommighe puncten die ghenomen syn wt den boeck dat ghemaect heeft heer Jan Ruusbroeck ende syn met eenen corten syn ghenomen ende gheteijkent met nota [Excerpten uit Jan van Leeuwen] ⁽¹³²⁾

Inc. Dit is god volhebbende dat wij ons seluer alsoe wt ghewracht hebben dat wij daer niet meer ghewercken en conen Ende wij daer tenden bouen ons seluen ...

Expl. ... bouen sorghe off becommeringhe van herten, dat is bouen al dat hinderen off nederdrucken mach den wt vloeyenden gloriosen opganck ende den onghemetenen loop der minnen

fol. 236^v-237^v : Dit navolghende ghebet is van die xv. trouw noothulpers in onsen lijden ende noot

Inc. Ghegruet ende gheert sij dij vijftien trouwe noethulpers, wtuercoren vrienden des almachtighen gods sinte Blasius sinte Jorijs Erasmus Pantaleon ...

fol. 237^v-238^r : Oratio ofte ghebet

Inc. O lieue heer Jesu Christe wilt ons comen te hulpe ende troost door voorbidden dijne heilige borghers ende burgherinnen ende die eerwaerdighe lieue moeder maria ...

fol. 238^r : Noch een vierich ghebet ⁽¹³³⁾

Inc. O lieue heer Jesu Christe ick bidde v ghedencket des onbarmhartighen worpens dat ghij seer onsachtelick wort gheworpen op den boem des heilighen cruijces ...

fol. 238^r-239^v : Dit syn die drie dootschutten die onse lieuen heer leet anden cruyce inder doot

Inc. O lieue heer Jesu christe. Ick bidde dy door die eerste dootschutte die dyn heilighe hert leet die alsoe bitter was dat die aerde beuede ...

Expl. ... in dat leuen dat ghij mij met uwen heilighen doot vercregen ende verdient hebt. Amen. Pater noster. Aue maria gratia plena +

(132) Vgl. J. REYNAERT, "Jan van Leeuwen in hs. Gent, U.B. 208", in : *Ons Geestelijk Erf*, jg. 53 (1979), pp. 405-419.

(133) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 120.

fol. 239^{r-v} Een siel quam tot syn vrient ende seijde ... [gebed voor een ziel in het vagevuur]

Inc. O lieue heer Jesu Christe. Ick bidde dij doer die ouergroote minne daer du dat menschelijke gheslachte mede beminnest ende door die wtstortinghe ...

Hs. 209

Gebedenboek

Papier, 258 bladen, 140 × 100 mm, 1504

V (10) + 4 IV (42) + (IV-1) (49) + 2 IV (65) + III (71) + 10 IV (151) + V (161) + 3 IV (185) + (IV-1) (192) + VI (204) + IV (212) + III (218) + (IV-1 + 1) (226) + IV (234) + (V-1) (243) + IV (251) + (IV-1) (258). Een aantal bladen zijn zonder tekstverlies uitgesneden : blad 8 in katern VI, blad 1 in katern XXIV, blad 8 in katern XXX ; in katern XXVIII werd het eerste folio uitgesneden en door een ander vervangen ; het laatste blad van het laatste katern doet dienst als dekblad. Sporen van reclamen op fol. 34^v, 65^v, 71^v, 87^v, 95^v. Geen signatures. Vertikale aflijning met inkt meestal nog zichtbaar ; op enkele plaatsen ook de horizontale aflijning en de liniëring. Op veel plaatsen zijn de prikken op de aflijning zichtbaar ; soms ook andere in de zijmarges. Bladspiegel : ca. 90 × ca. 65 mm : 32 r. (fol. 3^r-9^v) ; ca. 20 r. (fol. 11^r-204^v) ; 20-22 r. (fol. 205^r-257^r). Moderne paginering met potlood van fol. 3^r tot fol. 257^r : van 1 tot 507 ; op de rectobladzijden werd deze paginering overschreven met of geschrapt en vervangen door een foliëring in potlood van fol. 1^r tot fol. 258^r : van 1 tot 258.

Watermerken : 1. in katern I : een vaas met bloemen, Briquet 12624 (1494-1507) ; 2. in de katernen I tot en met VIII, in de katernen XV, XVII, XXI, XXII en XXV : een letter P die gelijkenis vertoont met Briquet 8627 (1491-1500) ; 3. in de katernen XII, XVIII, XX, XXVI tot en met XXXI : een hand, gelijkend op Briquet 11424 (1502-1512) ; 4. in katern XIV : een P, verschillend van die onder 2 hierboven, en niet te identificeren bij Briquet ; 5. in katern XXXII : nog een andere P. De datering kan aan de hand van de kalender (vgl. de inhoud, fol. 9^r) op 1504 worden gesteld.

Twee vrij gelijkaardige handen, beide hybrida : 1. fol. 3^r-9^v, 43^v-103^r, 136^r-160^v, 191^v-204^v, 219^{r-v}, 253^v-257^r ; 2. fol. 11^r-43^r, 104^r-135^v, 162^r-191^v, 205^r-218^v, 220^r-253^v. Rubrieken in rood door de eerste hand ; rubricering. Talrijke rode lombarden van 1 en 2 r. hoog. Blauwe initialen van 3 r. hoog, versierd met gebladerte en penwerk. Op enkele bladzijden, grotere initialen (5 tot 8 r.) in rood en blauw en versieringen, meestal penwerk, in zij- en ondermarges : fol. 12^v, 162^r, 205^r. Op fol. 12^v bevat de randversiering ook een raam, met in elk der drie zijden een stok omslingerd door een lint ; in de ondermarge staat op dit lint geschreven : *Meent / mint / gode / in al / hu / doen*.

Oorspronkelijke kalfsleideren band met op voor- en achterplat telkens een raam van ca. 100 × 65 mm, langs de diagonaal in ruiten verdeeld : alles in dubbele filet ; de vier volledige ruiten in het centrum zijn voorzien van een ronde stempel met dieren : tweemaal een vos en een vogel (ooievaar ?), tweemaal een ander motief. De acht halve ruiten aan de rand bevatten een driehoekig stempeltje met een bloem. Op de rug drie ribben ; in het tweede vakje bovenaan een niet meer leesbare inscriptie (volgens de B.N.M. "Gebedenboek / ... / Vlaemsche" in inkt). Sporen van een slot. Als dekblad vooraan fungeert een beschreven stuk perkament uit een verknipt Latijns handschrift van grote afmetingen, waarschijnlijk een missaal.

Het handschrift moet, blijkens het ghebed "Vp ons profes", fol. 75^{e.v.} vervaardigd zijn met het oog op, wellicht ook in, een vrouwenklooster dat de regel van St. Augustinus volgde.

Geen eigendomsmerken. Opgenomen in de *Catalogue* van Walwein als nr. 43 (p. 7).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 523 (p. 369). – W. DE VREESE en E. GAILLIARD, "Dietsche Kalenders", *Jaarboek der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde*, XXII (1908), p. 13 e.v. – *Boekbanden uit vijf eeuwen. Catalogus van de tentoonstelling*, Gent, 1961, p. 62-63.

INHOUD

Fol. 3^r-8^v : [Kalender in het Nederlands] ⁽¹³⁴⁾

Inc. *Laumaent heeft xxxi daghe*
ij A Nieudach Maius duplex
b Octaue Sente steuns ix lectiones
xi c Octaue sente ians ix lectiones

Expl. *v f Sente thomas bisscop van canthelberghe martelare ix lectiones*
g Sente sabijn bisscop martelare
xij A siluester paeus confessoor ix psalmi

fol. 9^r-9^v : [Aanvullingen bij de kalender, onder meer in verband met het berekenen van de Paasdag]

Inc. Int yaer ons heeren .xv^e. ende .iiij. zo was de sondach lettere g ende f ende tgulden ghetal iiij [computatietabel] Den hutersten rijnck bewijst tgulden ghetal ...

Expl. Ende comt tguldin ghetal vp den sondach so es die sondach daer na paeschdach

(134) Uitgegeven door W. DE VREESE en E. GAILLIARD, "Dietsche Kalenders", *Jaarboek der Kon. Vl. Acad. voor Taal- en Letterkunde*, XXII (1908), p. 23 e.v.

fol. 11^r-12^r : *Hier beghint een deuote bedinghe die men lesen mach voor die .C. artikelen*

Inc. O zoete vrucht des maegdelics buycs zone des almoghenden gods. oueruloyende fonteyne alre gracen minlike ihesu met diepen inwendighen versuchtenene mijns herten valle ic hu te voeten ...

Expl. ... dat ic dan met al den hemelschen gheselschepe dat minlic werc uwer heligher passien ende onser verlossinghen moghe louen dancken ende ghebenedien in eeuwicheden Amen

fol. 12^r-34^v : *Hier volghen die hondert ghedinckenessen der passien ons heeren ihesu christi ...* [Hendrik Suso, *Hondert articulen*] ⁽¹³⁵⁾

Inc. *Des maendachs. Dat eerste artikele.* O Heere ihesu christe wijsheit gods vp dat ic yetswat wederdoe dijnre ghebenedider passien zo presenteert dat ghedachte mijns herten dynre zoeter teghenwoordicheit die pijnlike droeuicheit ...

Expl. Daer die helighe drieuoudicheit leeft ende regneert almachtich god een inder substancien drieuoudich inden persoonen vader ende helighe gheest in eewicheit der eewicheden Amen

fol. 34^v-42^v : *Hier beghint een innich ghebedt dat sente bernaert ghemaect heeft mede te bescreyene de passie ons heeren ihesu xpristi* [Arnulf van Leuven, *Salve meum salutare*] ⁽¹³⁶⁾

Inc. GHegroedt zijstu mijn salicheit o du lieue heere ihesu christe weest ghegroet ende wilt my bequame maken te biddene tot dinen cruce want du wetest wel waer omme ic dit begheere ...

Expl. Die leefs ende regneers metten vader ende metten helighen gheest een warachtich god eewelic sonder hende Amen

fol. 42^v-45^v : *Sente bernaerts ghebedt totter passien ons liefs heeren* ⁽¹³⁷⁾

(135) Vgl. hs. 206, vn. 104.

(136) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 35-36 en de verwijzingen aldaar; bovendien: DE FLOUGAILLIARD, 1897, p. 30; KRUITWAGEN, pp. 77 en 86; LIEFTINCK, pp. 110, 182 en 206; LIEVENS, pp. 104, 136 en 206; J. DESCHAMPS, "Handschriften uit het Sint-Agnesklooster te Maaseik", in: *Album Dr. M. Bussels*, Tongeren, 1967, pp. 184, 185 (nrs. 46 en 47), 186, 187 (nrs. 53 en 55), 188; *Vijftien jaar aanwinsten*, p. 141; INDESTEGE, p. 70 e.v.; DESCHAMPS, *Vierde reeks*, pp. 659, 660, 670, 674-675, 680, 686, 689; VAN HEEL, p. 25 en de verwijzingen aldaar.

(137) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 20 (daar toegeschreven aan Thomas van Aquino).

Inc. O fonteyne der ontfaermicheit O leuen ende mijnder ziele zoeticheit O begheerte ende minnare alre zielen gheeft my hu te minnene want ghy my heer hebt ghemint ...

Expl. ... mijn licht mijn paeys mijn bliscap mijn ontfaermherticheit verlossere ende loon mijnre zielen hu so zij eere ende glorie eewelic ende emmermeer Amen

fol. 45^v-52^r : *Hier na volghet dat colensche pater noster* ⁽¹³⁸⁾

Inc. Dese nascreuende ghebeden suldy heesschen vten wonden ons heeren ihesu christi want hy heeftse beloofd allen den ghenen diese met begheerten heeschende zijn Du sult tot helcker wonden rusten ...

Expl. Ende die inden vagheuiere zijn ghelost ende gheledicht werden van alre schult metten riken scatte dijns minliken verdienens Amen

fol. 52^r-53^r : *So wiè dat leest ...* [Gebed te lezen vóór een "vironike"] ⁽¹³⁹⁾

Inc. O heere ihesu christe ghebenedide gods sone die vut minnen van onsen salicheit dyn ouersoete minlic aensichte hebt willen laten bespuwen slaen ende deerlic mesmaken Ic bidde hu duer die grondeloose minne ...

fol. 53^v-54^v : *Dese oracien maecte Sente Gregorius totten vijf wonden ons liefs heeren ihesu christi* ⁽¹⁴⁰⁾

Inc. Weest ghegroedt helighe rechterhant ons liefs heeren ihesu christe die wreede-like duerboort zijt met eenen wreeden naghele wilt ons o lieue heere ...

fol. 54^v-56^r : *Dese nauolghende neghen oracien sal men lesen voor de wapene ons heeren* [Pseudo-Gregorius, *Gebed tot de Wapenen Christi*] ⁽¹⁴¹⁾

Inc. O Heere ihesu christe Ic aenbede dy inden cruce hanghende ende een doorne croone vp dijn hooft draghende Ic bidde dy dat dijn cruce my verlossen moet vanden slaenden ynghel ...

(138) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 64 en de verwijzingen aldaar ; bovendien : LIEVENS, p. 185.

(139) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 188.

(140) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 39 en de verwijzingen aldaar ; LIEVENS, p. 118 ; KRUITWAGEN, pp. 99 en 102.

(141) Vgl. hs. 205 I, vn. 50.

fol. 56^r-57^r : *Totten leden ons heeren* ⁽¹⁴²⁾

Inc. Weest ghegroedt gloriose hoofd ons ons behouders voor ons ghecroont met doornen ende gheslegghen metten riede Weest ghegroedt alre schoonste aensichte christi voor ons bespuwet ...

fol. 57^r-59^v : *Hier volghet een schoon ghebedt tot onsen heere* ⁽¹⁴³⁾

Inc. O alder soetste lam christi goedertiere soete vader eewighe soetheit Ic vermane hu des allendighen bitteren staens dat ghij van minnen voor my stont ...

fol. 59^v-60^v : *Tot onsen heere ghebedt*

Inc. O zoete heere ic biddu by huwer broederliker ontfaermherticheit dattu mijnre ontfaermes Ay ghenadighe god ic soucke ghenade met al mijnre herten ...

fol. 60^v-62^v : *Tot onsen heere Ghebedt*

Inc. O ghetrauwe vader ende ghenadighe heere Ic aerme snoode creatuere ende sondich mensche vermane hu ouermids die onmetelike minne ende oueruloyende goedertierheit ...

fol. 62^v-64^r : *Een ghebedt tot onsen heere*

Inc. O salighe behouder der menschen mijn vterste troost ende toeuerlaet ende mijn eewighe salicheit alre goedertierste heere ihesu christe In dier minnen daer du ...

fol. 64^r-65^r : *Den sondach confiteor ofte belidinghe tot gode* ⁽¹⁴⁴⁾

Inc. O vulmaecte goetheit ende bequamelike soetheit o vriendelike ontfaermherticheit ende ontsienlike gherechticheit du die een almachtich ende een warachtich god best ...

fol. 65^r-65^v : *Als ghy messe gaet hooren so segt Confiteor ende dan dese Oracie*

Inc. O Ghenadighe heere ende behouder der menschen ihesu christe Ic bidde ootmoedelic diner grondelooser ontfaermherticheit dat ghij my vergheuen wilt alle die sonden ende mesdaden myns leuens ...

(142) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 109 (fol. 103^r) en de verwijzingen aldaar ; KRUITWAGEN, pp. 45 en 107.

(143) Vgl. hs. 205 I, vn. 47.

(144) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 183 en de verwijzingen aldaar.

fol. 65^v : *Kyrieleyson*

Inc. Heere ontfaerme dy onser .iij. Christe ontfaerme dij onser .iij. Heere ontfaerme dij onser iij

fol. 65^v-66^r : *Gloria in excelsis deo.*

Inc. Glorie zij gode inden hoochsten des hemels Ende inder eerden zij vrede den menschen die van goeden wille zijn ...

fol. 66^r-66^v : *Als Gloria in excelsis ghesonghen es*

Inc. O zoete ihesu christe eewighe wijsheit des vaders minlike behouder der menschen Die vierighe minne ende die grondeloose ontfaermherticheit die hu daer toe ghebrocht heeft ...

fol. 66^v-67^r : *Alsmen dewangelie singt Een ghebedt*

Inc. O ghebenedide heere ihesu christe eewighe waarheit des vaders warachtich god ende mensche Ic biddu met al minen crachten dat ghij my gracie gheuen wilt ...

fol. 67^r-68^r : *Credo in vnum*

Inc. IC ghelooue in eenen god den almachtighen vader schepper des hemels ende der eerden Ende alle zienelike ende onsielike dinghen ...

fol. 68^r-68^v : *Alsmen dat offertorium singhet Ghebedt*

Inc. O zoete heere ihesu christe moghende coninc der hemelscher glorien minlike behouder der menschen die hu seluen met so grooter minnen hanghende aen den cruce offerdet ...

fol. 68^v-69^r : *De daghelicsche prefacie*

Inc. Heere warachtelike het es recht ende weerdich weselic ende salich dat wij dy emmer louen ende altoos ende ouer al dancken ende louen helich heere ...

fol. 69^r-69^v : *Sanctus in vlaemsche*

Inc. Helich helich helich heere god der heeren crachten. vul zijn hemele ende eerde van huwer glorien ...

fol. 69^v : *Dit machmen lesen als men de prefacie singhet inder messen Oracie*

Inc. O zoete heere ic biddu alsoe ghewarichlike als hu die priester metten .v. woorden inden wijn sal verwandelen hu helich bloet ende hu ghebenedide lichame sal comen ...

fol. 69^v-70^r : *Als prefacie gheseit es Oratio*

Inc. O ghebenedide broot spise der ynghelen ende mynre zielen Ic biddu alsoe ghewarichlike als ghij waert inder maghet marien lichame ...

fol. 70^r : *Als sanctus ghesonghen .es.*

Inc. O ghebenedide heere ihesu christe des leuenden gods sone nv biddic uwer godliker minnen dat ghij mine ziele teghen uwe godlike toecomst wilt uervullen met gracen ...

fol. 70^r-70^v : *Als die priester onsen heere heft inder messen*

Inc. Ghegroedt zijt ghij heere ihesu christe woort des vaders sone der heligher maghet marien Lam gods helighe offerande ...

fol. 70^v-71^v : *Als onse heere gheheuen es.*

Inc. O ghebenedide heere ihesu christe ewighe wijsheit des vaders sone der maghet marien moghende coninc der hemelscher glorien hu moeten dancken louen ende ghebenedien alle creatueren ...

fol. 71^v-72^r : *Dit salmen lesen in die ieghewoordicheit des sacraments*

Inc. Willecomme lieue heere ihesu christe willecomme vulmaecte godheit Willecomme helighe drieuoudicheit een warachtich god scepper aller dinghen ...

fol. 72^r : *Agnus dei*

Lam gods die afneems die sonden der weerelt ontfaermt dy onser Lam gods die afneems de sonden der weerelt ontfaermt dy onser Lam gods die afneems de sonden der weerelt gheeft ons vrede.

fol. 72^r-72^v : *Naer Agnus dei Oratio*

Inc. Prince des paeys ihesu christe die met uwer onnooseler dood ende oueruloyender vutstuttinghen dijns dierbaren bloets vrede hebbes ghemaect tusschen gode uwen hemelschen vader ende ...

fol. 72^v-74^r : *In dhende der Messen Oratio*

Inc. Sone gods heere ihesu christe vierighe minnare der menschen troost ons herten
scat onser salicheit minlike behouder der zielen Nv biddic int hende van deser
messen ...

fol. 74^r : *In dhende der messen*

Inc. O zoete minlike ihesus mijn ziele ende mijn lijf ende al dat ic in deser messen
ontfanghen hebbe dat offere ic hu gheheelic ...

fol. 74^r-74^v : *Een offerande inder messen*

Inc. O helighe ende alder ghenadichste vader ghij hebt ons ghegheuen uwen
eenighen sone den welken ghij bouen allen dinghen alre liefst hebt Hier omme dat
ic ...

fol. 74^v-75^r : *Tot onsen heere*

Inc. O invierighe minnare heere ihesu ontstect mijn herte met huwer invierigher
minnen Daer ghij mede waert ontfunct in goeden vriendaghe ...

fol. 75^r-77^r : *Vp ons profes offerande* ⁽¹⁴⁵⁾

Inc. O alder ghenadichste god oueruloyende ryuiere der eewigher goetheit Ic loue
benedie ende dancke dy dattu my snoode dierne hebs gheschepen na dinen
helighen beelde ...

fol. 77^r-77^v : *Belidinghe*

Inc. O heere ihesu christe mijn leuen uervaert my want want als ict wel ondersoucke
so dincket my al sonde zijnde Ende schijnter eenighe vrucht inne die es ghe-
ueynst ...

fol. 77^v-78^r : *Een ghebedt die temptacien te wederstane dat Sente Augustijn
maecte ende plach te lesene. Ghebet*

Inc. O heere ihesu christe almachtich god die ons vermanes dat wij bidden sullen
ende als wi bidden so leuen wij bat ende zijn beter Ic bidde dy ...

(145) Te vergelijken met ACHTEN-KNAUS, pp. 211 en 277 ?

fol. 78^r : *Om die gracie des helichs gheests*

O god wien alle herten openbaer es ende alle wille spreket ende wien negheene heymelicheden verborghen es reynighe metten insturtene des helighen gheests die ghedachten onser herten. vp dat wij dy vulmaectelic moghen minnen ende weerdelike leuen Ouer

fol. 78^r-78^v : *Voer onse vyande die ons contrarie zijn*

O god die zijs een minnare ende behoeder des paeys ende der caritaten gheeft al onsen vyanden warachtighen paeys ende caritate ende verleende hem verlatennessen al harer sonden ende verlosse ons machtelic van haren laghen Ouer O heere gheeft ons eendrachticheit int goede

fol. 78^v-79^r : *Voor de personen van onser vergaderinen Collecte*

Inc. God die ons vander ydelheit der weerelt bekeert zijnde ontfunckes totten loone der ouerster roupinghen nederdale in onsen herten om die te reynighene ende in sturte in ons dijn gracen ...

fol. 79^r : *Voor eenen ofte meer die siec es*

God die zijs een sonderlinghe troost der ziecheit. betooghe de cracht dijnre godliker hulpen vp onsen zieken vp dat hy gheholpen metten sorcoese dijnre ontfarmherticheit verdienen mach weder ghegheuen te werdene dijnre heligher keerken ghesontheit Ouer

fol. 79^r : *Voor schoon weder Collecte*

Heere verhoort ons die tot dy roupen ende gheeft ons dies bidden wij schoonheit van weder vp dat wij die om onse sonden ghequelt werden dine ontfarmherticheit voor commende moeten gheuoelen dine ghenadicheit Ouer

fol. 79^r-79^v : *Voor eenen specialen vrient ofte vriendinne*

O almachtich ewich god ontfarmme dijns knechts of ionc wijs ende bestierse ne na dijnre ghenadicheit inden wech der ewigher salicheit vp dat hij zij. mids dijnre gracen moeten begheeren die dinghen die dy behaghelic zijn ende ooc met alder cracht vulbringhen Ouer

fol. 79^v : *Voor die zielen die gheen weldoenders en hebben*

Inc. Ontfaermt hu goedertiere god der zielen die voor hu gheen sonderlinghe voorsprekers en hebben. den welken ghee troostinghe en es inden tormenten ...

fol. 80^r-83^r : *Een ghebedt als men ten helighen sacramento gaen wilt Dat Sente Ambrosius ghemaect heeft* [Johannes van Fécamp, *Summe sacerdos et vere pontifex*] ⁽¹⁴⁶⁾

Inc. O Ouerste priester ende ghewarich bisscop heere ihesu christe die dij seluen offerdes gode dinen vader een reyne ende onbeulecte offerande vp den autaar des helighen crucen ...

fol. 83^r-84^r : *Eermen ten helighen sacramento gaet* ⁽¹⁴⁷⁾

Inc. O heere ihesu christe Ic groete dy helich vleesch inder eewicheit Ic groete dy alre soetste soeticheit Ic groetu eewich helich behaeder der kerstenheit behoudt my in dy ...

fol. 84^r-86^r : *Hier volghet een offerande gode den vader te offerne ... sonderlinghe eermen dat helighe sacrament ontfanen sal Oracie*

Inc. O almoghende vader der ontfaermherticheit ouerghebenedijt ende afgrondich in goedertierheden Ic aerm snoode besondich ende onweerdich mensche offere uwer alder hoochster weerdicheit ...

fol. 86^r-87^r : *Alsmen ten helighen sacramento gaen sal ghebedt* ⁽¹⁴⁸⁾

Inc. O ghenadighe heere heden begheere ic tontfane dinen ghebenediden lichame alsoe vulcommelic als hu dijn ghebenedide moeder ontfinc ...

fol. 87^r-88^v : *Eermen dat helighe sacrament ontfaget*

Inc. O alder ghenadichste ende ontfaermhertichste vader ic alder onweerdichste sonderse en ben niet weerdich dat ghij quaemt onder mijn dack ende onder die onreyne woninghe mijnre zielen ...

(146) Vgl. hs. 205 II, vn. 56.

(147) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 89-90 en de verwijzingen aldaar.

(148) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 95 (fol. 103^v).

fol. 88^v-89^r : *Tot onser vrouwen*

Inc. O alre liefste vrouwe om dine ontfaermicheit daer du altoos mede troostes de menschen die dy aenroupen so vercrijcht my van uwen ghebenediden sone dat ic met zijne benedixie ...

fol. 89^r : *Een lof totten helighen sacramento*

Inc. Weest ghegroedt prijs onser verlossinghe weest ghegroedt beghinsel onser salicheit Weest ghegroedt spise onser peelgrimagen ...

fol. 89^r-89^v : *Oratio*

Inc. Ghegroedt zij dy heere ihesu christe spise der zielen broot der ynghelen wech des leuens gracie der vulcommenheit ...

fol. 89^v-90^r : *Ghebedt tot gode*

Inc. Willecomme vader al gheweldich sceppere des hemels ende der eerden ende allen dinghen god ende mensche godlike natuere vereenicht metter menscheliker natueren ...

fol. 90^r : *Dit salmen driewaerf lesen eermen dat sacrament ontfact*

O zoete heere ihesus kerst leuenden gods zone Ic en ben niet weerdich dat ghij onder dat dack mijns lichamen comt Maer spreke alleene metten woorden dijnre gracen ende mijn ziele sal ghesont werden

fol. 90^r : *Ter ablucien* ⁽¹⁴⁹⁾

O alre soetste ihesu maect my droncken metter ghenoucheliker fonteynen dijnre heligher zyden vp dat ic alle eertsche dinghen mach versmaden ende dat ic v die dat ouerste goet best stadelic moet minnen ende aenhanghen Amen

fol. 90^r-92^r : *Alsmen ten helighen sacramento gheweest heeft*

Inc. O Soete heere ihesu christe minlike sceppere aller creatueren milde verlosser alre goeder kerstener menschen ende eewighe broot ende spise der ynghelen ...

(149) Vgl. VAN HEEL, p. 110.

fol. 92^r-92^v : *Alsmement ontfaen heeft* ⁽¹⁵⁰⁾

Inc. Willecomme gods sone Willecomme weerdighe ziele ende lichame christi
Leuende broot ende spise onser zielen ...

fol. 92^v-93^r : *Alsmement ontfaen heeft* ⁽¹⁵¹⁾

Inc. IC segghe dy danc o heere helich vader almachtich eewich god dat ghij my
onweerdighe sonderse gheweerdicht te spisene metten lichame ende bloede mijns
heeren ...

fol. 93^r-94^v : *Alsmement thelighe sacrament ontfaen heeft*

Inc. O verlosser der weerelt weest ghegroedt ende ghelooft .M. faut dattu dy ghe-
weerdicht dit lichame van eender onbesmetter maghet aen te nemene ...

fol. 94^v-95^r : *Tot onser lieuer vrouwen*

Inc. O Alre claerste maghet edele hooghe gheboorne vrouwe weerdighe coninghinne
moeder ons heeren ihesu christi dienst u weerdlike ontvinghes ...

fol. 95^r-96^r : *Tot allen helighen alsment sacrament ontfaet*

Inc. O helighe ynghelen gods ontfaet den ghenen in wies ieghenwoordicheit ghij
begheert te scauwene ende te louene Ende vercrijcht my puerheit des herten ...

fol. 96^r-97^r : *Totter heligher drieuoudicheit Een schoon ghebedt* ⁽¹⁵²⁾

Inc. O Drie euenghelike ende eueneewighe personen ende een warachtich god
vader sone ende helighe gheest die alleene woens in eewicheit ende in dat
ontoeganghelic licht ...

fol. 97^r-100^v : *Totter heligher drieuoudicheit. Oratio* [Johannes van Fécamp,
Incovo te] ⁽¹⁵³⁾

Inc. IC roupe te dy o mijn god ic roupe te dy want du best allen den ghenen by die dy
aenroupen inder waerheit ...

(150) Vgl. hs. 205 II, fol. 22^v.

(151) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 68 (fol. 305^v) en de literatuur aldaar.

(152) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 182 ; ACHTEN-KNAUS, p. 146.

(153) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 51 en de verwijzingen aldaar.

fol. 100^v-101^r : *Totter heligher drieuoudicheit Oratio*

Inc. O Almoghende vader Ic biddu dat ghij mijnre aermer zielen die ghy ghescheper ende ghemaect hebt ontfaermen wilt ...

fol. 101^v-102^r : *Een lof tot gode*

Inc. Dij god louen wij Dij god benedien wij Dij verlossere ende behoudere eert al die eerde Dij booghen alle knien hemelsche eertsche ende helsche ...

fol. 102^r-102^v : *Een lof tot onsen lieuen heere*

Inc. Wij louen dy god die ons vleesch aen ghecleedt hebt Du kint ghemaect zoeghest die maegdelike melc ...

fol. 103^r : [*Anima christi*] ⁽¹⁵⁴⁾

Inc. [O] alre helicste ziele christi helicht my O alre helichste lichame christi behoudt my O alre helichste bloet christi maect my droncken ...

fol. 104^r-159^r : *Hier beghinnen die hoochtiden van onsen lieuen heere vnden eersten sondach van den aduente*

Inc. Ten eersten vesperen dat Responsorium

Siet de daghen commen seit de heere ende ic sal uerwecken die rechtueerdighe wortele van dauid ende die coninc sal regneren ...

Expl. ... dat zij die vrucht des godliken weercs neerstelike uervolghende moghen ontfanghen meerder remedien dijnre goedertierheit Ouer

fol. 159^r-160^v : *In der keercwihinghen ymne*

Inc. JHerusalem die salighe stadt die ghenaemt es visioen des paeyts de welcke inden hemel es ghesticht met leuenden steenen ...

fol. 162^r-176^r : *Hier beghint onser vrouwen seue psalme* ⁽¹⁵⁵⁾

Inc. O Vrouwe maria almachtich in die verbolghentheit gods en verhinghet ons niet eewelike verdomt te werdene noch inden vagheuiere in zinen toorne tidelike ghepinicht te zine ...

(154) Vgl. hs. 205 III, vn. 103.

(155) Vgl. ACHTEN-KNAUS, p. 104 en de verwijzingen aldaar.

Expl. ... ende in vulcommender drieruoudicheit leeft ende regneert louelike ende eerlike in onhendeliker eewicheit Amen

fol. 176^r-179^v : *Hier beghint onser vrouwen corten seue psalme*

Inc. Gloriose marie doet dat die heere ons niet en berespe in zine verbolghentheit noch en veroordeele in zinen toorne ...

Expl. Glorie zij den vader ende dy coninghinne den zone ende dy moeder ende den heiligen gheest ende hu vutuercoorne bruut Alst was inden beghin Amen

fol. 179^v-185^v : *Hier volghet een deuote oufeninghe der saligher maghet marien ... Te wetene die groetenisse alle der leden der voorseider glorioser maghet* ⁽¹⁵⁶⁾

Inc. O weerde moeder des eewichs gods ende des almachtichs conincs gheweerdighe te ontfanghene den dienst dijnre onweerdigher dienerssen ...

Expl. ... Ende dy coninghinne der ghenaden moet zijn bliscap. lof ende benedixie inder eewicheit Amen

fol. 185^v-186^v : *Dit zijn onser lieuer vrouwen .vijf. blijschepen die so heeft inden hemel* ⁽¹⁵⁷⁾

Inc. Uerblijt hu maghet ende moeder want ghij o alre zoetste maghet alleene hebt verdient verheuen te zine in also grooter weerdicheit ...

fol. 186^v-187^r : *De vijf blijschepen van onser vrouwen Sente Beernaerts* ⁽¹⁵⁸⁾

Inc. IC offere hu helighe winster gods maria heilighe maghet ende onbeulecte moeder dese helighe .v bliscpen voor die helighe v. wonden ...

fol. 187^r-187^v : *Tot onser lieuer vrouwen*

Inc. IC groetu ouerzoete maria Ic groetu ghebenedide hemelsche vrouwe Ic groetu vutnemende weerde lief ...

fol. 187^v-191^v : *Tot onser lieuer vrouwen een ghebet* ⁽¹⁵⁹⁾

(156) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 52 ; LIEFTINCK, p. 158.

(157) Vgl. hs. 205 II, vn. 70.

(158) Wat de aanhef betreft te vergelijken met ACHTEN-KNAUS, p. 91 (fol. 225^v).

(159) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 24.

Inc. Aue maria hemelsche keyserinne der heligher drieuoudicheit. du hebs met gode den vader almachtich eenen zone ghemeene ...

fol. 191^v-194^r : *Hier beghinnen de vij wee. van marien* ⁽¹⁶⁰⁾

Inc. O ghebenedide maghet maria moeder gods almachtich Ic biddu duer dat wee ende duer die droufheit die ghij hadt als ghij hu soete kindekijn ...

fol. 194^v-198^v : *Ghebedt* ⁽¹⁶¹⁾

Inc. O mijn vrouwe sente maria helighe maghet der maegden moeder der hoochster goedertierheit ende der ontfarmherticheit. by den zweerde des rauwen dat dorldende was zijn ziele ...

fol. 199^r-201^r : *So wie dit ghebet deuotelic leest verdient .C. daghe perdoens*

Inc. Urauwe sente maria moeder ons heeren ihesu christe vul alre goedertierheden dochter des ouersten conincs gloriose moeder der weesen ...

fol. 201^r-201^v : *Tot onser lieuer vrouwen Ghebedt*

Inc. O gloriose vrouwe coninghinne der blischepen O fonteyne der goedertierheit ende der ontfarmherticheit o blinckende schijn des hemels ...

fol. 202^r : *Ghebedt* ⁽¹⁶²⁾

Inc. Weest ghegroedt alder helichste maria moeder gods. coninghinne des hemels poorte des paradijs ...

fol. 202^r-203^r : *Ghebet*

Inc. O ghebenedide moeder der ghenaden moeder des leuens ende moeder der eewigher salicheit Laedt ons eenen toeganc hebben ouermids dy ...

fol. 203^r-203^v : *Tot onser vrouwen*

Inc. O glorieuse maghet ende moeder maria Ic biddu wilt metten mantel uwer caritaten decken al mine ghebreken ...

(160) Vgl. hs. 205 II, vn. 67.

(161) Vgl. ACHTEN-KNAUS, pp. 213, 234, 274 en de varianten op p. 389 ; MEERTENS, dl. 6, p. 36 en de verwijzingen aldaar.

(162) Vgl. hs. 205 II, vn. 75.

fol. 203^v-204^v : *Van onser vrouwen hemeluaert ymne*

Inc. O met hoe gloriosen lichte blinckestu conincklike dochter van dauids gheslachte
hooghe sittende maghet maria ...

fol. 204^v : *van harer gheboorten*

Inc. Heden es gheboren die salighe maghet maria vten gheslachte van dauid mids
welker die salicheit der werelt ...

fol. 205^r-206^v : *Een ghebedt tot onsen lieuen heere*

Inc. WEest ghegroedt heere ihesu christe der heligher ynghelen coninc wien alle
crachten der hemelen onderdanich zijn ...

fol. 206^v-207^r : *Tot onser lieuer vrouwen ende allen helighen Een ghebedt*

Inc. O Gloriose maghet maria moeder ons heeren ihesu christi ende alle chooren der
ynghelen patriarcken ende propheten ...

fol. 207^r-208^v : *Tot onsen goeden ynghel* ⁽¹⁶³⁾

Inc. O Du mijn alre liefste heere ende ghetrauwe beschermere helich ynghel gods die
ic aerm sondich mensche vander voorsienicheit gods beuolen ben te bewarene ...

fol. 208^v-209^r : *Noch tot onsen goeden ynghel* ⁽¹⁶⁴⁾

Inc. Ic biddu helich ynghel gods in wiens behoedenesse ic aerme sonderse beuolen
ben dat ghij my altoos alle die daghe mijns leuens slapende ende wakende
uerwaert ...

fol. 209^r-209^v : *Tot onsen ynghel*

Inc. O helighe ynghel gods die my te bewaerne van gode zijt ghegheuen ic beuele hu
van gods wegghen mine ziele ...

(163) Vgl. hs. 186, vn. 37.

(164) Te vergelijken met MEERTENS, dl. 6, p. 126 (nr. 24) en ACHTEN-KNAUS, p. 335
(fol. 145^v) ?

fol. 209^v-210^r : *Tot sente mychiele Een schoon ghebedt*

Inc. O helighe mychael archangele ons heeren ihesu christi de welke hebs ghecommen den volcke gods te hulpen Helpt my ...

fol. 210^r : *Tot sente gabriel*

Inc. Bidt voor my allendighen mensche onsen heere god O ghij vpperste gabriel dat hij wille zijn aensichte afkeeren ...

fol. 210^r : *Tot Sente raphael*

Inc. Ic aenroupe hu O goedertiere raphael die gheheeten zys die medecijn gods dat ghij mine ziele gheneest ende ghesont maect ...

fol. 210^r-213^v : *Totten neghen chooren der ynghelen*

Inc. [I]C biddu gheminde broeders ende weerdighe hulpers alle ghij helighe ynghelen gods vanden eersten choore dat ghij wilt altoes ...

fol. 213^v-214^v : *tot allen ynghelen*

Inc. O sente mychiel prince ende ghetrauwe behoeder vander heligher kercken ende uerwinnere der helscher vyanden O sente gabriel ...

fol. 214^v : *Tot allen ynghelen. Oracie*

Inc. Ic biddu groote vrost der ynghelen van hemelrike mijn heere Sente mychiel Sente gabriel Sente raphael met allen den ynghelen ...

fol. 214^v-215^v : *Tot Sente ian baptisten Oracie*

Inc. God groetu edel doopere ons heeren ihesu christe God groetu zoete voorganghere ons heeren ihesu christi ...

fol. 215^v-216^r : *Tot sente Jan baptisten een schoon ghebedt* ⁽¹⁶⁵⁾

Inc. O Alder salichste iohannes baptista voorloeper ons heeren ihesu christi ende alder helichste maghet die den sondaers penitencie met dinen woorden ghepredict hebt ...

(165) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 220 en hs. 186, fol. 134^r.

fol. 216^r-216^v : *Tot Sente Jan baptisten*

Inc. O helghe sente ian baptiste een louelic ende glorieus martelare ons heeren ihesu christi ic bidde dy dattu my helpes ...

fol. 216^v-217^r : *Tot Sente ioseph Oratio*

Inc. O Vutuercoorne ende weerde brudegoom der glorioser maghet ende ghebenedi-
der moeder ons heeren O wel reyne ende zuuer tresoor ...

fol. 217^r : *Tot allen patriarchen ende propheten*

Inc. Heere wij bidden hu wilt ons beschermen metter eewigher behulpenessen der
helighen patriarchen ende propheten ...

fol. 217^r-218^r : *Tot sente pieteren Oratio*

Inc. God groetu gloriose prince der heligher kercken vutuercoren apostel gods Sente
pieter die christus zo zoetelic heeft gheroupen ...

fol. 218^v : *Tot sente pieteren*

Inc. O hooghe ende edele herde ende salighe apol Sente pieter du die hebbes ontfæn
van dinen meester ihesum christum die macht te bindene ende te ontbindene ...

fol. 218^v-219^r : *Tot sente pauwelse*

Inc. O gloriose licht alder heligher kerken predicare der waerheit helich apostel Sente
pauwels ghij hebt bekeert die menichuoudicheit der heydenen ...

fol. 219^r-220^r : *Tot sente pauwelse* ⁽¹⁶⁶⁾

Inc. O gloriose licht der heligher keerken schoonder dan die zonne O waerlike zeere
hoochlike apostelike sterre Sente pauwels ...

fol. 220^{r-v} : *Tot sente Jan euangelisten Ghebet*

Inc. God groetu gloriose vat iohannes ewangeliste ghij die gherust hebt vp die borst
huwes liefs meesters ihesu christi ...

(166) Te vergelijken met MEERTENS, dl. 6, p. 85 (nr. 42 e) en INDESTEGE, p. 270.

220^v-221^r : *Tot sente andriese*

Inc. Weest ghegroedt helighe apostel sente andries die achterghelaten hebs scip ende nette ...

fol. 221^{r-v} : *Tot sente Jacob*

Inc. O helighe sente iacob die den vyant tordes onder die voeten met crachten ende met teekenen o ihesu christe maect ons weerdich dijnre gracie ...

fol. 221^v : *Tot Sente berthelmeus*

Inc. Weest ghegroedt helighe sente berthelmeus du best clærheit des godliken liches

fol. 222^r : *Tot sente matheus*

Inc. Doen ihesus voor by ghinc sach hij eenen mensche inden tolle sitten die matheus hiet ende hij seide hem volghe my na ...

fol. 222^{r-v} : *Tot sente thomaes apostel*

Inc. Weest ghegroedt helighe sente thomas die best gheseyt twifelachtich wij bidden dy met hoogheludender stemmen ...

fol. 222^v-223^v : *Tot sente Jacob ende Sente philips*

Inc. O helighe sente iacob bisscop van iherusalem die werdes gheheten dien de felle ioden onghenadelike tormenteerden ...

fol. 223^r : *Tot sente symon ende Judas apostelen*

Inc. Dit zijn twee helighe mannen die de heere vercoren heeft in onghueynsder minnen ende gaf hem die ewighe glorie ...

fol. 223^r-223^v : *Tot sente mathijse den apostele*

Inc. Ghegroedt zijstu sente mathijs die cleene gods inden name tweewaerf hier vercoren vanden heere Ghegroedt sijstu ...

fol. 223^v-224^r : *Tot sente barnabas apostel*

Inc. God groetu helich apostel sente barnabas wies leuen was in allen dinghen
spiegel van helicheden ende exempel van religioene ...

fol. 224^{r-v} : *Tot sente maercke euangeliste*

Inc. Eist dat ghij in my bliuet ende mine woorden in hu bliuen zo wat ghij bidden
zult het sal hu gheschien ...

fol. 224^v : *Tot sent luucke den euangeliste*

Inc. Uan gode ghemint ende vanden mensche zijn die heilige euangelisten die de
tiden christi hebben gheordineert ...

fol. 224^v-225^r : *Tot allen den apostelen*

Inc. IC bidde eenen yegheliken sonderlinghe ende alle te gadere dat ghy alle voor my
aerme sonderse wilt bidden ...

fol. 225^{r-v} : *Tot allen den helighen apostelen*

Inc. O edele claer lichten der weerelt heilige apostelen ihesu christi Sente pieter Sente
pauwels Sente andries ...

fol. 225^v : *Tot sente steuine den eersten martelare*

Inc. Doe die quade ioden steenden den helighen dyaken Sente steuene doen riep hij
ende sprack Heere ontfanct minen gheest ...

fol. 225^v-226^r : *Tot sente lauwereyse*

Inc. Inden rooster en hebbe ic dy niet gheloochent ende totten viere gheuoucht hebbe
ic dy christum beleden ...

fol. 226^r-227^r : *Tot sente vincente Ghebedt*

Inc. O helich martelare sente vincent die aengheuest hebt gheweest aen dat cruce
ende ommeuaen hebs abstinencie ...

fol. 227^r : *Tot sente clemente een ghebedt*

Inc. Als die zee eenen wech ghemaect hadde so riep dat volc met grooter stemmen
heere behoudt hem ...

fol. 227^r-228^r : *Tot sente lieuine Ghebedt*

Inc. O helich eerths bisscop sente lieuin hemelsche bloeme licht des lants by der
gracien ons heeren ghehelicht in uwer moeder lichame ...

fol. 228^{r-v} : *Tot Sente thomaes van canthelberghe*

Inc. Int belien des warachtigen gheloofs die helighe thomaes gheduerende ontfinc
dat zweert ...

fol. 228^v : *Tot sente nychasijs bisschop*

Inc. Dit es die helighe bisscop Sente nychasis een zeer staerc uerwinder der weerelt ...

fol. 228^v-229^v : *Tot sente ignacius Een schoon gebet*

Inc. Weest ghegroedt gloriose martelare ons heeren ihesu christi sente ignacius die
waers discipule sente ians euangelisten ...

fol. 229^v-230^r : *Tot sente erasmus Oratio*

Inc. O heere sente erasmus helich martelare ons heeren ihesu christi Ic bidde hu
oetmoedelic duer die pine ende martelie ...

fol. 230^{r-v} : *Tot Sente Adriane*

Inc. O helighe martelare sente adriaen die ghelooouende hebt verdient te besittene
veele loons bidt voor ons ...

fol. 230^v-231^r : *Tot Sente Jooris*

Inc. O martelare gods ende edel ridder sent iooris die den drake hebt uerwonnen ...

fol. 231^r : *Totten onnooselen kinderen*

Inc. Die onnoosele kinderkine zijn om christo ghedoot vanden quaden coninc
herodes ...

fol. 231^r-232^r : *Tot allen helighen martelaren*

Inc. IC biddu o alre helichste martelaers Sente steuin Sente laureyns Sente vincent ...

fol. 232^r-234^v : *Hier na volghet een schoon ghebet tot onsen weerdighen vader Sente Augustine*

Inc. God groetu hu minnende herte zoete vader sente Augustijn Een bisschop ende een confessor ...

fol. 234^v-235^r : *Tot Sente Augustine. een ghebedt*

Inc. WEest ghegroedt helighe bisscop ende confessor O der muencken vader ende leetsman Augustinus bidt voor my ...

fol. 235^{r-v} : *Tot Sente Augustine. Oratio*

Inc. Weest ghegroedt helighe vader Augustinus Leerare ende licht ende minnare ende fundament der ghemeender heligher kercken ...

fol. 236^{r-v} : *Tot sente iheronimus*

Inc. O Gloriose licht alder heligher kercken claerder dan die sonne O blinckende schoone sterre ...

fol. 236^v-237^r : *Tot Sente gregorius*

Inc. Weest ghegroedt huutnemende leerare sente gregorius by den loone dijnre salicheit haudet zeghe al die helighe kercke ...

fol. 237^r : *Tot sente Ambrosijns*

Inc. O helighe priester ende bisscop sente Ambrosius meester der duegden gods heerde ouer tvolc ...

fol. 237^{r-v} : *Tot sente martine Oratio*

Inc. Siet laet ons verbliden inden gheeste wij die dese feeste vieren als wij sculdich zijn ...

fol. 237^v-238^r : *Tot sente bernaerde Ghebet*

Inc. O bernaerde spiegel der helicheit neerstich minnare der godliker wet wilt regieren dat cudde christi ...

fol. 238^{r-v} : *Tot sente fransoyse*

Inc. O leetsterre der salicheden spiegel der ghewilliger aermoeden francisce bidt voor ons ...

fol. 238^v : *Tot allen den confessoren*

Inc. O alre helichste confessoren ende belyers ons liefs heeren ihesu christi Sente Augustijn Sente iheronimus ...

fol. 239^r : *Tot allen helighen confessoren*

Inc. O gloriose belyers ende confessoren bidt voor my dat duer hu my ghegheuen werde vanden heere begberte tot hemelschen dinghen ...

fol. 239^r-240^r : *Totter heligher maghet Sente kathelinen*

Inc. WEest ghegroedt edele maghet ende martelaresse katherina vutuercoren dochter gods ...

fol. 240^{r-v} : *Tot sente kathelinen Oratio*

Inc. O helighe hoeghe ende edele wijngaert rancke weerde martelaresse sente katheline ...

fol. 240^v-241^v : *Totter heligher maghet Sente barbelen*

Inc. O Alder ghepurgierste ziele helighe hooghe martelaresse edele bruydt christi gloriose maghet barbara Ic valle hu te voeten ...

fol. 241^v-242^r : *Tot sente barbelen Oratio*

Inc. Weest ghegroedt goedertiere martelaresse sente barbele die met huwen helighen ghebede ghenade vercrijcht ...

fol. 242^r-242^v : *Tot Sente Agneeten Ghebet*

Inc. O Alder helichste maghet sente agneete een dierbaer steen der reynicheit bloeme der reynicheit Ic aerme sondighe mensche bidde dy ...

fol. 242^v : *Tot sente Agneeten*

Inc. Ghegroedt bestu zeere blinckende margarite Ghegroedt zijstu scoone roese ...

fol. 242^v-243^r : *Tot sente mergrieten* ⁽¹⁶⁷⁾

Inc. O helighe gloriose maghet ende martelaresse christi sente margareta comt my aerme sonderse te hulpen ...

fol. 243^{r-v} : *Tot sente mergrieten Oratio*

Inc. O gemme christi precieuse margarita zeere claer bruydt ons heeren vyolette int paradijs den heere claer ...

fol. 243^v-244^v : *Tot Sente vrselen der heligher maghet*

Inc. Uerblijdt hu schoone maghet sente vrsule in der ghewilligher zuuerheit zij dy bequame worden den coninc ...

fol. 244^v-245^r : *Tot allen helighen maegden*

Inc. O bloeme der roosen ende lelyen der dalen O precieuse martelaren ende onuerwinnelike mede rudderden christi ...

fol. 245^{r-v} : *Tot allen helighen maegden*

Inc. IC biddu o alre helichste maegden ons liefs heeren ihesu christi Sente katheline sente barbele ...

fol. 245^v : *Tot helighe maegden*

Inc. O ghy helighe maegden gods Ic biddu ootmoedelic dat ghij my helpt dat ic ouermids uwen verdiensten ...

(167) Te vergelijken met MEERTENS, dl. 6, p. 43 (nr. 19 e).

fol. 245^v-247^r : *Tot sente marie magdaleenen*

Inc. O helighe maria magdalena die met eender fonteynen der tranen best commen tot christum ...

fol. 247^{r-v} : *Tot Sente marie magdaleenen*

Inc. O gloriose reyne vrouwe maria magdalena goedertiere ende vutuercoren van christo dy so zijn vele sonden verlaten ...

fol. 247^v-248^r : *Tot sente marie van egipten*

Inc. O helighe maria van egipten dienersse gods hope der keytiuigher betrauwen der sondaren ...

fol. 248^{r-v} : *Totten helighen reliquien die rusten in deser teghewoordigher keerken*

Inc. O behauder der weerelt behoudt ons allen helighe moeder gods eewighe maghet maria bidt voor ons ...

fol. 248^v-249^r : *vander stacie*

Inc. O zoete heere ihesu christe verlosser des menscheliken gheslaches Ic biddu ootmoedelic duer die oueruloyende verdiente ...

fol. 249^r : *Tot wat helighe datmen wilt*

Inc. O helighe ende vutuercoorne .N. ic bidde uwer goedertierheit dat ghij my gheweerdighen wilt te vercrighene ...

fol. 249^{r-v} : *vanden seluen Een ghebedt*

Inc. Weest ghegroedt helighe .N. Ic bidde dy dat ghij mijns aerme sonderse altoos ghedinct ...

fol. 249^v-250^r : *Totten helighen diens dach het es*

Inc. O salighe weerdighe ende vutuercoorne sente .N. wiens feeste ende hoochtijt wij heden vieren wij bidden dy ...

fol. 250^{r-v} : *Tot wat helighen datmen wilt*

Inc. O ghebenedide helighe ende weerdighe vutuercoorne .N. wiens feeste ende
hoochtijt wij heden vieren In uwen handen beuele ic ...

fol. 250^v-256^r : *Hier volghet tghemeen vanden helighen*

Inc. Salich zij dy als hu die menschen sullen haten ende afscheeden ende uwen name
uerwerpen als een quaet name ...

Expl. ... ons wilt gheuen die begheerde oueruloedicheit dijnre goedertierheit Ouer-
mids

fol. 256^r : ... *voor Sente Annen beelde* ...

Inc. Ghegroedt zijstu maria vul van gracen die heere es metti hu gracie moet zijn met
my Ghebenedijt bestu bouen allen vrouwen ...

fol. 256^r-257^r : *Tot allen helighen een schoon ghebedt*

Inc. O alle helighe ynghelen ende archangelen seraphin cherubin throonen ende
heerlichen principaten ende potestaten ...

Hs. 215

Ludolfus van Saksen, Vita Jesu Christi, de gebeden in het Middelnederlands

Papier, 143 bladen, 156 × 104 mm, 1579

17 IV (136) + (IV-1) (143). In het laatste katern is het achtste folio, vermoedelijk met tekstverlies, uitgescheurd. Geen signaturesn, geen reklamen. Aflijning en liniëring met rode inkt : één kolom van ca. 124 × 67 mm : 24 r. Prikken met het oog op liniëring en aflijning in buiten- en ondermarges op veel plaatsen bewaard. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 143.

Watermerk : een wapenschild, niet te identificeren aan de hand van Briquet.

Eén hand : boekkursief. Rubrieken en rubricering met rode inkt. Bij het begin van elk gebed een rode lombarde (2 à 5 r. hoog). Geen verdere decoratie.

Zeventiende-eeuwse perkamenten band zonder decoratie. Bovenaan op de rug met zwarte inkt : Oratien / Van t Leuen / Christi.

Twee bezitters worden vermeld in een nota (ca. 1600) op de rectozijde van het schutblad: *Wt ghiefte van S^r. Agnes Francisci Cluysenense aende PP. Cap van Ghendt*. Vermeld als nr. 45 in *Walweins Catalogue* (p. 7).

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 618 (p. 417).

INHOUD

Fol. 1^r-111^v:

Inc. *Hier in dit naeuolghende boexken soo volghen seer schoon Oratien van tleuen ons Heeren Jesu Christi van (...) Ludolpho, (...) ouer gheset inde nederlantscher taelen duer eenen professuer der Bogaerder Orden ghe-naemt Joest van .N. Ende dit is begost te maeken anno neghen ende tsuentich, den sesten April. Ten eersten soo volcht hier die Oratie voor Christo. Generatie* ⁽¹⁶⁸⁾

Almachtich Heer Jesu Christe een Soon vanden leuenden God gheeft mij alejndich ende bruesch, cattijuch, sondich mensch dat ic altoos ...

Expl. ... ende tot een verlichting der behoeflijcheijt aen lijff ende oock aender sielen. Amen. *Ludolphus voleynt anno lxxix, den negenden May als men op dien dach ooc begroef triumphantlijc Joffrou Maria vander Noot, alias Almaras .M.E.M. Bidt om Godts wil voor den genen, die dit gescreuen heeft*

fol. 112^r-112^v: *Om te bidden voor syn vyanden een Oratie*

Inc. *U*Ader ghij hebt ons doen bidden, voor die ghene, die ons niet ionstich en sijn, maer ook quaet doen, soe verre alst hen mueghelijck is, ...

Expl. ... in te gaen den wech die daer leijt totter Hemelscher stat om met malcanderen, daer te triumpheeren inder eewicheit. Amen

fol. 113^r-143^v: *Wilegghinge van den Pater noster*

Inc. *O*Vader ende Godt, al die reden ende die oorsaek der vaderlijker goetheijt en heeft in niemanden beter oorsaek dan in v ...

Expl. ... dwelc ghij beter bekint voor ons te sijn van noode, dan wij seluer. Ende dit is dat broot der lichaemen (...).

(168) Vertaling van de gebeden in Ludolfus van SAKSENS *Vita Jesu Christi*. Voor parallelle handschriften, zie K. RUH, *Bonaventura deutsch*, Bern, 1956, p. 271.

De naam van de vertaler stond in de hier weergegeven rubriek aanvankelijk voluit; de familienaam werd echter weggeradeerd en vervangen door een N.

Hs. 218

De bruid van cantiken

Papier, 192 bladen, 145 × 105 mm, 1460

16 VI (192). Reklamen zijn bewaard aan het einde van elk katern, behalve op fol. 12^v en 24^v (katernen I en II). Signaturen bestaande uit een letter (a tot en met q) en een Romeins cijfer voor het folio op alle rectozijden in de eerste helft van elk katern ; op veel plaatsen echter weggesneden : de eerste bewaarde is c iij op fol. 27, de laatste q v j op fol. 186. Op de rectozijde van het zevende blad in elk katern is meestal, op de gewone plaats voor de signatuur (ondermarge rechts), een tekening in de vorm van een kruis of een x te zien. Afschrijving (bruine stift) overal bewaard, evenals op enkele plaatsen de prikken voor de afschrijving ; geen sporen van liniëring. Eén kolom van ca. 80 × 50 à 55 mm ; 17 r., waarvan de eerste boven de afschrijving. Tot fol. 115^v zijn in de linkermarges met zwarte inkt kapittelindelingen (J tot xxxv) aangegeven, ongeveer overeenkomend met de verzen van het *Canticum* (xxxv = Hoogl. 2, 14). Geen oude foliëring. Moderne paginering met potlood van 1 tot 384.

Watermerken : 1. in de katernen I tot en met IX : op zijn minst twee verschillende P's, Briquet 8651 (1459 ?) en 8684 (1452-61), misschien ook 8601 (1467-69) en 8685 (1464), en de twee sleutels, ongeveer Briquet 3818 (1452-65) ; 2. in de katernen X en XI : de twee sleutels ; 3. in katern XII : een Y die met geen enkel nummer bij Briquet overeenkomt ; 4. in katern XIII : een andere Y, ongeveer Briquet 9177 (1451-53) ; 5. in katern XIV : een anker, gelijkend op V. Mošin, *Anchor Watermarks*, nr. 159 (1457) ; 6. in katern XV : hetzelfde anker en een Y die gelijkenis vertoont met Briquet 9181 (1464) en 9182 (1467) ; 7. in katern XVI : een P, Briquet 8526 (1456-65) of 8567 (1464-67) en opnieuw de twee sleutels.

Eén enkele vrij onvaste hand : cursiva, de d echter meestal zonder lus. Rubricering. Rode onderstreping. Rode lombarden van 6, 3 en 2 r. hoog op resp. fol. 1^r, 182^v en 186^v. Geen verdere decoratie.

Kalfslederen band op houten borden ; hersteld en rug vernieuwd (18de eeuw ?). Op voor- en achterplat telkens twee paneelstempels, echter met papier overplakt. Sporen van twee sloten. Vier ribben ; tussen de ribben op de rug telkens een rechthoek in dubbele filet met – behalve in het tweede vak – bloemmotieven in het centrum en in de hoeken ; in het tweede vak de inscriptie : CANTA CANT / MANUSSCRI ; dit alles in goudstempeling. Op het dekblad vooraan, van een 16de-eeuwse hand : *Cantica canticorum sola docet / unctio, sola addiscit ex/perientia Herp / Qui eorumdem vult habere intelligentiam / amet. Ber.* ⁽¹⁶⁹⁾.

(169) Vgl. wat het eerste citaat betreft, Hendrik HERP, *Theologia mystica*, Coloniae, 1538 (anast. herdr. Westmead, 1966), fol. 1^r : "... cum haec Cantica sola docet unctio diuina, sola

Op fol. 192^v zijn twee eigendomsmerken aangebracht ; het eerste vermoedelijk door de kopiïst : *desen bouc behoort toe Jorijs / van messem woenende te ghend / in sente mychiels strate bi sente / mychiels kerke / Ende was ghescreuen int jaer ons heeren M.CCCC.ende.lx.* ; van een andere hand : *Desen bouc behoort den zwarten susterkins wonende / te ghendt onderberghen / biden jacopinen* (Augustinessen). Nr. 9 in Walweins *Catalogue* (p. 3).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 443 (p. 321).

INHOUD

Fol. 1^r-182^r : [*De bruid van cantiken* : kommentaar op het Hooglied tot v. 4, 4
"Sicut turris David collum tuum ..." (170)]

Inc. Osculetur me osculo oris sui DEn sin van desen boucke es hoe dat die zaleghe ziele die es als een bruid ende die hemelsche vader brudeghoom Jhesus xpristus gheuen onderlinghe teeken en harer begheerten

Expl. ... dat wij moeten verwinnen dese .iii. vianden dats de weerelt ende tvleesch ende den viandt Dat verleene ons de vader de sone ende de heleghe gheest Amen
Hier hendt de bruid van cantiken Gode lof Amen

fol. 182^v-186^v : [*Gebed tot de H. Drievuldigheid*] (171)

Inc. O Du hoghe heerscap godlike vulcomenheit Hoe onbekendt es ter weerelt dine rijcheit ende dine ouerswinghende moghentheit dine macht ende die edelheyt ...

fol. 186^v-191^r : [*Gebed tot de H. Drievuldigheid*] (172)

Inc. EErlijc bem ic gheworden ende weeldelike staet mi te bliuene In eerderike es mijn huutghanc In gode es mijn weder keeren ...

addiscit experientia"; Bernardus van CLAIRVAUX, *Sermones in Cantica*, P.L. 183, 789 C : "Istiusmodi canticum sola unctio docet, sola addiscit experientia". Het tweede citaat, waar *Ber.* wel naar Bernardus verwijst, hebben we bij de abt van Clairvaux niet kunnen terugvinden ; wel, in de *Sermones in Cantica*, P.L. 183, 1163 B : "Amor ubique loquitur : et si quis horum quae leguntur cupit adipisci notitiam, amet".

(170) Zie over de tekst : C. HAP, *Een 14de-eeuws Middelnederlands berijmd commentaar op het Hooglied*, (diss. Louvain, 1975), p. 152 e.v. Er zijn vijf parallelle handschriften bekend : Brussel, K.B. 2665-66 en IV 896, 's-Gravenhage, K.B. 76 J 7, London, Egerton 677 en Wien, N.B. Ser. Nova 12886.

(171) Vgl. wat de tekst en de parallelle handschriften betreft : ACHTEN-KNAUS, p. 128 en de verwijzingen aldaar ; zie ook hs. 208, fol. 105^v. De tekst van het Gentse hs. 218 is uitgegeven door C. C. DE BRUIN, *Middelnederlands geestelijk proza*, Zutphen, 1940, p. 250 e.v.

(172) Eveneens uitgegeven door C. C. DE BRUIN, *Op. cit.*, p. 252 e.v.

Hs. 220

**Die passie ons lief heren ihesu cristi
en andere religieuze traktaten**

Papier, 132 bladen, ca. 213×145 mm, tweede helft 15de eeuw

8 VI (96) + (VI-2 + 2) (108) + VIII (124) + IV (132). In het negende katern werden de bladen 3 en 7, nadat ze reeds beschreven waren, weggesneden en vervangen; de nieuwe bladen werden op de overgebleven talons gekleefd, zijn nu echter losgeraakt. Reklamen aan het einde van elk katern; geen signaturen. Twee kolommen: de binnenste ca. 136×40 mm, de buitenste ca. 136×45 mm; ca. 15 mm tussenruimte. Aflijning met droge stift overal nog zichtbaar, geen sporen van liniëring. Aantal regels per kolom sterk wisselend: aanvankelijk 36, echter snel verminderend tot ca. 30, dan min of meer konstant. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 132.

Watermerken: vier of meer verschillende letters Y, waarvan twee (in de katernen VI tot en met XI) gelijkenis vertonen met Briquet 9198 (1462-1474); het ingevoegde fol. 99 vertoont een variant van de P, Briquet 8662 (1478-1490).

Twee handen: 1. fol. 1^{ra}-126^{ra}: hybrida; 2. fol. 126^{rb}-132^{va} (vermoedelijk een latere toevoeging): cursiva, echter met frekwente achterlating van de lussen. Rubrieken, in het algemeen met rode, op fol. 126^r e.v. echter met zwarte inkt. Rubricering. Rode paragraaftekens tot fol. 125^{vb}. Talrijke rode lombarden van 2 r. hoog. Zeer eenvoudig versierde rode lombarden op fol. 1^r (7 r. hoog), 5^r (8 r. hoog), 10^r (9 r.), 50^r (4 r.), 121^r (5 r.), 123^r (4 r.); iets uitbundiger, maar vrij onhandig verluchte blauwe initiaal op fol. 41^v (6 r.). Geen verdere decoratie.

Oorspronkelijke kalfslederen band op houten borden; op voor- en achterplat een grote rechthoek (ca. 175×115 mm), waarbinnen een kleinere (ca. 150×90 mm), langs de diagonalen doorkruist: alles in driedubbele filet. Op de kruisingen der filets, in het raam en min of meer centraal in de driehoeken van het binnenvlak een aantal zeer kleine stempeltjes (3 mm doorsnede) in de vorm van een rozetje; ernaast soms ook stempeltjes in de vorm van een komma of een klein maansikkeltje (eveneens ca. 3 mm lang). Vier ribben op de rug. Sporen van twee sloten. Twee papieren schutbladen voor- aan; op het eerste ^r: *Pertinet ad Bibliothecam pp. predicatorum gandsensium* (17de eeuw?).

Het handschrift is dus in het bezit geweest van de Dominikanen te Gent. Geen verdere eigendomsmerken. In Walweins *Catalogue*, nr. 53 (p. 8).

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 615 (p. 416).

INHOUD

Fol. 1^{ra}-5^{ra} : *Vanden raet die ghehouden wort in die godlike consistorie* ⁽¹⁷³⁾

Inc. OM een weijnich te weten vanden godliken raet die ghehouden wort in die consistorie der heiliger drieuoudicheit voer dat menshelike geslacht Om dat weder te brenghen totter ewigher salicheit ...

Expl. O suete heer toen ons dijn aenschijn ende wi sellen behouden sijn want god die vader heeft sinen soen mensche ghemaect

fol. 5^{ra}-9^{va} : *Vander waerdicheit er vruchten der passien ons heren cristi ons behouders* ⁽¹⁷⁴⁾

Inc. DAT liden ons heren als die lerers seggen heeft vier manieren van waerdicheden Dat eerst is dattet ons also eyghentlike worden mach of wijt selue hadden gheleden ...

Expl. Dat liden ons heren is so onbegripelic daer hier nv een luttelken of is ghescreuen dat men dat mit letteren niet en mach beschriuen of mit harte begripen Amen

fol. 9^{vb}-41^{va} : *Hier beghint die passie ons lief heren ihesu cristi in duutscher talen* ⁽¹⁷⁵⁾

Inc. O Ghi alle die biden weghe gaen aendenc ende siet of daer enighe droefnis ghelijc is mijnre droefnis Dese woerden spreekt onse heer doer den propheet Jeremias ...

(173) Vgl. LIEFTINCK, p. 121.

(174) Vgl. A. AMPE, "Losse aantekeningen bij de "Heimelijke passie" ", *O.G.E.*, jg. 36 (1962), pp. 353-371 (p. 365); verdere parallelle handschriften bij W. DOLCH, *Die Verbreitung oberländischer Mystikerwerke im Niederländischen*, dl. 1, Weida i. Th., 1909, p. 80 en in *Catalogus Amsterdam*, dl. 2, p. 84.

(175) Passieverhaal gebaseerd op het zgn. *Extendit manum*-traktaat en op de *Meditationes Vitae Christi* (K. RUH, *Bonaventura deutsch*, Bern, 1956, p. 272). Deze passie zou verder, naar J. Deschamps ons meedeelde, verwant zijn aan de tekst uitgegeven door A. HOLDER, *Dat lyden ende die passie ons heren Jhesu Christi*, Leiden, s.d. en verder nog in de volgende manuscripten te vinden zijn: Amsterdam, U.B. IE 27; Bonn, U.B. S 2052; Brussel, K.B. IV 177; 's-Gravenhage, K.B. 73 H 8; Leiden, U.B. Letterk. 318 en B.L.P. 61; Strasbourg, Bibl. nat. et univ. 2932, en Haarlem, olim Bisschoppelijk Museum 101; het verband tussen HOLDERS *Passie* en de tekst in 's-Gravenhage, K.B. 73 H 8 is vrij opvallend; het lijkt me dat de *O Ghi alle die biden weghe* - passie echter van deze beide vrij ver afstaat; Zieleman (*Middelnederlandse epistel- en evangeliepreken*, Leiden, 1978, p. 114) vond een Latijns traktaat met gelijkaardig incipit.

Expl. ... sprac hi sine gracie mitten psalme Miserere mei deus mit bedructer herten
Ende aldus eynde sijn sermoen want het was bider midder nacht

fol. 41^{va}-50^{ra} : *Hier beghint dat helige auontmale ende die sermonen die onse lieue here dede voer sijn discipulen opten witten donredach* ⁽¹⁷⁶⁾

Inc. Opten eersten fefeeste dach der joden dat men derf broot aten ende datmen paesschen soudén begaen Doe quamen die jongheren ende vraechden hem waer wiltu dat wi di bereiden te eten dat paessche lam ...

Expl. ... dat die minne daer du mi mede heefste ghemint in hem si ende ic in hem
Hier eyndet dat heilige auontmale

fol. 50^{rb}-121^{ra} : *Nv veruolghet hiernaē die passie*

Inc. NV gae wi voert om te vertrecken den pijnliken ende sterfliken last ende te ouer dencken die stadighe strijt die hi hadde totter doot ...

Expl. ... Ende also bleef dat woort ghemeen verburghen onder den Joden tot opten dach van huden

fol. 121^{ra}-123^{rb} : *Dese openbaringhe beschrijft sinte Ambrosius ende die heilige leerre hubertinus hoe onse lieue here sijnre moeder eerst openbaerde*

Inc. Doe onse lieue vrouwe maria recht voir den verrisenisse lach in horen ghebede suetelike bestort mit tranen so bekende si inden heiligen gheest dat die verrisenisse haers soens anstaende was ...

Expl. Ende alsoe sceide onse heer mit groter blijscap ende minlicheit van siinre lieuer moeder

fol. 123^{rb}-123^{va} : *Dat ewangelium opten hoghen paeschendach alst marcus die heilige ewangelist beschrijft in sijn xvi capittel* ⁽¹⁷⁷⁾

Inc. MARIA magdalena ende maria Jacobi ende salome coften salue om dat si comen soudén ende saluen ihesum ...

Expl. ... dat hi iv voer ghegaen is in galileen daer suldi hem sien als hi iv gheseit heeft

(176) Vgl. A. HOLDER, *Op. cit.*, p. 16 ; ook te vergelijken met *Catalogus Deventer*, pp. 10 en 14 ?

(177) Marcus, 16, 1-7 in de Middelnederlandse vertaling door J. Scutken : vgl. J. DESCHAMPS, "De verspreiding van Johan Scutkens vertaling van het Nieuwe Testament en de Oudtestamentische perikopen", *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis*, jg. 56 (1975), pp. 159-179 (p. 167).

fol. 123^{va}-126^{ra} : *Vander verrisenis* ⁽¹⁷⁸⁾

Inc. Ende doe dese vrouwen in dat graf saghen ende dat lichaem niet en vonden doe dochten si om die woorden die hem die enghel gheseyt hadde ...

Expl. Ende ihesus gaf hem die benedixie ende voer van daer Deo gracias

fol. 126^{rb}-129^{vb} : *Hier beghint een suuerlic te samen spreken Ihesus ende den sondaer, die sondaer seit aldus* [Jacobus van Gruitrode, *Colloquium jesu et peccatoris*] ⁽¹⁷⁹⁾

Inc. IC heb een woort totti O ghecruuste Ihesus voor mij Ihesus seit, wie bistu. Die sondaer seit, Een sondaer ende een sondich mensche ...

Expl. Dat mij duncken sel of ic alle salomons rijckheden ende weelden besate Die leefste ende regnierste met god den vader ende den soen ende den heiligen geest eweliken sonder eijnde Amen

fol. 129^{vb} : *Een soet punt*

Inc. Want Cristus sprac eens tot een geestelic persoen ende seide als ic hebbe gehoort dat hem also wel behaecht Dat men sijn liden ouerdenckt mit compassien ...

Expl. ... ende in dat leuen ende die wercken ons liefs heren Ihesu christi in allen sinen doen ende laten

fol. 129^{vb} : *In apocalipsi* ⁽¹⁸⁰⁾

Inc. Ic sta voer die duer ende cloppe soe wie dat vp doen woude die door ic quame in ...

Expl. ... daer christus in woent Ende die christus leuen in hem heeft, daer Leeft christus in.

fol. 130^{ra} : *Onse lieue heer seide*

Inc. die tranen die geweent worden wt leet wesen der sonden die sijn also costelic datmen minen vader daer mede ofcoept die blijscap des hemels ...

(178) De verrijzenis, geharmonizeerd naar de vier Evangelien.

(179) Vgl. voor de parallele handschriften: VAN DEN GHEYN, dl. 3, p. 452; *Catalogus Amsterdam*, dl. 2, p. 93; *Catalogus Deventer*, p. 11; LIEFTINCK, p. 185; de tekst is naar een gedrukte editie uitgegeven door M. VERJANS, "Jacobus van Gruitrode", *O.G.E.*, jg. 5 (1931), pp. 435-470 (p. 451 e.v.).

(180) Commentaar op Apoc. 3, 20.

Expl. ... soe sel iv in die vre uwer doot elc wondekijn mijns lichaems wesen als een hemel der oueruloediger soeticheit

fol. 130^{ra}-130^{rb} : *Sinte Barnaerdus seidt die heilige leraer*

Inc. wanneer ic dat leuen ende dat liden ons heren dat also groet ende alsoe bitter was Voer mi neem Soe worde ic in sijn wonden also starck ...

Expl. ... dat wij ons hier also moeten oefenen In sijn heilige liden. dat wij ons hier na mit hem mogen verbliden in sijn ewige glorie. Amen

fol. 130^{rb}-133^{va} : *Opten pinxterdach*

Inc. Doe die Discipulen verwachten den heiligen geest Soe quam onuersiens vanden hemel een geluijt recht als een gedruuste des geestes ende veruolde al dat hele hujs ...

Expl. Ende vint hij daer twifelinghe ende swaerheit hij verwandeltse in stantachticheit ende godlijke wijsheit

Hs. 255

Jan van Ruusbroec, Die cierheit der gheesteliker brulocht

Papier, 94 bladen, ca. 215 × 140 mm, 15de eeuw

9 IV (72) + II (76) + 2 IV (92) + (II-2) (94). De laatste twee bladen in het laatste katern zijn weggescheurd. Alle katernen behalve het voorlaatste hebben een reep (ca. 200 × 20 mm) onbeschreven perkament onder het bindtouw. Reklamen aan het einde van elk katern, met uitzondering van fol. 24^v, 76^v (waar telkens, na anderhalve bladzijde blanco, een nieuw tekstgedeelte begint) en 92^v; ook op de tweede versozijde van elk quaternio zijn reklamen aangebracht: blijkbaar werd dus op niet losgesneden vellen van telkens vier bladen gekopieerd. Geen signaturen. Aflijning en liniëring met loodstift. Prikken met het oog op de liniëring in de buitenmarges overal bewaard; op veel plaatsen ook die voor de afschrijving, echter uitsluitend in de ondermarges. Eén kolom (ca. 167 × 102 mm) van 28 r. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 94.

Watermerken: 1. een engel met een stok of kruis, niet in Briquet: katern I (buitenste vel), II, III, IV, V (telkens binnenste vel), VI en VII (binnenste en buitenste vel), VIII (binnenste), IX (beide vellen), X (binio, dus slechts één vel), XI (beide vellen), XII (buitenste) en XIII (één vel); 2. een boog met pijl, gelijkend op Briquet 802 (1404-1416): katern I (binnenste vel), II, III, IV, V en VIII (telkens buitenste vel); 3. een niet te identificeren figuur: katern XII (binnenste vel).

Eén hand : een vrij onverzorgde littera textualis. Rubricering. Rubrieken met rode inkt. Rode paragraaftekens. Talrijke lombarden van 2 r. hoog ; zeer eenvoudig versierde rode lombarden van 4 r. hoog op fol. 1^r, 25^r, 77^r ; van 3 r. hoog op fol. 89^v. Verder geen decoratie.

Kalfslederen gotische band op houten borden. Op voor- en achterplat telkens één paneelstempel (ca. 105 × 85 mm) met in vier medaillons telkens een dier (arend, hond (?), draak (?), griffioen) en daarnaast planten- en andere dierenmotieven. Daaronder : PETRVS DVX ME FECIT. Het geheel omschreven door talrijke filets. Op de rug (beschadigd) vier ribben. Sporen van twee sloten. Perkamenten dekbladen voor- en achteraan losgekomen ; op het dekblad vooraan de volgende tekst : *Het is die suete Jhesus alleyn die my verbliden mach : der menschen troest is also cleyne dat ondervindic al den dach* (bastarda, niet de hand van de kopiist). Daaronder wat penneprobeersels en een eigendomsmerk : *Conventus Gand. ff. Min. Recoll* ^(180bis).

Ook uit een gelijkaardige inscriptie op fol. 1^r (ondermarge) blijkt dat het handschrift heeft toebehoord aan de Gentse Recoletten. Verder op fol. 94^v : *Wt de bibliotheke vande Paters Recoletten Tot Ghendt 1530*. Het geschrift, dat er eerder 17de-eeuws uitziet, is in tegenspraak met het opgegeven jaartal. Nr. 58 in de *Catalogue* van Walwein.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 616 (p. 416) – W. DE VREESE, *De handschriften van Jan van Ruusbroec's werken*, dl. 1, Gent, 1900, p. 181 e.v. – *Boekbanden uit vijf eeuwen. Catalogus van de tentoonstelling*, Gent, 1961, p. 56 (en literatuur aldaar) – J. REYNAERT, "Gevouwen katernen in papieren codices : een methodologische verkenning aan de hand van hs. Gent, U.B. 255", *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, jg. 49 (1978), pp. 240-244.

INHOUD

Fol. 1^r-89^v : *Hier beghint die cierheit der gheesteliker brulocht die dheere Jan van rusebroec een pape van groenen dale bij bruesele was dese bouc ghe-maect* ⁽¹⁸¹⁾

Inc. *ECce sponsus venit exite obuiam ei* etc. Siet die brudegom comt gaet vte hem te ontmoetene Dese woerde beschrijft ons sente matheus de ewangeliste ende christus spracse te sinen iongheren ...

(180bis) Vgl. wat de "spreuk" op het dekblad betreft : F. DE POTTER, "Middelnederlandsche rijm-snippen", *Het Belfort*, jg. 7/2 (1892), p. 349-362 (p. 355).

(181) Vgl. Jan van RUUSBROEC, *Werken*, dl. 2, bewerkt door J. B. Poukens en L. Reypens, Tielt, 1944 (2), p. 103 e.v. ; het hier beschreven Gentse handschrift geeft het werk in een afwijkende volgorde : een deel van het tweede boek komt achteraan, na het derde boek (vgl. W. DE VREESE, *De handschriften* ..., p. 182).

Expl. Ende hier met besitten wi een ghewarich Jnnich leuen in alre vulcomenheit
Dat ons dit gheschie. des helpe ons god. amen. Gode lof

fol. 89^v-93^v : *Dit sprac onse heere met sinen monde* ⁽¹⁸²⁾

Inc. ONse heere leerde inder ewangelien sinen Jongheren in wat huse dat si quamen
dat si soudē segghen. vrede si in desen huse ...

Expl. ... dat wi den eewighen vrede met hem besitten moeten Des helpe ons die zoete
name ihesus christus. die leeft ende regneert sonder ende in ewicheden Amen

fol. 93^v : *[vij manieren die de biechte verchieren]*

Inc. Uij. manieren sijn die de biechte verchieren Deerste es datsi met vrien wille si
ghedaen ...

Expl. Dat vij.ste dat si met scaemten si ghedaen

fol. 94^r : *[Twaalf graden]* ⁽¹⁸³⁾

Inc. Sente benedictus leert ons .xij. graden daer men mede clemmet of clemmen
mach toten ewighen leuen Dat eerste es dattu niet ydelic en sult lachen ...

Expl. Die mensche die alleene vulcomeliken gode mint die heuet alleene alle dese xij.
poynten. Gode lof

Hs. 258

Van verduldicheit en David van Augsburg, Profectus religiosorum (eerste middelnederlandse vertaling)

Perkament en papier, 135 bladen, ca. 205 × 145 mm, 15de eeuw

V (10) + 2 IV (26) + 8 VI (122) + V (132) + (II-1) (135). Het laatste blad van het laatste katern werd zonder tekstverlies uitgesneden. In de eerste drie katernen zijn alleen het buitenste en het binnenste diploma van perkament ; in de overige werd geen papier verwerkt. Geen reclamen noch signatures. Aflijning met droge stift overal zichtbaar ;

(182) Voor parallelle handschriften, zie W. DE VREESE, *De handschriften* ..., pp. 182 en 520 ; LIEFTINCK, p. 185.

(183) Vgl. Th. COUN, *De Middelnederlandse vertalingen van de "Regula Sancti Benedicti"* (diss. Leuven, 1976), dl. 1 en 2, p. 413-414 : een beknopte en zeer gewijzigde versie (slechts vijf van de 12 graden stemmen werkelijk overeen) van de "twaalf graden van ootmoedigheid" in Benedictus' *Regula*. De tekst uit het hier beschreven handschrift wordt bij Coun uitgegeven (t.a.p.).

liniëring alleen vanaf fol. 27^r. Twee kolommen van ca. 162 × 45 mm tot fol. 10, van ca. 155 × 45 mm van fol. 11 tot 26; vanaf fol. 11 staat de eerste regel steeds boven de aflijning; daarvóór slechts uitzonderlijk. Vanaf fol. 27^r: één kolom van wisselende hoogte (150-165 mm) en breedte (105-115 mm). Aantal regels zowel vóór als vanaf fol. 27: 30 à 34. Prikken met het oog op de aflijning op veel plaatsen bewaard, m.n. in de onder- en zijmarges; prikken met het oog op de liniëring slechts op enkele folio's in het tweede deel (na fol. 26). Oorspronkelijke foliëring met Arabische cijfers van fol. 2^r tot 10^r (2 tot 10). Moderne foliëring in inkt of fol. 1^r (1), 4^r (4), 5^r (5), 7^r (7) en verder regelmatig vanaf fol. 11^r.

Drie handen: 1. fol. 1^r-26^r: hybrida met kursieve elementen, op de laatste drie bladzijden geheel kursief; 2. fol. 27^r-82^r: littera textualis; 3. fol. 82^v-135^v: littera textualis. Rubricering. Rubrieken met rode inkt. Rode paragraaftekens. Talrijke rode lombarden van 2 r. hoog. Met penwerk en gebladerte versierde initialen op fol. 1^r (blauw, versiering met rode inkt, 5 r. hoog) en fol. 27^r (rood, versiering met zwarte inkt, 4 r. hoog). Geen verdere decoratie.

Bruine kalfslederen band op kartonnen borden (ca. 1800). Op voor- en achterplat een ruitvormige stempel (73 mm hoog, 44 mm breed) met planten- en bloemenmotieven; op de rug, tussen de vier ribben, telkens een stempeltje met drie eikels en bladeren; dit alles in gouddruk. Voor- en achteraan telkens één schutblad.

Het handschrift is afkomstig uit het Augustijnenklooster te Dendermonde: op fol. 1^r (ondermarge) staat als eigendomsmerk: *Bibliothecae Augustinianae Teneraemonde ab anno 1628* (gelijkaardige nota ook in de bovenmarge). Nr. 57 in de *Catalogue* van Walwein (p. 9).

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 624 (p. 415).

INHOUD

Fol. 1^r-26^r: *Hier beghint een zeer goed boeckskijn vander eedelde duecht der liid-saemicheit of verduldicheit ...* ⁽¹⁸⁴⁾

(184) Voor de parallelle handschriften van dit traktaat *Van lidsamheit* of *Van verduldicheit*, zie Ph. E. WEBBER, "Medieval Netherlandic manuscripts in greater Philadelphia libraries", *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, jg. 47 (1976), pp. 459-513 (p. 462) en de aldaar opgegeven literatuur; verder: R. PRIEBSCH, *Deutsche Handschriften in England*, dl. 1, Erlangen, 1896, pp. 73 en 76-77; *Catalogus Amsterdam*, dl. 2, pp. 89, 92; D. J. H. TER HORST, *Catalogus van de handschriften der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen*, 's-Gravenhage, 1938, p. 21; J. REYNAERT, "Het vroegste Middelnederlandse Palmboomtraktaat I. De handschriften", *O.G.E.*, jg. 52 (1978), pp. 1-32 (p. 27); DESCHAMPS, *Vierde reeks*, p. 664; W. DE VREESE, *De handschriften van Jan van Ruusbroec's werken*, dl. 2, Gent, 1902, pp. 486 en 505 (?); ook LIEFTINCK, p. 146? Een excerpt uit het hier beschreven Gentse handschrift is gepubliceerd door S. AXTERS, *Mystiek brevier*, dl. 1, Antwerpen, 1944, pp. 132-144.

Inc. Al onsen gheesteliiken voirtganc ende onse fundament gheesteliics leuen is dat wij goedertieren ende sacht siin van binnen Ende dat ons gheen dinc onsetzen ende ontvreden en mach ...

Expl. ... ende die eyghen wille sterclic in hem regniert ende dat eyghen verkiesen ende die eyghen minne. Soe en smaect hi niit te rechte van gheesteliken dinghen
Explicit

fol. 27^r-135^v : *Profectus religiosorum* [David van Augsburg, —, eerste Middelnederlandse vertaling] ⁽¹⁸⁵⁾

Inc. EEens gheesteliken menschen leuen staet in seuenderhande voirtgange gedeilt ende ondersceyden Al worden si van elken goetwillighen mensche niet volbrocht ...

Expl. ... so gaet die viant der becoringhe tonder Mer wanneer wise tot aertschen dinghen neder laten. so wert hi ons te sterc ende verwint ons Hier eyndet profectus religiosorum god si gheloeft

Hs. 259

Richard van St.-Victor, *Explicatio in Cantica canticorum* in Middelnederlandse vertaling

Papier en perkament, 171 bladen, 215 × 143 mm, ca. 1460-70

16 V (160) + (VI-1) (171). In de eerste zestien katernen is het binnenste diploma van perkament ; het laatste katern, vermoedelijk een sextern waarvan het laatste blad werd uitgescheurd, is geheel van papier, maar heeft een strookje perkament onder het bindtouw. Reklamen aan het eind van de katernen III, IV, V en X (fol. 30^v, 40^v, 50^v, 100^v), elders vermoedelijk weggesneden. De katernen zijn, met uitzondering van het laatste, gesigneerd : van a tot en met q ; in het eerste katern volgt op de letter een Romeins cijfer van j tot v dat het folionummer aangeeft ; vanaf het tweede katern zijn daarentegen slechts het eerste, het derde en het vijfde folio gesigneerd : j, ij, iij ⁽¹⁸⁶⁾.

(185) De boeken III en II van David van AUGSBURG *De exterioris et interioris hominis compositione* : zie voor de parallelle handschriften J. DESCHAMPS, *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 214.

(186) Een, inmiddels herstelde, fout bij het inbinden van het twaalfde katern (fol. 111-120) bewijst dat het handschrift op onopengesneden vellen van vier folio's werd gekopieerd : de diploma's fol. 111-120 en 112-119, oorspronkelijk één vel, werden van plaats verwisseld met de oorspronkelijk eveneens samenhangende diploma's 113-118 en 114-117.

Aflijning en liniëring met inkt : ca. 155×94 mm tot fol. 161^r ; ca. 150×100 van fol. 162^r tot 170^v : 25 r. tot fol. 161^r, 32 r. van fol. 162^r tot 170^v. Moderne paginering van 1 tot 340 vanaf fol. 1^r.

Watermerken : 1. in het eerste katern : een schild in de aard van Briquet 1038 tot en met 1041 (1461-1487) ; 2. in de katernen II tot en met XVI : een P die gelijkenis vertoont met Briquet 8601 (1467-69) ; 3. in het laatste katern : een toren, variant van Briquet 15895 (1462).

Twee handen : 1. fol. 1^r-159^r ; 2. fol. 159^v-170^v ; beide hybrida. Rubrieken, rode onderstreping, rubricering, rode paragraaftekens. Talrijke rode lombarden van 2 r. hoog, vanaf fol. 162^r ook van 3 r. hoog. Een rode lombarde van 6 r. hoog bij de aanhef op fol. 162^r ; een met rood penwerk en gebladerte versierde blauwe initiaal van 5 r. hoog op fol. 1^r. Verder geen decoratie.

Kalfslederen band op houten borden ; op voor- en achterplat een grote rechthoek (190×110 mm) verdeeld in ruiten (5×5) ; op de rug vier ribben ; sporen van een slot. De band werd, zoals een ingekleefde nota op het dekblad vooraan aangeeft, in 1967 gerestaureerd : rug, dekbladen en twee schutbladen voor- en achteraan zijn geheel nieuw. Een derde schutblad vooraan heeft tot de oorspronkelijke codex behoord ; het draagt, in een zestiende-eeuwse hand, een moeilijk thuis te wijzen Latijnse tekst, die echter zowel bovenaan als aan de beide zijanten gedeeltelijke afgesneden is.

Het handschrift is, blijkens het *explicit* op. fol. 161^r, in een nonnenklooster afgeschreven. Volgens een eigendomsmerk in de ondermarge op fol. 1^r behoorde het toe aan de Cisterciënzers te Waarschoot. Nr. 59 in de *Catalogue* van Walwein (p. 10).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 617 (p. 417) – L. REYPPENS, "Nog een merkwaardig Diets tractaatje uit de scholastische en ridderlijke periode", *O.G.E.*, jg. 34 (1960), pp. 241-270 (pp. 241-243).

INHOUD

Fol. 1^r-158^v : *Hier beghint een bouc vander minnender zielen Hoe god ghesocht wert in rusten ende van begheerten om meerder gracie tontfane* [Richard van St.-Victor, *Explicatio in Cantica canticorum*] ⁽¹⁸⁷⁾

Inc. IN mijn beddekijn heb ic ghesocht bi nachte die mine ziele mint Die ziele die gode souct ende die begheert te comene vulcomelijc toter minnen ende tot eenen bekennen gods. die sal hem soucken in den beddekijn ...

(187) Zie voor de parallelle handschriften C. HAP, *Een 14^e-eeuws Middelnederlands berijmd commentaar op het Hooglied*, diss. Leuven 1975, p. 170 e.v. en R. LIEVENS, "Een vijfde handschrift van Alijt Bakes Vier kruiswegen", *O.G.E.*, jg. 40 (1966), pp. 419-428. Excerpten uit het Gentse handschrift zijn uitgegeven door S. AXTERS, *Mystiek brevier*, dl. 1, Antwerpen, 1944, pp. 25-29 en 275-276.

Expl. Want die zoete menschen in seden ende in weerken waren mi seem des honichs. ende die gijse ende simpele menschen wijn ende melc. tot welker weerscip mijn suster mijn bruut come na den aerbeide Deo gracias

fol. 158^v-161^r :

Inc. Laudate eum in psalterio. psal^o. c.l. looft hem in den soutere dats looft gode ende marien Maria es den soutere als Sente Augustijn seit si es een instrument van soeter melodien ...

Expl. ... die verdomt soudén sijn het en ware dat sij te harer beden bekeert worden Deo gracias Bidt voor diet screef want si arem van duechden bleef. Een Aue maria

fol. 162^r-170^v : *Een oufeninghe vander graciën gods* [Goswinus Hex, -] ⁽¹⁸⁸⁾

Inc. Want wij van ons seluen niet machtich en zijn onse hoechste salicheit. die wi alder meest begheeren te verrighene sonder gods gracie daer omme gheminde in gode sal hu dese oufeninghe vander godliker graciën sonderlinghe bewisen drierhande leeringhe ...

Expl. De seuende es onverwinlike hope sijnder salicheit de welke ons al tsamen verleene die ouergoedertieren ontfarmhertighe heere ihesus Amen

Hs. 388

Caesarius van Heisterbach, Dialogus miraculorum in het Middelnederlands

Papier en perkament, 201 bladen, 265 × 195 mm, begin 16de eeuw

(V + 1) (11) + 19 V (201). Alleen het vierde folio, een ingevoegd afzonderlijk blad, is van perkament: het draagt de eigenlijke aanhef van de *Dialogus*. Reklamen zijn (gedeeltelijk) bewaard op fol. 71^v, 131^v, 151^v; geen signaturen. De katernen zijn door een moderne hand, telkens onderaan links op de eerste bladzijde, genummerd van 2 (op fol. 12^r) tot 19 (op fol. 182^r). Aflijning en liniëring met droge stift: twee kolommen van

(188) Zie voor de parallelle handschriften en de attributie: L. REYPPENS, "Nog een merkwaardig Diets tractaatje uit de scholastische en ridderlijke periode", *O.G.E.*, jg. 34 (1960), pp. 241-270 en R. LIEVENS, "Een sermoe van de latere Utrechtse wijbisschop Goswinus Hex", *Spiegel der Letteren*, jg. 7 (1963-64), pp. 44-50. Bij Reypens ook een editie van de tekst naar het hier beschreven handschrift.

ca. 200 × 65 mm met ongeveer 12 mm tussenruimte ; 35 r. Geen prikken bewaard. Op de versozijden koptitels in rode inkt ; op de rectozijden, in het midden van de bovenmarge, een oude foliëring in rode Romeinse cijfers (J tot CCJ), vaak gedeeltelijk weggesneden.

Watermerken : 1. in de katernen I, III, IV, V, VI, XIV, XVII, XX : een pot, ongeveer Briquet 12627 (1510-11) ; 2. in katern II : een P, die gelijkenis vertoont met Briquet 8636 (1508-1529) ; 3. in de katernen VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XV, XVI, XVIII, XIX : een P, niet te identificeren aan de hand van Briquet ; 4. in de katernen XV, XVI, XVIII, XIX : de P, Briquet 8677 (1503).

Eén hand : hybrida. Rubricering ; rubrieken met rode inkt ; rode en blauwe para-graaftekens ; talrijke, afwisselend rode en blauwe lombarden van 2 r. hoog. Versierde rode of blauwe initialen (meest 5 à 7 r. hoog) op fol. 1^r, 4^r, 28^r, 59^r, 84^r, 134^v, 166^v, 191^r, 192^r, 192^v : penwerk, bloemmotieven, gebladerte, grotesken. Geen verdere decoratie.

19de-eeuwse band met kartonnen borden. Lederen rug met vijf ribben ; in de vakken telkens twee horizontale filets, waartussen een bloem, in het tweede vak echter op rood schildje de titel : *DIALOGUES EXAMPLOR* in een raam in eenvoudige filet ; dit alles in gouddruk. Voor- en achteraan telkens één schutblad.

Geen eigendomsmerken.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 592 (p. 405).

INHOUD

Fol. 1^{ra}-200^{vb} : [Caesarius van Heisterbach, *Dialogus miraculorum* tot en met kap. 16 van de zevende *distinctio*, eerste Middelnederlandse vertaling] (189)

Inc. *Die voersprake des monics cesarij vanden cloester van der oerdenen van cystersien vpden bouc ghenoeemt dyalogus exemplorum Dat es de weder sprake van den exemplen Prologus*

Inc. Uergadert te samen die brockelen die daer ouer ghebloepen sijn. vp dat sij niet en verderuen ...

Expl. Ende aldus es hij een goed hende ghestoruen. ende es vanden ghenen die hem in sinen leuenden liue visenteerde ontfanghe. ende inde eeweghe stoelen met glorie ghestelt *Dat xvij Cap.*

(189) Voor de parallelle handschriften, zie J. DESCHAMPS, *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 186 ; telkens één exemplum uit het hier beschreven Gentse handschrift is uitgegeven door C. C. DE BRUIN, *Middelnederlands geestelijk proza*, Zutphen, 1940, p. 199-200 en door C. G. N. DE VOOYS, *Middelnederlandse stichtelijke exempelen*, Zwolle, 1953, p. 5 e.v. ; een aantal legenden uit dit handschrift bevat C. G. N. DE VOOYS, *Middelnederlandse Marialegenden*, dl. 2, Leiden (1903) als *Bijlage I* (pp. 237-245).

Hs. 444

Der vrouwen heimlicheit en andere gedichten

Papier, 59 bladen, 140 × 105 mm, 1405

4 VI (48) + (VI-1) (59). In het laatste sextern ontbreekt het elfde folio. Reklamen op fol. 12^v, 24^v, 36^v, 48^v; geen signaturen. Aflijning met bruine stift: één kolom van ca. 105 × 60 mm; meestal 21 r., waarvan de eerste boven de aflijning. Op veel plaatsen zijn in boven-, zij- en ondermarges prikken met het oog op de aflijning bewaard. Paginerings met zwarte inkt (18de eeuw) tot fol. 52^r: van 1 tot 103; verder door een moderne hand in potlood tot 118 op fol. 59^v.

Watermerken: 1. in de eerste vier katernen: een ossekop, overeenkomend met nr. IX, 402 bij G. PICCARD, *Die Ochsenkopfwasserzeichen*, Stuttgart, 1966: dit teken wordt aangetroffen in de Nederlanden en in Duitsland ca. 1404-1408; 2. in het laatste katern: een leeuw, niet te identificeren aan de hand van Briquet.

Eén hand: gotisch kursief. Rubricering; rode paragraaftekens; talrijke rode lombarden van 2 r. hoog. Geen verdere decoratie.

Schaapslederen band (19de e.) met op voor- en achterplat een grote rechthoek (ca. 132 × 90 mm) met parallel aan de zijden, op een afstand van ca. 23 mm twee horizontale en twee verticale lijnen: alles in dubbele fileet. In de aldus gevormde vierkante vakken in de hoeken telkens een vierkant stempeltje met bloemmotieven. Op de rug onmiddellijk boven en onder de vier ribben telkens dubbele filets die tot het raam op de platten doorlopen; tussen de eerste twee ribben, in gouddruk: OUDE VLAAMSCHE GEDICHTEN. Vooraan drie schutbladen en, bijgebonden, een nota van J. F. Willems (2 bldn), gedateerd 10 juni 1832; achteraan één schutblad.

Het vroegste eigendomsmerk in de bovenmarge op fol. 1^r (17de eeuw) schrijft het boek toe aan een F. Petrus Legiers. Op het tweede schutblad ^r staat, doorstreept: *F. B. de Smedt Eremita Augustinianus aquisivit Teneremonde 1680* en verso: *Libellum hunc MScript. et antiquum Reliquit P. Petrus Legiers Bibliothecae Augustinianae Teneremonde quae est à latere R. I. Pace* (18de eeuw); het eigendomsmerk van het Dendermondse klooster verder ook nog in de ondermarge op fol. 1^r, met als jaartal 1682. Zoals verder blijkt uit nota's op resp. fol. 59^r en op het tweede schutblad ^v werd het handschrift bij de Augustijnen in 1714 gebonden en in 1724 gepagineerd. Nr. 177 in Walweins *Catalogue*.

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 328 (p. 254).

INHOUD

Fol. 1^r-44^r : [Der vrouwen heimlicheit] ⁽¹⁹⁰⁾

Inc. MIn lieue Joncfrouwe heeft mi gebeden
 Bi gherecter houescheden
 Iet te dichtene dat orberlec zij
 Doer haren wille anemix mi
 Dies ic luttel hebbe gheplogen
 ...

Expl. Daeromme seit rasis onghespaert
 Dat men spelen zal met wiuen
 Ende lost van ghenotene driuen
 Eer men iet ghenoot met haer
 Dat seggic v al ouer waer
explkckt sferfixm mxlkfrks

fol. 44^v-51^r : [Fysionomie] ⁽¹⁹¹⁾

Inc. Ghetrouwe lief ende vol eeren
 Hoer wat ic v sal leeren
 Aristotules philosomie
 Alsic in sine boeke sie
 So salic indietsche vertrecken
 ...

Expl. Amen nv segt amen alle gader
 Dit was ghedaen ghemaect met liue
 Int iaer ons heeren .xiii^e. ende .viue
 Ten ingane van aprille
 Elc onthoudt diet wille

(190) Bewerking van het Latijnse traktaat *Secreta mulierum* toegeschreven aan Albertus MAGNUS ; de Middelnederlandse tekst is uitgegeven door Ph. BLOMMAERT, *Der vrouwen heimelijkheid, dichtwerk der XIVe eeuw*, Gent, (1846) ; vgl. verder over het werk M. VAN DOORN en W. KUIPER, "Der vrouwen heimlicheit", *Spektator*, 1976-77, pp. 539-551 en de literatuur aldaar.

(191) Uitgegeven door Ph. BLOMMAERT, *Oudvlaemsche gedichten der XIIe, XIIIe en XIVe eeuwen*, dl. 2, Gent, 1841, p. 60 e.v.

fol. 51^v-52^r : [Over de Eucharistie, naar Augustinus] ⁽¹⁹²⁾

- Inc. Dus beschrijft sente agustijn
 In sinen boec der stadt ons heeren
 Die hi maecte inden lattijn
 Ons profiteleke leeren
 Inden daghe als di bescouwen
 Suls dat heileghe sacrament
 ...
- Expl. Alse tgheloeue hout dat de menssche
 Verloest wert met ons heeren doot
 So wert hi oec behouden te wensche
 Metter heileger messen wort
 Deo gracias

fol. 52^r : [Raadse] ⁽¹⁹³⁾

Mijn vader wan mj hier te voren
 Eer hi ghewonnen was of gheboren
 Mijn moeder droech mj zift zeker das
 Eer dat soe ghedreghen was
 Oec wasic die selue man
 Die mier ouder moeder dmaechdom nam
 Nv vragic elken die mi aen siet
 Oft hi minen name kent yet

Hs. 469

Diverse Latijnse geschriften

Papier, 227 bladen, ca. 143 × 100 mm, eerste helft 16de eeuw

fol. 3^r : [Inleiding in het Middelnederlands tot een lijst van de afgestorven zusters Dominikanessen van het klooster te Leiden] ⁽¹⁹⁴⁾

(192) Uitgegeven door Ph. BLOMMAERT, *Op. cit.*, p. 64.

(193) Uitgegeven door Ph. BLOMMAERT, *Op. cit.*, p. 64, J. F. WILLEMS, "Oude raedsels", *Belgisch Museum*, jg. 5 (1841), pp. 99-102 en door N. DE PAUW, *Middelnederlandsche gedichten en fragmenten*, dl. 1, Gent, 1893-1897, p. 642 ; behalve in het hier besproken Gentse handschrift komt dit raadseel nog voor in hs. Brussel, K.B. 837-845 (de tekst uitgegeven door Willems) en in hs. Rotterdam, Leeskabinet III 470 (B.N.M.).

(194) Tot 1522 in één hand ; daarna door anderen aangevuld tot 1531 en wellicht iets later : bij de laatste zeven namen wordt geen sterfdatum opgegeven.

Inc. Hierna volghen die namen der susteren die ghestoruēn sijn binnen der tijt dattet clooster ghestaen heeft ende in wat iaren ende in wat staet ...

Expl. Mer in desen nauolghenden namen die hier an malcander volgende ghescreuen staen. selmen als voerscreuen is die gheene priorinne of suppriorinne gheweest en hebben inscriuen

Hs. 499

Levens van heiligen en mirakelen in het Latijn

Perkament, 127 bladen, ca. 258 × 180 mm, 12de eeuw en latere toevoegingen

fol. 126^v :

Als die wingaert was bereit
 Ontfinghen die slauen gheliken loen
 Des arbeids was .j. groet versceit
 Dies maecte die loen een groet becroen
 Om dat daer elc ghelijc ontfinc
 Weder hij tilic quam of late
 Dus comt elc verstaet de dinc
 Te tide te werke ter zielen bate
 De go[e]dheit gods es sonder mate

fol. 127^r :

Alsmen screef ix^c lxx so men mach lesen
 Laeghen drie conynghen voor de stat van ghent
 Den conync van vranckeryke in desen wesen
 maecte de kerke van Sinte denys voor een present ⁽¹⁹⁵⁾

Hs. 520

Olivier de Langhe, Leven van Sinte Coleta

Papier, 156 bladen, 205 × 140 mm, einde 15de eeuw

19 IV (152) + II (156). De katernen werden gesigneerd a, b, c ... : op de eerste bladzijde van het katern wordt de letter gevolgd door j, op de negende door ij (bijv. fol. 81^r :

(195) Beide teksten ook uitgegeven door SAINT-GENOIS, p. 171.

lj, 85^r : lij) ; op veel plaatsen zijn deze signaturen echter geheel of voor een groot deel weggesneden. Geen reclamen. Aflijning en liniëring met inkt : één kolom van ca. 135 × ca. 90 mm ; 26 r. Prikken in de zijmarges (aflijning en liniëring) op veel plaatsen bewaard ; in de ondermarges (aflijning) zelden. Moderne paginering op alle rectozijden : van 1 tot 311.

Watermerken : 1. in de katernen I en III tot en met XII : een P, gelijkend op Briquet 8532 (1483-1497) ; 2. in het tweede katern : de hand Briquet 11423 (1493-1501) ; 3. in de katernen XIII, XV, XVI, XVII, XVIII en XX : een tweede P, niet te identificeren aan de hand van Briquet ; 4. in de katernen XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX : nog een andere letter P, gelijkend op Briquet 8578 (1488)⁽¹⁹⁶⁾.

Eén hand : hybrida. Rubricering met geel ; op enkele plaatsen rode paragraaftekens. Rubrieken met rode inkt. Rode lombarden van 2 of 3 r. hoog bij het begin van elk kapittel ; op fol. 1^r een vrij onhandige initiaal in rood, geel en zwart (4 r. hoog). Verder geen decoratie.

Kalfslederen band op eiken borden ; op voor- en achterplat een grote rechthoek (ca. 190 × 115 mm) in driedubbele filet, waarbinnen achtereenvolgens een raam met draken in driehoeken, een rechthoek (ca. 140 × 70 mm) en een ruitenveld in driedubbele filet, met, horizontaal afwisselend, in elke ruit een Boergondische vuurslag of een lelie. Op de rug vier ribben ; tegen de ribben, een filet in gouddruk ; verder in de vakken : een raam in blinddruk en een ruitvormig bloemmotief in gouddruk in de onderste twee vakken, de titel VITA. / s. / COLETTE in het bovenste. De band werd in 1976 gerestaureerd ; twee sluitriemen en de pinnen op de rug zijn nieuw. Voor- en achteraan telkens drie moderne schutbladen.

Geen eigendomsmerken. Nr. 214 in de Catalogue van Walwein (p. 49).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 166 (p. 181) – L. INDESTEGE, *Boekbanden uit vijf eeuwen. Catalogus van de tentoonstelling*, Gent, 1961, p. 21-22.

INHOUD

fol. 1^r-156^v : [Olivier de Langhe, *Leven van Sinte Coleta*] (197)

Inc. Hier volghet bider hulpen ons heeren tfulmacte ende helich leuen van eenre zeere deuoter ende oetmoedegher maecht ghenomt sustre Collette wesende

(196) Een opvallende merkwaardigheid in deze codex is dat in een aantal katernen (XIII en XV tot en met XIX) de buitenste twee diplomata enerzijds en de binnenste twee anderzijds verschillende watermerken hebben ; dit, en de typische wijze van signeren (telkens op 1ste en 5de folio van het katern) zijn indicaties dat er op onopengesneden vellen kan zijn gekopieërd.

(197) Naar de *vita* door Pierre de Vaux, met wie De Langhe ook rechtstreekse contacten heeft gehad : vgl. C. HAP over O. DE LANGHE in *Biographie nationale*, dl. 38 (suppl. dl. 10), Bruxelles, 1973-1974, kol. 438-452 (kol. 444 e.v.). De Middelnederlandse vertaling is alleen in dit handschrift overgeleverd. Achteraan ontbreken een aantal bladen zodat de tekst defekt is.

vander ordene of religioene van Sente claren twelke leuen ic stellen sal in vlaemsche ...

Expl. ... Ende hadde wel na verloren zijn natuerlike zinnen ende zijn wijf voestere wesende van eeneghen kinderen vanden edelen Ende moghenden heere den graue vander marchen recommanderde hueren man den helighen bedin ...

Hs. 529

Jacobus de Voragine, Legenda Aurea, zomerstuk (eerste, Zuidnederlandse vertaling)

Papier, 468 bladen, ca. 290 × 210 mm, ca. 1475

(VI-I-2 + I)(10) + 37 VI (454) + (VI + 2)(468). Het eerste katern is oorspronkelijk een sextern, waaruit het derde en het elfde blad zonder tekstverlies werden verwijderd, evenals een volledig (het buitenste?) diploma; achteraan werd op het talon van het weggesneden elfde blad, een (hetzelfde?) diploma bijgekleefd. In het laatste katern werden achteraan eveneens twee bladen of één diploma toegevoegd. Er zijn reclamen aan het einde van elk katern; de katernen zijn alle met een letter of een teken gesigneerd vanaf fol. 2 : N iij, fol. 3 : N v, fol. 4 : N vj; verder op zeer regelmatige wijze : O, p, q, ... z, twee letterachtige tekens, a, b ... x, A, B, C, D, D, E telkens gevolgd door een Romeins cijfer van i tot vj ter aanduiding van het folio; boven de vj van de signatuur op het binnenste diploma is telkens een klein kruisje aangebracht. Twee kolommen van ca. 205 × 60 mm, met een tussenruimte van ca. 22 mm; meestal 26 à 29 r. Aflijning met zwarte stift; geen liniëring. Prikken met het oog op de aflijning in boven-, zij- en ondermarges overal bewaard. Moderne foliëring met potlood van 1 tot 468.

Watermerk : een letter Y, gelijkend op Briquet 9183 (1472-1476) en varianten.

Eén hand : gotisch boekkursief. Rubricering; rode paragraaftekens; rode onderstreping van eigennamen; rubrieken in rode inkt. Als aanwijzing voor de rubricator staat meestal heel klein in de ondermarge het kapittelnummer van de in te vullen titel. Talrijke rode lombarden van 2 r. hoog; 3 r. hoog op fol. 2^v. Verder geen decoratie.

Band van gemarmerd kalfsleder op kartonnen borden (ca. 1800), op voor- en achterplat versierd met een raam (ca. 300 × 208 mm) van plantachtige motieven in gouddruk (rolstempel, ca. 6 mm breed). Op de rug (los) vijf ribben versierd met horizontale en schuine streepjes; in de vakken telkens een raam met zeer klein bladmotief aan boven- en onderzijde; het tweede en het vierde vak hebben bovendien, op rood schild, respektievelijk : LEVEN ENDE MYRACULEN / DER HEYLIGHEN en MS. SAEC. XV.; dit alles in gouddruk. Voor- en achteraan telkens twee moderne schutbladen.

Het handschrift is vermoedelijk ontstaan in de St.-Baafsabdij te Gent ⁽¹⁹⁸⁾. Er zijn geen eigendomsmerken. Nr. 209 in Walweins *Catalogue* (p. 45).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 165 (p. 180) – C. HAP, "Middelnederlandse heiligenlegenden bewerkt door Olivier De Lange. Een studie over de handschriften", *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, dl. 27 (1973), pp. 75-121 (p. 108 e.v.).

INHOUD

Fol. 1^{vb}-2^{va} : *Hier volghet de Tafele van den naer volghenden boucke De Tafele van den .ij.sten boucke*

Inc. UAn den seuene Machabeusen .J.
De feeste van sente pieters banden ij.

...

Expl. van sente pharaelen die men seit sente verelen lxxx.

fol. 2^{va}-3^{va} : *Van den seuene machabeusen .J.*

Inc. DE machabeuse marthelaers waren seuene ghebroedere ende zij hadden eene weerdeghe moeder ende haer vader hiet Eleasar een pape ...

Expl. Alsoe die kerstene worden ghepassijdt. omme te beschuddene de wet der Euangelien. Meester Jan boleth seit dese drie achterste redenen.

fol. 3^{va}-413^{vb} : [JACOBUS DE VORAGINE, *Legenda aurea*, zomerstuk (eerste, Zuidnederlandse vertaling) : vanaf *Vincula Petri* tot het einde, echter met weglating van St. Egidius en St. Pelagius en met toevoeging van St. Alexis (normaal in eerste deel) ; ook de levens van Leonardus, Eustachius, Barlaam, Alexis en het stuk over de Kerkwijding bevinden zich niet op hun gewone plaats] ⁽¹⁹⁹⁾

Inc. *Van sente pieters banden .ij.* De feeste van sente pieters banden was In gheset om viere saken Dat was Int herdincken sente pieters verlossenessen ...

(198) C. HAP, "Middelnederlandse heiligenlegenden ...", *Handelingen Zuidnederlandse*, 1973, p. 110.

(199) Het handschrift bevat m.a.w. de volgende hoofdstukken uit Th. GRAESSE, *Jacobi a Voragine Legenda Aurea*, Osnabrück, 1969 (anast. herdr. van de editie 1890) : 94, 110 tot 129, 131 tot 180, 182. Voor de parallelle handschriften, zie J. DESCHAMPS, *Middelnederlandse handschriften uit Europese en Amerikaanse bibliotheken*, Leiden, 1972 (2), p. 197 e.v.

Expl. Want si saghen Datti sinen gheest vergaderde. alsoe een sine vriende groet.
Dits in der vaderen leuen ghescreuen.

fol. 413^{vb}-428^{va} : *Van sente bauen lxxv*. [Olivier de Langhe, –] ⁽²⁰⁰⁾

Inc. SEnte Baue was van edelen gheslachte der princhen van vranckerike ende oer
van den hertoghe van oesterike gheboren Jn aspergauwe ...

Expl. In hu ghesloten speciaellick op hu vloyen willen ende vruchtbarich maken Jn
allen dueghden Amen

fol. 428^{vb}-439^{vb} : *hier naer volghet dleuen ende de passie van sente lieuine (...).*
lxxvij [Olivier de Langhe, –] ⁽²⁰¹⁾

Inc. De helighe erdsche bisscop ende martelare sente lieuen was van edeler
gheboorten wiens vader hiet theaginus ...

Expl. ... aldus ghetrocken hutten latine ter eeren van den helegghen maerthelare ende
ter salicheit van den volcke Jnt Jaer ons heeren M. CCCC. ende xxxiii

fol. 439^{vb}-450^{ra} : *Van sente macharise lxxvij* [Olivier de Langhe, –] ⁽²⁰²⁾

Inc. SEnte Macharis was van edeler gheboorten huut Ermenien sine Jonghe daghen
ter leeringhen gheuende met sciencien ...

Expl. ... Offerden haerlieder dochter den helegghen vertroestere sente Macharis. ende
gauen dit groete myracule te kennene

fol. 462^{vb}-467^{vb} : *Van sente landraden lxxx* [Olivier de Langhe, –] ⁽²⁰³⁾

Inc. DE helighe maghet sente landrade was van edelen gheslachte der coninghen van
vranckerike dats te wetene van lotharius den vierden ...

Expl. ... Jn den cloester te sente baefs van Egilfrido bisscop wesende van ludeke ende
Abdt van den cloester voorseit

(200) Vgl. C. HAP, "Middelnederlandse heiligenlegenden bewerkt door Olivier de Lange. Een studie over de handschriften", *Handelingen van de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, dl. 27 (1973), p. 75 e.v.

(201) Zie voetnoot 200.

(202) Zie voetnoot 200.

(203) Zie voetnoot 200.

fol. 467^{vb}-468^{vb} : *Van sente pharaelden* . lxxxj [Olivier de Langhe, -] ⁽²⁰⁴⁾

Inc. DE helighe maghet sente veerelde wesende eens Coninx dochtere van loreynen
gaf haer jonghe jaren ter leeringhen ...

Expl. Maer niet meer principaale lichamen van santten en ziner rustende. dan hier
voren bescreuen staet *Explicit*

Hs. 539

Evangeliepreken voor alle zon- en feestdagen van het jaar

Papier, 273 bladen, ca. 290 × 210 mm, ca. 1465

3 V (30) + VI (42) + V (52) + II ? (56) + V (66) + (V + 1) (77) + 2 V (97) + 4 VI (145) + 12 V (265) + IV (273). Het is niet duidelijk of de bladen 53, 54, 55 en 56 samen een afzonderlijk katern vormen ; het kunnen ook vier afzonderlijke folio's zijn, gevoegd bij het voorafgaande of (en) het volgende katern. Het achtste katern is een quintern, waaraan tussen het voorlaatste en het laatste blad een iets smaller folio (ca. 290 × 165 mm) werd toegevoegd. Reklamen aan het einde van elk katern, behalve op fol. 52^v ; fol. 53^{ra} herneemt – en doorstreept – de tekst van de laatste regels van fol. 52^{vb}. Geen signaturen. Afschrijving met inkt : twee kolommen van ca. 205 × 65 mm, met ca. 18 mm tussenruimte ; aanvankelijk vrij regelmatig 40 r. per kolom, daarna meestal iets minder (36 à 39). Geen liniëring. Prikken met het oog op de aflijning in boven-, buiten- en ondermarges op veel plaatsen bewaard. Oude foliëring met Romeinse cijfers in rode inkt boven de b-kolom van elke rectozijde : van J tot CCLxviii ; vanaf fol. 67 werd foutief gefolieerd : op lxxvj volgt immers lxxij, lxxij, en zo verder. Ook het ingevoegde blad in het achtste katern werd niet meegenummerd : het werd dus vermoedelijk pas na het foliëren toegevoegd. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 273.

Watermerken : 1. in katern I : de staf Briquet 5799 (1461-1483) ; 2. in de katernen VI, VII en VIII : het anker Briquet 386 (1466-1469) of 392 (1463) ; 3. in de overige katernen : de letter P, Briquet 8655 (1462-1465) en varianten. Er zijn talrijke oude herstellingen van het papier.

Eén hand : hybrida. Rubricering ; rode paragraaftekens ; rode onderstreping (namen) ; rubrieken met rode inkt. Talrijke eenvoudig versierde rode lombarden van 2/3 r. hoog. Versierde blauwe en rode initialen (penwerk, bloemen, gebladerte) op fol. 1^r, 28^v, 52^v, 55^v, 83^v, 113^v, 135^r, 166^r (4 à 11 r. hoog, meestal ca. 7 of 8). Verder geen decoratie.

(204) Zie voetnoot 200.

Erg gehavende kalfslederen band op houten borden. Op voor- en achterplat (vooraan echter grotendeels onzichtbaar geworden) een grote rechthoek (ca. 255×165 mm) waarbinnen nog een rechthoek (ca. 220×145 mm) met ruitenveld, alles in dubbele filet; op de intersekties in het ruitenveld telkens een klein rozetje (5 mm doorsnede); in de ruiten een kleine lelie (eveneens ca. 5 mm). Twee sloten, waarvan echter zowel de sluithaken als de hengsels op het achterberd ontbreken. Rug vernieuwd; vijf ribben; in het tweede vak, tussen twee horizontale filets in gouddruk, de titel, eveneens in goud-druk: SERMOENEN / OP ALLE DE / ZONDAEGEN EN FEESTDAGEN / VAN HET JAER. Geen schutbladen.

Geen eigendomsmerken.

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 598 (p. 409).

INHOUD

Fol. 1^{ra}-273^{vb}: [Evangeliepreken voor alle zon- en feestdagen van het jaar] ⁽²⁰⁵⁾

Inc. *Op den yersten sonnen dach vander aduenten ons heren sermoen* CVm appropinquasset ihesus iherosolimam etcetera matheus in sijnen xxj capittel Dit ewangelium leest men tweewerf inden iaer. ierst op den heiligen palm dach. ander werf op ten yersten sonnendach van der Aduente ...

Expl. Ende si hielden die gebade gades bet dan dat ander ghemeen volc dede Want si drogen langhe mantelen die hem op die voete gingen. ende aen die ...

Hs. 542

Gillis de Wevel, Leven van St. Amandus – Tondalus' visioen – Glossenlied op het Ave Maria

Papier, 281 bladen, ca. 215×140 mm, omstreeks midden 15de eeuw

(VI-4) (8) + 19 VI (236) + (VI-1) (247) + 2 VI (271) + (VI-2) (281). Het eerste cahier is een sextern waarvan de eerste drie bladen zonder tekstverlies, het zesde mét tekstverlies werden verwijderd. In katern XXI werd het zevende blad zonder tekstverlies uitgesneden. In het laatste katern is het laatste blad geheel, het voorlaatste nagenoeg geheel,

(205) Voor de parallelle handschriften, zie G. C. ZIELEMAN, *Middel nederlandse epistel- en evangeliepreken*, Leiden, 1978, m.n. vanaf p. 57. Het hier besproken Gentse handschrift heeft aan het slot enig tekstverlies geleden.

het vijfde voor de helft weggescheurd. Alle katernen hebben een strook perkament onder het bindtouw. De katernen zijn in het rood gesigneerd met een letter of teken gevolgd door een Romeins cijfer, onderaan het eerste, het derde en het vijfde blad recto ⁽²⁰⁶⁾; bijv. fol. 9^r: bj, fol. 11^r: bij, fol. 13^r: b[iij]. Reklamen, vaak voor een goed deel weggesneden, zijn bewaard aan het einde van elk katern vanaf fol. 68^v, met uitzondering van fol. 236^v, waar het volgende katern met een geheel nieuwe tekst begint. Aflijning met inkt: ca. 160 × 100 mm; één kolom van 26 à 29 r. (meestal 27), waarvan de eerste boven de afschrijving. Geen liniëring. Moderne foliëring met potlood vanaf fol. 1^r: van 2 tot 284; bij het nummeren werden enkele fouten gemaakt: fol. 23 werd overgeslagen en anderzijds werden de nummers 52, 62 en 82 niet gebruikt.

Watermerken: 1. in de katernen I tot en met VI en XX: een hand met ster, in de aard van Briquet 11087 (1432-1444) of 11092 (1474-1477); 2. in de katernen VII tot en met XIX en XXI tot en met XXIV: een ossekop die gelijkenis vertoont met Briquet 14181 (1442-1449) en met Piccard, *Die Ochsenkopfwasserzeichen*, Stuttgart, 1966, nr. IX, 81 (1439-1444) en IX, 89 (1444).

Eén hand: gotisch kursief. Rubricering; rode onderstreping (titels). Talrijke rode lombarden van 1 of 2 r. hoog (soms representanten). Geen verdere decoratie.

Band geheel vernieuwd in 1975. Vooraan vijf nieuwe schutbladen, een bijgebonden nota van J. F. Willems en één oud schutblad; achteraan vier nieuwe schutbladen.

Geen eigendomsmerken.

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 163 (p. 178) – A. VERDEYEN en J. ENDEPOL, *Tondalus' visioen en St. Patricius' vagevuur*, dl. 1, Gent, 1914, pp. 159-161.

INHOUD

Fol. 1^r-236^v: [Gillis de Wevel, *Leven van St. Amandus*] ⁽²⁰⁷⁾

Inc. *Van amands vader ende moeder ende hoe hi gheboren was ende hoene sente machuut kerstin dade*

Na dat ons heere was gheboren
ende men screef nu wilt hooren

(206) Op grond van deze verdeling der signaturen kan men reeds vermoeden dat het handschrift werd geschreven op onopengesneden vellen, waarvan er telkens drie in elkaar werden geschoven voor één katern; dit wordt bevestigd door een fout bij het inbinden van het katern XIII: het tweede en het derde vel werden verwisseld.

(207) Uitgegeven door Ph. BLOMMAERT, *Leven van Sint Amand, Patroon der Nederlanden, dichtstuk der XIVde eeuw*, Gent, 1842-43; een excerpt in *Verwijs' Bloemlezing uit de Middelnederlandse Dichtkunst*, herzien door C. C. DE BRUIN, dl. 3, Zutphen, 1958, p. 157 e.v. Vgl. verder W. VERBEKE, *Het Leven van Sint-Amand door Gillis de Wevel*, (diss. Leuven, 1978).

tkaernacyoen lieve ghedinkenesse
vijf hondert .L. ende daer toe sesse
so was keyser Julius sekerlike

...

Expl. hi die moet hem Jonnen das
die staer te Jherusalem
Ende alle sielen Requiem
Amen nota

fol. 237^r-279^r : *Van eenen rudder hiet tondalus een edel man Hier naer so uolghet een harde scone materie ...* ⁽²⁰⁸⁾

Inc. INden name ons heren ic beghinne te profijte ende ter heeren ende ter weerdicheit van eender hedelre Jonfer wiens salichede ic hebbe begheert ...

Expl. ... als de ziele ende lichame sceeden sullen Dies moet hu ende mi Jonnen die uader die sone die helighe gheest Amen

fol. 279^r-... : [Glossenlied op het Ave Maria] ⁽²⁰⁹⁾

Inc. IN die heere van hu ic beghinne
weerde vrouwe coninghinne
die de hemelsche croone draghet
tonser vromen ende tonsen ghewinne
dat voor uwe comste was dinne

...

fol. 281^v :

...
moeder ende maghet puere
ont uerredi mi dat comt bij mi
dat ic den sonder bem so bij

...

(208) De tekst van dit handschrift uitgegeven door : Ph. BLOMMAERT, *Oudvlaemsche gedichten der XIIde, XIIIde en XIVde eeuwen*, dl. 2, Gent, 1841, p. 29 e.v., R. VERDEYEN en J. ENDEPOLS, *Tondalus' visioen en St. Patricius' vagevuur*, dl. 2, 's-Gravenhage-Gent, 1917, p. 2 e.v., A. T. W. BELLEMANS, *Tondalus' visioen*, Antwerpen, 1945 ; excerpten bij C. C. DE BRUIN, *Middelnederlands geestelijk proza*, Zutphen, 1940, p. 125 e.v. en A. VAN LOEY, *Middelnederlands leerboek*, Antwerpen, 1947, p. 144 e.v. ; voor de parallelle handschriften, zie R. VERDEYEN en J. ENDEPOLS, *Op. cit.*, dl. 1, p. 110 e.v.

(209) De tekst is onvolledig bewaard gebleven. Editie door Ph. BLOMMAERT, *Oudvlaemsche gedichten der XIIde, XIIIde en XIVde eeuwen*, dl. 2, Gent, 1841, p. 57 e.v.

Hs. 557**Genealogie van de koningen van Frankrijk
en Duitsland**

Papier, 8 bladen, ca. 275 × 205 mm, 1528

IV. Geen signaturen noch reclamen. Afschrijving met inkt en met stift : 180 à 200 × ca. 143 mm. Een kolom van 35 à 40 r. Prikken (eigenlijk sneedjes van een drietal mm lengte) in onder- en zijmarges. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 8.

Watermerk : een hand met bloem, in de aard van de reeks 11421-11429 bij Briquet (1483-1540), echter met geen enkel nummer identisch.

Eén hand : gotisch kursief, d echter zonder lus. Rubrieken en initialen (soms initia) in rode inkt. Initialen met lussen versierd. Overigens geen decoratie.

Moderne kartonnen band, overtrokken met gemarmerd papier. Vóór- en achteraan één schutblad.

Geen eigendomsmerken.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 27 (p. 50).

INHOUD

fol. 1^r-5^v : Dit naeruolghende is de genealogie ende afcomste der heeren conynghen ende princen des lands van haerwaert ouere te wetene van vranckerycke Almaeyngen metten landen daer onder gheleghe ... huut diuersche coronycken anno xv^e xxviii

Inc. Eerst van noe vp Japhet zynen zone. Samot de eerste in gallen ghezeyt vranckerycke magus de tweede Saron de derde ...

Expl. ... om dat de graue guwy de zelue stede ghesteerct heeft met vele schoone preuilegien

fol. 6^r-8^v : [Over steden, abdijen, burchten en andere stichtingen in het land]

Inc. Omme dieswille dat ledycheyt een voestere moedere is van alle ghebrechlichen daer by dat elle erreur ende quaethede wassen Ende ghevoet zijn zo zal elc meynsche ...

Expl. ... ende vertellen vanden heeren ende princhen des landes zo ghy hooren zult hier naer

Hs. 590

Cronike van Vlaendren

Papier, 215 bladen, ca. 280 × 195 mm, 2de helft 15de eeuw

(IV-2 + 1) ? (7) + V ? (17) + 11 VI (149) + (VI + 1) (162) + 3 VI (198) + (VI-1) (209) + (IV-2) (215). De codex is bijzonder stevig gebonden, zodat het bindtouw om zo te zeggen nergens zichtbaar is ; waar andere indikaties ontbreken, als in de eerste twee katernen, is het dan ook moeilijk om de samenstelling na te gaan. Fol. 7 is een ingevoegd blad van een merkkelijk lichtere papiersoort ; vermoedelijk is dan ook fol. 8, waar overigens de eigenlijke *Cronike* begint, het eerste blad van een tweede katern ; daar anderzijds de tekst op fol. 1^r geen aanhef is, moet dan het eerste katern geen ternio zijn geweest, maar een quatern of een quintern waar vooraan enkele bladen uit verloren zijn gegaan. Vanaf fol. 18^r tot fol. 95^r duiken onderaan de bladzijde vrij regelmatig signaturen op (c, d ... j gevolgd door een Arabisch cijfer van 1 tot 6) waaruit kan worden opgemaakt dat de codex in hoofdzaak uit sexternen is opgebouwd. Achteraan het veertiende katern is een strook ingevoegd van ca. 120 × 195 mm waar, op de versozijde, een aanvulling bij fol. 163^r werd geschreven. Katern XVIII is een sextern, waaruit het elfde blad – vermoedelijk zonder tekstverlies – werd weggesneden. In het laatste katern (geheel onbeschreven) ontbreken achteraan twee bladen. Geen reclamen. Aflijning en liniëring met potlood : 210 à 220 × ca. 135 mm ; 37 r., behalve op fol. 1^r tot 6^r (36, soms ook 35 en 37), fol. 7^r (niet volgeschreven) en fol. 209^{r-v} (38) ; de eerste regel telkens boven de aflijning. Geen prikken bewaard. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 209.

Watermerken : 1. op fol. 10, 13 en 16 : drie verschillende letters P, waarvan twee gelijkenis vertonen met resp. Briquet 8591 (1451-1465) en 8651 (1459 ?) ; voor het overige, verscheidene letters Y, niet te identificeren aan de hand van Briquet.

Drie handen : 1. fol. 1^r-6^v en 8^r-208^v : gotisch boekkursief ; 2. fol. 7^r : gotisch kursief (16de eeuw) ; 3. fol. 209^{r-v} : misschien dezelfde als 1, echter hybrida. Rubricering ; rode onderstreping ; rubrieken in rode inkt. Op fol. 8^r in de marge een versierde blauwe initiaal I (9 r. hoog) ; verder zijn sommige hoofdletters aan het begin van een paragraaf met penwerk (rood en zwart) in de marge opgesmukt. Voor het overige geen decoratie.

Kalfslederen band (18de eeuw) zonder versiering op de platten. Op de rug vijf ribben ; in het tweede vak een raam in dubbele filet en de titel *FORESTIE / VAN VLAEN / MANUSCRI* op rood schildje ; in de overige vakken een vaas met bloemen in het midden en ranken in de hoeken ; alles in gouddruk. Eén schutblad vooraan.

Het handschrift is in het bezit geweest van C. P. Serrure ⁽²¹⁰⁾ ; er zijn geen eigendomsmerken.

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 84 (p. 93) – *Bouwstoffen*, p. 202.

(210) SAINT-GENOIS, p. 94.

INHOUD

Fol. 1^r-7^r : [Genealogie van de koningen van Frankrijk] ⁽²¹¹⁾

Inc. (...) Want hij was een zeer vroem man van wapenen ende meerderde zeere de cronon van vrangkrijke hij Regneerde onder voren ende nar xxij jaer hij starf int jaer .cccc. ende .xcv.

Expl. ... ende vpden xv^{en} dach der maend van Ougst int jaer .M. CCCC. ende lxj ghesacreert was ende daer naer int selue jaer vp den ... dach der maent van ... te parijs ghecroent.

fol. 8^r-209^v : Dit es de Cronike ende Genealogie vanden principalen forestiers ende Grauen vanden foreeste van but. dwelke men nv ter tijd noumt vlaendren ⁽²¹²⁾

Inc. Int jaer ons heeren als men screef .v.^c ende .lxxx. binnen des conincs cilprix tijde des groeten lottarijs sone Cleodoneus sone. de welke cilpric was de dardde kersten coninc ...

Expl. Ende van daer trocken zij ter stond ter hospitael poorten de welke hadde vermetst ghestaen zichtent den paeyse. ende braken den muer ter stond datmen daer deur mochte gaen ende rijden.

Hs. 607

Regels van Sinte Brigitta en Sint Augustinus

Perkament, 90 bladen, ca. 295 × 215 mm, 1500

II (4) + (IV + 1) (13) + 2 IV (29) + (IV + 1) (38) + III (44) + 5 IV (84) + III (90). De katernen II en V zijn quaternio's, waaraan – in beide gevallen tussen het derde en het vierde blad – een folio werd toegevoegd met een miniatuur ter grootte van het blad op de versozijde; de rectozijde bleef blank. Signatures – een letter gevolgd door een Romeins cijfer van j tot iv ter aanduiding van het blad – zijn te vinden in de eerste helft

(211) Uitgegeven door C. P. SERRURE en Ph. BLOMMAERT in *Kronijk van Vlaenderen van 580 tot 1467*, dl. 2, Gent, 1840, pp. 264-279. De datum van de Kroning in het *explicit* is opengelaten en niet ingevuld.

(212) Editie in de reeks van de Vlaemsche Bibliophilen (Iste reeks, nr. 3) door C. P. SERRURE en Ph. BLOMMAERT, *Kronijk van Vlaenderen van 580 tot 1467*, Gent, 1839-40.

van de katernen II, III, IV, (e, f, g) VIII, IX en XI (a, b, d); op andere plaatsen waarschijnlijk weggesneden. Reklamen aan het einde van elk katern, behalve op fol. 21^v, 76^v (weggesneden) en 44^v (nieuwe tekst op fol. 45^r). Aflijning met bruine of zwarte stift: twee kolommen van ca. 180 × 65 mm, met 11 à 15 mm tussenruimte; 31 r. Liniëring met purperen inkt. Prikken met het oog op de aflijning in boven-, onder- en zijmarges overal bewaard; verder in de zijmarges ter hoogte van de regels 5, 10, 15, 20, 25, 30: deze prikken soms weggesneden. Moderne foliëring met inkt van 1 tot 90.

Eén hand: cursiva, dezelfde als in hs. 205 I, fol. 20^r e.v. Rubricering met geel; rode onderstreping; rubrieken in rode inkt; rode en blauwe paragraaftekens. Talrijke, afwisselend rode en blauwe, lombarden van 1 of 2 r. hoog. Versierde initialen op fol. 9^r en 34^r; gehistorieerde initialen op fol. 9^r en 45^r. Miniaturen ter grootte van de bladspiegel op fol. 8^v (St. Brigitta de "Constitutiones" opstellend) en 33^v (St. Augustinus); omramingen in zgn. Gents-Brugse stijl.

Slappe juchtlederen registerband, sluitend met twee lusjes (één verdwenen), grijpend over hoornen knopen op een klap. Voering van donkerblauw lijnwaad: leder en stof zijn alleen aan de randen aan elkaar genaaid, waar een biesje (groen, rood en gouddraad) de voeging verbergt.

Het handschrift is afkomstig uit het Brigittinessenklooster te Dendermonde. Het werd in 1850 door de toenmalige pastoor van Zele, Van Oosthuyzen, aan de Bibliotheek van de Rijksuniversiteit geschonken. Er zijn geen oude eigendomsmerken.

Literatuur: SAINT-GENOIS, nr. 512 (p. 363) – L. INDESTEGE, *Boekbanden uit vijf eeuwen. Catalogus van de tentoonstelling*, Gent, 1961, p. 65 – *Bouwstoffen*, p. 60.

INHOUD

Fol. 5^{ra}-7^{ra}: *Sequitur bulla Confirmatoria Constitutionum sancti Saluatoris beate Birgitte celitus Reuelatarum* [in het Latijn]

fol. 7^{ra}-7^{rb}: *Sequitur articulus xliij bulle Martini* ... [uit een bul van Paus Martinus VI, eveneens ter confirmatie van de *Constitutiones*; in het Latijn]

fol. 7^{rb}-32^{va}: *Incipit Regula sancti Saluatoris* [in het Latijn en het Middelnederlands]

Mnl. inc. Dese zijn die Constitucien de welcke heligher memorien myn vrouwe Sinte Birgitte van den Rijke van sweden In ghestelt heeft ende gheordineert ...

Mnl. expl. ... vp dat zij die siende. hebben moghen ghedinckenesse des doots int ghedachte ende pensen in huerlieder herte dat zij eerde zijn. ende in eerden verkeeren zullen

fol. 32^{vb} : [Geloofte van gehoorzaamheid aan de Regel van St. Brigitta ; in het Latijn en het Middelnederlands]

Mnl. IC suster .N. beloue gode ende der saligher maghet marien Sente birgitten ende alle heilighen ende v Abdisse. dat ic die ghehoersaemheit sal houden totter doot toe naer die Regule die in desen bouc staet. Inden naem des vaders. des soens ende des heilichs gheests Amen

fol. 34^{ra}-43^{rb} : *Incipit Regula sancti Augustini Episcopi et doctoris* [in het Latijn en het Middelnederlands] ⁽²¹³⁾

Mnl. inc. Alder ghemynste zusteren voer alle dinghen sal god bemyndt warden daer naer dalder naeste ...

Mnl. expl. ... dat haer die mesdaet vergheuen warde ende inde becooringhe niet ingheleedt en warde *Hier hendt die Regule van sint Augustine Scriptum et completum in vigilia sancti Augustini hora vespertina Anno domini millesimo quingentesimo Deo gracias*

fol. 43^{rb} : [Professieformule in het Latijn en het Middelnederlands]

Mnl. IC zuster .N. doe professie ende gheloue gode almechtich ende zijnder ghebenedijder moeder marien ende v Abdisse ende uwen naer commelinghen dat ic ghehoersaem wille zijn tot in mijn doot Ende leuen naeder Regulen die in desen bouck ghehouden wordt Inden naem des vaders des soens endes helichs gheests Amen

fol. 45^{ra}-85^{rb} : *Hier beghint onse heilighen vaders Sente Augustijns Regule metter glosen. die ghemaect heeft die eersaem meester hugo van Sente victoers* [alleen in het Middelnederlands] ⁽²¹⁴⁾

Inc. *Vanden bant der minnen ca.j.* DEse nae ghescreuen gheboden zijn gheheeten Regule om dat ons ouermidts hem bewijst wort een forme rechts leuens ...

(213) Vgl. W. DE VREESE, "Sente Augustijns Regule in Dietsche", *Het Belfort*, jg. 9 (1894), dl. 2, pp. 5-15, 98-116, 165-173 en verder voor de parallele handschriften de literatuur opgegeven bij K. RUH, *Bonaventura Deutsch*, Bern, 1956, pp. 118-119.

(214) Een fragment van deze "regule metter glosen", werd uitgegeven door W. DE VREESE in het hierboven vermelde artikel ; volledige editie door K. DE FLOU, *Die bedudinghe naden sinne van sinte Augustijns regule*, Gent, 1901. Voor de parallele handschriften, zie de literatuur bij K. RUH, *Bonaventura Deutsch*, pp. 118-119 en J. DESCHAMPS, "Handschriften uit het Sint-Agnesklooster te Maaseik", *Album Dr. M. Bussels*, Tongeren, 1967, pp. 167-194 (p. 174).

Expl. ... dat haer die mesdaet vergheuen werde ende inde becooringhe niet ingheleedt en werde Amen Hier eyndt Sente Augustijns Regule metter glosen

Hs. 621

Psalmen en getijden

Perkament, 241 bladen, ca. 106 × 76 mm, (midden ?) 15de eeuw

(IV-2) (6) + 18 IV (150) + 2 III (162) + 9 IV (234) + (IV-1) (241). In het eerste katern ontbreken vooraan twee bladen ; in het laatste katern werd het laatste blad uitgespaard of, zonder tekstverlies, uitgesneden. Geen reclamen noch signatures. Aflijning en liniëring met inkt : één kolom van ca. 75 × 50 mm ; 19 r. Geen prikken bewaard. Moderne foliëring met zwarte inkt : van 1 tot 241.

Eén hand : littera textualis. Rubricering ; rubrieken met rode inkt ; nummering van de psalmen met rode inkt in de buitenmarges ; talrijke afwisselend rode en blauwe lombarden van 1 en 2 r. hoog ; versierde rode en blauwe initialen van 3 à 7 r. hoog (penwerk en gebladerte in rode en purpere inkt). Verder geen decoratie.

Kalfslederen band op houten borden (19de eeuw). Vier ribben op de rug ; de onderste twee vakken zijn overplakt met een etiket dat de huidige signatuur aangeeft ; van de overige drie bevat het middenste de titel GESCHREEVEN / GETYDEBOEK op rood schild (eenvoudige filets rondom, puntjes boven- en onderaan, onduidelijk motief aan de zijkanten) ; het eerste vak bovenaan en het derde zijn boven- en onderaan afgeboord met een filet en een friesje van kleine driehoeken en bevatten in het midden een ruitvormig motief met eikels, bloemen en gebladerte (ca. 8 × 16 mm) : dit alles in gouddruk. Vooraan één papieren en één perkamenten schutblad ; achteraan twee papieren schutbladen.

Een eigendomsmerk op de versozijde van het perkamenten schutblad vooraan : *dit boeck hoert toe duyck pieters dochter in sinte katrijnen conuent binnen amsterdam* (16de eeuw).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 613 (p. 415).

INHOUD

Fol. 1^r : *Aue regina celorum* [in het Middelnederlands] ⁽²¹⁵⁾

(215) Vgl. MEERTENS, dl. 6, p. 73.

Inc. Wes ghegruet coninghinne der hemelen ende moeder des conincs alre enghelen
 O maria bloem alre ioncfrouwen als een rose ofte lelye stort dyn ghebede tot dinen
 soen om heyl ghelouigher menschen ...

fol. 1^r : *Alma redemptoris mater que per uia* [in het Middelnederlands]

Inc. O salighe moeder ons verlossers Die sijste een burch des hemels een bliuende
 porte ende een ster des sees com te help den uallenden volc ...

Expl. aue. ontfarme di der sondaren *Dit leest men na pinxter*

fol. 2^r-161^v : [Middelnederlandse vertaling van de Psalmen tot Ps. 108] ⁽²¹⁶⁾

Inc. *Beatus uir qui non* SALich is die man die niet ofgegaen en is inden raet der
 gheenre die van gode ghekeert sijn. ende niet en stont inden wech der zondaren ...

Expl. ... op dat gi behouden soude mijn ziele vanden ueruolghers Glorie si den vader
 Alst was inden beginne Amen

fol. 162^r-162^v : [Aanwijzingen betreffende de psalmlezingen bij de Laudan]

Inc. *Des manendaechs te laudes. psalmus* Miserere mei deus ...

Expl. psalmus Laudate dominum de celis clxix psalmus Benedictus dominus deus
 israël

fol. 163^r-186^v : *Ander ghetiden* [Priemen, Tertsen, Sexten, Nonen met o.m.
 (teksten uit) Ps. 117 en 118 en de hymne *Jam lucis orto sidere*] ⁽²¹⁷⁾

Inc. *Tot primetijt* GOD wil dencken in mijn helpe. Here to mi te helpen haesti Glorie
 si den vader ende den zoen ende den heiligen gheest Alst was Amen *Jam lucis*
orto sidere ymnus Nu als die sterre des lichts ...

Expl. ... Ic heb ghedwaelt als een scaep dat uerdoruen is : zoeke here dinen knecht.
 want ic en hebbe niet vergheten dine gheboden Glorie

fol. 186^v-229^v : [De Vespers voor de verschillende dagen van de week, met o.m.
 (teksten uit) Ps. 109 tot en met 116, Ps. 119 tot en met 148, Jes. 12, 1-6, Jes.

(216) Dit Gentse handschrift is in de literatuur over Middelnederlandse Psalmenvertalingen tot nog toe niet vermeld. Het gaat hier om de zgn. derde vertaling, toegeschreven aan Geert Grote en Johan Scutken, recent uitgegeven door J. G. Heymans, *Psalters der Moderne Devotie*, Leiden, 1976.

(217) *Jam lucis orto sidere* : A.H. 51, 40.

38, 10-20, 1 Kon. 2, 1-10, Exod. 15, 1-19, Hab. 3, 1-19, Deut. 32, 1-43, Dan. 3, 57, Luk. 1, 68, *Te deum laudamus*, en Luk. 1, 46-55]

Inc. *Des sonendachs te uesper Dixit dominus domino meo* Die here seide tot minen here. sitte tot mijnre rechterhant. Want ic sette dine vianden. een voetscamel dijnre voeten ...

Expl. ... hem gedachte sijnre ontfermherticheyt. Als hi ghesproken heeft tot onsen vaderen. abraham ende sinen gheslachte van beghinne. Glorie

fol. 229^v-232^v : *Hier beghint die complete* [met o.m. (teksten uit) de psalmen 4, 30, 90 en 133]

Inc. *Conuerte nos deus*. BEkeer ons god onse heylgheuer. Ende ofhael dijn toerne van ons. *deus in ad*. God wil denken in mijn helpe. Here tot mi te helpen haesti ...

Expl. Die here moet di benedien tot syon. die ghemaect heeft hemel ende eerde. Glorie si den vader ende den zoen Alst was inden Amen Alleluya

fol. 233^r-236^v : [Hymnen voor verscheidene tijden van het kerkelijk jaar : *Te lucis ante terminum* ; *Jesu, salvator saeculi*, *Verbum Patris altissimi* ; *Christe, qui lux es et dies* ; *Corde natus ex parentis* ; *Summi largitor praemii*, *spes qui es unica mundi* ; alle in Middelnederlandse vertaling] ⁽²¹⁸⁾

Inc. Dese ymmen leestmen vander octaue van pinxter tot bamnisse toe *Te lucis ante terminum* O Scepper der dinghen wi bidden di voer den onderganc des lichts dattu mit dijnre ghewoenliker goedertierenheit ...

Expl. Dat uerlene ons die ouerste drieuoudicheit inder godheit in welke een god gheert wart in ewicheden. Amen

fol. 236^v-237^r : *Nunc dimittis seruum tuum domine* [in het Middelnederlands] ⁽²¹⁹⁾

Inc. NV laet here dinen knechte na dinen woert in vrede Want mijn oghen hebben ghesien. dinen heylgheuer ...

Expl. ... Een licht dat is tot eenre openbaringhe der heydenen ende tot glorie dijs volcs van israhel. Glorie

(218) Voor de Latijnse teksten van deze hymnen, zie respectievelijk : A.H. 51, 42 ; 51, 43 ; 27, 111 ; 50, 25 ; 2, 42. *Corde natus ex parentis* in het Middelnederlands : Meertens, dl. 6, p. 130.

(219) Naar Lukas 2, 29-32.

fol. 237^r-238^r : [Verscheidene antifonen : zaterdag, zondag, weekdag, van de
zondag na Driekoningen tot Septuagesima, Advent, Vasten]

Inc. *Des saterdaechs antifene* O here wi bidden dinen vrede ende dijn vrede christe
moet wonen in onsen herten ...

Expl. ... Ende dine gherechticheit sal voergaen voer dinen aensichte ende die glorie
des heren sal di uergaderen.

fol. 238^r-238^v : *Kirieleyson* [in het Middelnederlands]

Inc. H^Ere ontferme di onser .iij. Christe ontferme di onser Here ontferme di onser
.iij. ...

Expl. Here hoer mijn ghebet. Ende mijn roepen come totti. Laet ons bidden

fol. 238^v-239^r : *Collecte*

Inc. O Here god inlichte onse duusternissen. ende alle die laghen des nachts verdrijf
goedertierlic van ons. ...

Expl. Here hoer mijn ghebet Amen Benedien wi den here. Gode seg wi danc

fol. 239^v : *Dese ymmen leestmen van loken paeschen tot ons heren hemeluaerts-
dach* [*O vere digna hostia, per quam fracta sunt tartara*] (220)

Inc. O Waerlike waerdighe offerhande bi wilken die hellen te ghebroken sijn ende
dat gheuanghen volke wart uerloest ...

Expl. Glorie si die opuerstaen biste vander doot mitten vader ende den heylighen
gheest eweliken Amen

fol. 240^r : [Twee antifonen]

Des saterdachs op nunc dimittis antifene Alleluya wien zoeestu wijf alleluia. den
leuende mitten doden alleluia alleluia

Des zonendaechs op nunc dimittis Antifene Alleluia Die here is uerresen alleluia. alsoe
hi w gheseyt heuet alleluia alleluia

(220) Vgl. A.H. 12, 34.

fol. 240^r-240^v : *Dese ymmen leest men in die aduent [Ambrosius, Veni redemptor gentium, ostende partum virginis]* ⁽²²¹⁾

Inc. COM uerlosser des uolcs bewise die baringhe des ioncfrous alle die werelt moet uerwonderen ...

Expl. Gode den uader si glorie ende sinen enighen zoen mitten troester den heiligen gheest ende nv ende inder ewicheit Amen

fol. 241^r : [gebed tot Maria]

O coninghinne der hemelen uerblijt w. alleluia. want dien du waerdich waerste te draghen .alleluia. is uerresen als hi seide. alleluia. bidt voer ons gode. alleluia. *versikel* In alle onser noot. alleluia. Com ons te helpe alre goedertierenste maghet maria. Alleluia.

fol. 241^r : *collecte*

Inc. O almachtighe vader die stadighe ghehuechnissen der moeder gods. ende maghet maria moet ons uoderen ...

Expl. ... ende nu moet ons die coninghinne bi staen. die inden hemel regniert mit christo onsen heer amen

Hs. 632

Historiebijbel, tweede band

Papier, 292 bladen, 355 × 260 mm, 1468 (?)

3 V (30) + VI (42) + 25 V (292). Kustoden of reklamen zijn niet bewaard. Sporen van afschrijving (inkt) en liniëring (stift). Twee kolommen van ca. 278 × 83 mm met ca. 20 mm tussenruimte : 57 r. (fol. 1^r-30^v), ca. 55 r. (fol. 31^r-35^v), ca. 57 r. (fol. 43^r-292^v). Koptitels in zwarte inkt van fol. 1^r tot 35^v, in rode inkt van fol. 43^r tot 292^r. Oude foliëring in Romeinse cijfers van J tot CCVI vanaf fol. 43 tot fol. 248 (zwarte inkt), door een moderne hand in Arabische cijfers voortgezet tot fol. 292 : van 207 tot 250 (potlood, later weer geschrapt) ; moderne foliëring met potlood van 1 tot 292.

Watermerken : 1. in het binnenste diploma van katern III : de cirkel met kruis, Briquet 2988 (1417 ?-1442) ; 2. elders : een Y, variant van Briquet 9182 (1467).

(221) Vgl. A.H. 2, 36.

Twee handen : 1. fol. 1^r-35^v (222) ; 2. fol. 43^r-292^v : beide hybrida, echter met textualis-kenmerken (lange letters komen meestal niet onder de schrijfregel). Rubrieken, rubricering (de door de rubricator in te vullen teksten werden in een zeer kleine letter langs de vouw neergeschreven). Rode en blauwe lombarden van 1 tot 3 r. hoog. Talrijke versierde rode en blauwe initialen (gebladerte, bloemen, penwerk, soms een draak in de binnenruimte) : 4 à 14 r. hoog. 39 miniaturen, waarvan de meeste (34) in het stuk met de Evangeliën (fol. 43^r-108^r) ; verder nog op fol. 1^r, 18^r, 30^r (Maccabeeën) ; 110^r (Handelingen) ; 215^r (Destructie van Jerusalem) ; de ramen (ca. 80 × 80 mm) zijn met bladgoud ingevuld, uitgezonderd op fol. 1^r, 18^r, 30^r.

Vrij gehavende band (18de eeuw ?) met kartonnen voor- en achterplaten. Kalfs-leren rug met vijf ribben ; tussen de eerste en de tweede rib een nog moeilijk leesbare inscriptie in gouddruk : NOV(UM) (T)EST. / (CUM) GL. / MS. MONAST. / 1418. Vier papieren schutbladen vooraan, twee achteraan. In 1978 gerestaureerd : lederen band met twee nieuwe koperen sloten.

Zoals blijkt uit een geparafeerde nota op het vierde schutblad, is het handschrift in het bezit geweest van L. van Gobbelschroy (223). Verder geen aanwijzingen omtrent herkomst of geschiedenis van het handschrift, met uitzondering van de datering op fol. 248^v : "Doemen screef Dusent cccc ende lxxvij", echter op rasuur. Dat het handschrift, zoals vroeger algemeen werd aangenomen, uit het Utrechtse Kartuizerklooster Nieuwlicht afkomstig zou zijn, is door de studie van J. P. Gumbert weerlegd (224).

Literatuur : SAINT-GENOIS, nr. 430 (p. 311) – C. H. EBBINGE WUBBEN, *Over Middelnederlandsche vertalingen van het Oude Testament*, 's-Gravenhage, 1903, p. 15 – A. W. BYVANCK en G. J. HOOGEWERFF, *Noord-Nederlandsche miniaturen. Tekst*, 's-Gravenhage, 1925, p. 47 (nr. 111) – *L'héritage de Bourgogne dans l'art international*, Madrid, 1955, p. 41 en de literatuur aldaar – S. HINDMAN, *Text and image in fifteenth-century illustrated Dutch Bibles*, Leiden, 1977, p. 130.

INHOUD

Fol. 1^{ra}-35^{rb}, 43^{ra}-135^{va} : [Makkabeeën, Evangeliënharmonie en Handelingen naar de Bijbelvertaler van 1360] (225)

Inc. *Hier beghint dat eerste boock van den Machabeusschen Capittel J. Ende het gheuel naedien dat alexander philips sone van macedone die eerste in grieken regneerde doe hi quam wten lande van sethim ...*

(222) Deze hand schreef ook hs. 's-Gravenhage, K.B. 78 D 39, welk manuscript het eerste deel van de Bijbel bevat en dus oorspronkelijk met het hier beschreven hs. een volledige Bijbelvertaling in twee banden vormde.

(223) *Catalogue d'un choix très remarquable de livres rares et précieux (...) composant la bibliothèque de feu M. Louis Van Gobbelschroy*, Gand, 1851, p. 2, nr. 14.

(224) J. GUMBERT, *Die Utrechter Kartäuser und ihre Bücher*, Leiden, 1974, p. 181 e.v.

(225) Zie de literatuur opgegeven bij hs. 16, noot 1.

Expl. Ende peter wert ghecrust als een vreemt ondiet man mitten voten opwaert
Hier eyndet der apostel werc Ende voert beghint hier dat prologus vanden
epistelen

fol. 135^{vb}-212^{ra} : [Brieven, Apocalyps en Oudtestamentische perikopen naar de
bijbelvertaling door J. Scutken] ⁽²²⁶⁾

Inc. *Prologus* PAulus die apostel ons heren ihesu christi heeft ghescreuen xiiij.
epistelen die tien scriuet hi tot kerken ofte tot helen stichten die kersten geworden
waren ...

Expl. ... sel den huse van Juda in vrouden. en in blijscappen ende in ouerclaren
festelicheiden wesen Minnet alleen waerheit ende vrede spreket die almachtige
here.

fol. 212^{ra}-215^{ra} : *Hier beghinnen die epistelen vanden heiligen* [naar de vertaling
door J. Scutken]

Inc. *Op sinte andries auent. Epistel* DEs heren benedixie is opt houet des ghe-
rechtigen. Daer omme gaf hem die here dat erue ...

Expl. Ende haer werken sellense in den poerten louen. *Op sunte katherinen dach.*
Soect op sunte agnieten dach *Hier eynden die epistelen vanden heilighen.*

fol. 215^{ra}-248^{vb} : [*De Destructie van Jerusalem* naar de Bijbelvertaler van
1360] ⁽²²⁷⁾

Inc. *Hier beghint dat prologus van Josephus werc der destructien van iherusalem*
IOsephus die een paep was vanden Joden ende een edel man. hi beschrijft ...

Expl. Ende dit boec wert begost te scriuen des derden daghes na sunte luci. ende
gheeydet op onser vrouwen auent daer naest komende inden vasten Doemen
screef Dusent cccc ende lxxvij. Bidt voer den scriuer een pater noster om god.

fol. 249^{ra}-255^{va} : *Die tafel vanden boec*

Inc. *Op wat dach die ewangeli coemt. In wat blat. Dat beghinsel vanden ewangeli.*
DAt prologe op die ewangelien J Nu sijn wi comen ...

Expl. Hoe siluius in die borch quam CCvi Siluius waende wel dat hi des morgens

(226) Vgl. J. DESCHAMPS, "De verspreiding van Johan Scutkens vertaling van het Nieuwe Testament en de Oudtestamentische perikopen", *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis*, dl. 56 (1975), pp. 159-179 (p. 164).

(227) Vgl. noot 225 hierboven en verder J. DE BAETS, "Die Wrake van Jherusalem", *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 19 (1959), kol. 10-14.

fol. 256^{ra}-292^{rb} : *Souter* [naar de Bijbelvertaler van 1360] (228)

Inc. *Hier beghint dat prologus vanden souter* Die souter is een soet hoeren als menne singhet of leset Die souter en spreket niet toe den vtersten mensche ...

Expl. Dit is dan Kersten geloue ende is dat sake dat een ygelic dit niet truwelic ende vastelic en ghelouet soe en mach hi niet behouden wesen *Hier eynden die psalmen vanden zouter Amen*

(228) Vgl. J. PAQUAY, *De Souter in de Bijbelvertaling van 1360*, Lummen, 1933 en C. C. DE BRUIN, "Bijdragen tot de geschiedenis der Middelnederlandse psalmvertalingen", *Bundel opstellen van oud-leerlingen aangeboden aan Prof. Dr. C. G. N. de Vooy*, Groningen-Batavia, 1940, pp. 46-74 en de literatuur aldaar.

CODICOLOGISCH REGISTER (*)

1. Kopieerwerk en decoratie

afschrijving : 16 ; 82 ; 123 ; 205 I, II, III ;
 206 ; 207 ; 208 ; 209 ; 215 ; 218 ; 220 ;
 255 ; 258 ; 259 ; 388 ; 444 ; 520 ; 529 ;
 539 ; 542 ; 557 ; 590 ; 607 ; 621 ; 632
 foliëring (oude) : 16 ; 258 ; 388 ; 539 ; 632
 Gents-Brugse stijl : 205 I, II, III ; 607
 herkomst :
 Brigittinessen, Dendermonde : 205, I, II,
 III ; 607
 Dominikanessen, Leiden : 469
 Cisterciënzerinnen, Muizen bij Mechelen :
 207
 Sint-Baafsabdij, Gent : 82, 529
 initialen (versierde) : 16 ; 82 ; 206 ; 209 ; 220 ;
 258 ; 259 ; 388 ; 539 ; 557 ; 590 ; 607 ;
 621 ; 632
 kopiïsten :
 Debeaumez J. : 123
 koptitels : 16 ; 388 ; 632
 liniëring : 16 ; 82 ; 123 ; 205 I, II, III ; 206 ;
 207 ; 209 ; 215 ; 255 ; 258 ; 259 ; 388 ;
 520 ; 607 ; 621 ; 632
 littera cursiva : 205 I, II, III ; 207 ; 208 ; 215 ;
 218 ; 220 ; 258 ; 444 ; 529 ; 539 ; 557 ; 590
 littera hybrida : 16 ; 82 ; 123 ; 207 ; 208 ; 209 ;
 220 ; 258 ; 259 ; 388 ; 520 ; 539 ; 590 ;
 607 ; 632
 littera textualis : 16 ; 206 ; 255 ; 258 ; 621
 lombarden : 16 ; 82 ; 205 I, II, III ; 206 ; 207 ;
 209 ; 215 ; 218 ; 220 ; 255 ; 258 ; 259 ;
 388 ; 444 ; 520 ; 529 ; 539 ; 542 ; 607 ;
 621 ; 632
 miniaturen : 205 I, II, III ; 607 ; 632
 paragraaftekens : 16, 205 III, 220 ; 255 ; 258 ;
 259 ; 388 ; 444 ; 520 ; 529 ; 539 ; 607
 prikken : 16 ; 82 ; 123 ; 205 I, II, III ; 206 ;
 207 ; 208 ; 209 ; 215 ; 218 ; 255 ; 258 ;
 444 ; 520 ; 529 ; 539 ; 557 ; 607
 randversiering : 205 I, II, III ; 206 ; 209 ; 607

reklamen : 16 ; 123 ; 209 ; 218 ; 220 ; 255 ;
 259 ; 388 ; 444 ; 529 ; 539 ; 542 ; 607
 representanten : 16 ; 82 ; 123 ; 542
 rubricering (geel) : 205 I, II, III ; 520 ; 607
 rubricering (rood) : 16 ; 82 ; 206 ; 207 ; 209 ;
 215 ; 218 ; 220 ; 255 ; 258 ; 259 ; 388 ;
 444 ; 529 ; 539 ; 542 ; 590 ; 621 ; 632
 rubrieken : 16 ; 205 I, II, III ; 206 ; 207 ; 208 ;
 209 ; 215 ; 220 ; 255 ; 258 ; 259 ; 388 ;
 520 ; 529 ; 539 ; 557 ; 590 ; 607 ; 621 ; 632
 signaturen : 16 ; 123 ; 207 ; 208 ; 218 ; 259 ;
 520 ; 529 ; 542 ; 590 ; 607

2. Papier

Briquet 386 : 16 ; 539
 392 : 16 ; 539
 802 : 255
 1038 : 259
 1740 : 16
 1742 : 123
 1752 : 123
 1760 : 123
 1761 : 123
 2988 : 632
 3818 : 218
 5185 : 123
 5799 : 539
 8526 : 218
 8532 : 520
 8567 : 218
 8578 : 520
 8591 : 590
 8601 : 218 ; 259
 8627 : 209
 8636 : 388
 8651 : 218 ; 590
 8655 : 539
 8662 : 220
 8677 : 388

(*) De getallen in dit register verwijzen naar het nummer van het handschrift.

- 8684 : 218
 8685 : 218
 9177 : 218
 9181 : 218
 9182 : 218 ; 632
 9183 : 529
 9198 : 220
 11087 : 542
 11092 : 542
 11423 : 520
 11424 : 209
 12624 : 209
 12627 : 388
 14181 : 542
 15894 : 16
 15895 : 259
 Mošin, *Anchor Watermarks*, 159 : 218
 Piccard, *Ochsenkopfwasserzeichen*,
 IX, 81 : 542
 IX, 402 : 444
 Piccard, *Tumswasserzeichen*, II 601-604 : 16
3. Banden
- band (oorspronkelijke) : 16 ; 123 ; 207 ; 209 ;
 218 ; 220 ; 255 ; 520 ; 539
 (17de eeuw) : 215
 (18de eeuw) : 82 ; 206 ; 590 ; 632
 (18de-19de eeuw) : 205 I, II, III ; 258 ; 529
 (19de eeuw) : 388 ; 444 ; 621
 (moderne) : 542 ; 557
 binder : Petrus Dux : 255
 paneelstempels : 218 ; 255
 registerband : 607
 ruitenveld : 16 ; 123 ; 209 ; 259 ; 520 ; 539
 sloten : 16 ; 123 ; 207 ; 209 ; 218 ; 220 ; 255 ;
 259 ; 539
 sluitriemen : 520
 stempel : bloem : 82 ; 205 I, II, III ; 206 ; 207 ;
 209 ; 388 ; 621
 bloemmotieven : 205 I, II, III ; 258 ; 444 ;
 520
- dieren : 255
 draak : 520
 driehoekjes : 621
 eikel : 205 I, II, III ; 258 ; 621
 gebladerte : 82 ; 206 ; 258 ; 529 ; 621
 hert : 207
 lelie : 520 ; 539
 maantje : 220
 plantenmotieven : 255 ; 529
 ranken : 590
 roos : 16
 rozet : 220 ; 539
 ster : 16
 vaas met bloemen : 590
 vierpas : 123
 vos en vogel : 209
 vuurslag : 520
4. Bezitters
- Agnes Francisci : 215
 Augustijnen, Dendermonde : 258 ; 444
 Augustijnen, Gent : 16
 Augustinessen, Gent : 218
 Baelde, Gislénus : 16
 Baudelo, Gent : 82
 Brigittinessen, Dendermonde : 205 I, II, III ;
 607
 Cisterciënzers, Waarschoot : 259
 Delforterie, Engelbertus : 82
 Dominikanen, Gent : 220
 Duijk pieters dochter : 621
 Gobbelschroy, L. van : 632
 Kapucijnen, Gent : 215
 Karmelieten, Gent : 123
 Legiers, Petrus : 444
 Messen, Jorijs van : 218
 Natteuoet, Clara van : 207
 Oosthuysen, Van : 607
 Recoletten, Gent : 255
 St.-Baafsabdij, Gent : 82
 Snijers, F. B. : 205 I, II, III

REGISTERS OP DE INHOUD DER HANDSCHRIFTEN (*)

I. Register op de gebeden

ablutie, gebed bij de — : 209, 90^r

Adrianus, gebed tot de H. — : 205 II, 84^r ; 209, 230^r

Agatha, gebed tot de H. — : 205 II, 95^v

Agnes, gebed tot de H. — : 209, 242^r, 242^v

Agnus Dei : 209, 72^r ; gebed na het — : 209, 72^r ; gebed vóór het — : 205 II, 13^v

Ambrosius, gebed tot de H. — : 209, 237^r ; gebed toegeschreven aan de H. — : 209, 80^r

Andreas, gebed tot de H. — : 209, 220^v

Anna, zeven bloemen of groetenissen tot de H. — : 205 II, 72^v ; gebed op te zeggen voor het beeld van de H. — : 209, 256^r

Antonius, gebed tot de H. — : 205 II, 85^v

Apollonia, gebed tot de H. — : 205 II, 93^v

apostelen, gebed tot alle — : 209, 224^v, 225^r

Augustinus, gebed tot de H. — : 209, 232^r e.v. ; gebed toegeschreven aan de H. — : 208, 8^v, 20^r, 59^r, 105^v ; 209, 77^v

avondgebed : 206, 35^r ; 208, 8^r, 19^r, 126^r, 185^r

Barbara, gebed tot de H. — : 186, 135^r ; 205 II, 92^r ; 209, 240^v, 241^v

Barnabas, gebed tot de apostel — : 209, 223^v

Bartholomeus, gebed tot de H. — : 209, 221^v

bekoring, gebed om sterkte in de — : 209, 77^v

belijdenis van zonden : 209, 77^r

Belijders, gebed tot alle — : 209, 238^v, 239^r

Bernardus, gebed tot de H. — : 209, 237^v ; gebed toegeschreven aan de H. — : 186, 137^r ; 205 II, 53^v ; 208, 90^r ; 209, 34^v, 42^v, 186^v

Brigitta, gebed tot de H. — : 205 II, 97^r ; Vijftien gebeden van de H. — : 205 I, 69^v ; 205 II, 2^r

Christoforus, gebed tot de H. — : 205 II, 82^r

Clemens, gebed tot de H. — : 209, 227^r

collecte : 208, 28^v, 29^r ; 621, 238^v, 241^r

communiegebed : 205 II, 15^r, 20^v ; 205 III, 52^v, 59^v ; 206, 29^r ; 208, 82^r e.v., 160^r ; 209, 71^v, 80^r, 83^r e.v., 89^r, 90^r e.v.

Confiteor, gebed na het — : 209, 65^r ; *Den sondach* — : 209, 64^r

Credo : 209, 67^r

Diederik van Munster, gebed toegeschreven aan — : 208, 101^v

Dominicus, gebed toegeschreven aan de H. — : 208, 8^v

Drievuldigheid, gebed tot de H. — : 205 I, 46^v ; 209, 96^r e.v. ; 218, 182^v, 186^v

Dymfna, gebed tot de H. — : 205 II, 94^r

elevatie, gebed bij de — : 205 II, 22^v ; 206, 29^v ; 209, 70^r, ^v

Elisabeth, gebed tot de H. — : 205 II, 98^r

Engelbewaarder, gebed tot de — : 186, 140^r ; 205 II, 76^v ; 206, 32^v ; 208, 117^v ; 209, 207^r e.v.

Engelen, gebed tot de — : 209, 95^r, 213^v, 214^v ; tot de negen koren der — : 209, 210^r

Erasmus, gebed tot de H. — : 205 II, 82^v ; 209, 229^v

Evangelie, gebed bij het — : 209, 66^v ; gebed na het — : 198, 130^v

Filippus, gebed tot de H. — : 209, 222^v

Franciscus, gebed tot de H. — : 205 II, 84^v ; 209, 238^r ; gebed toegeschreven aan de H. — : 208, 8^v

Gabriël, gebed tot de engel — : 209, 210^r

Geest, gebed om de gratie van de H. — : 209,

(*) In de hierna volgende registers wordt verwezen naar het nummer van het *handschrift* ; de getallen gevolgd door ^r of ^v geven het folio aan in het handschrift waarvan het nummer voorafgaat.

- 78^r; gebed tot de H. — : 205 I, 61^v; 208, 92^r
- Gloria* : 208, 124^v, 125^v; 209, 65^v; gebed na het — : 209, 66^r
- Gregorius, gebed tot de H. — : 209, 236^v; gebed toegeschreven aan de H. — : 209, 53^v
- Heilige, gebed tot een willekeurige — : 209, 249^r, 250^r
- Heilige van de dag, gebed tot de — : 209, 249^v
- Heiligen, *Cransken* van Alle — : 208, 53^r; gebed tot Alle — : 205 II, 98^v; 209, 95^r, 206^v, 256^r; litanie van Alle — : 208, 96^v; gebed tot de gemeenschap der — : 209, 250^v
- Hieronymus, gebed tot de H. — : 209, 236^r; gebed toegeschreven aan de H. — : 208, 82^r
- Ignatius, gebed tot de H. — : 209, 228^v
- Jacobus, gebed tot de H. — : 209, 221^r, 222^v
- Joachim, zeven groeten van — : 205 II, 70^v
- Johannes van Alverna, gebed van — : 208, 104^r
- Johannes Baptista, gebed tot de H. — : 186, 133^r; 205 II, 78^r; 209, 214 e.v.
- Johannes Chrysostomus, gebed toegeschreven aan de H. — : 205 II, 12^r
- Johannes Evangelist, gebed tot de H. — : 186, 134^r; 205 II, 80^r; 209, 220^r
- Joris, gebed tot de H. — : 209, 230^v
- Justus, gebed tot de H. — : 205 II, 89^r
- Jozef, gebed tot de H. — : 209, 216^v
- Judas, gebed tot de H. apostel — : 209, 223^r
- Katharina, gebed tot de H. — : 186, 142^r; 205 II, 89^v, 90^v; 208, 7^r; 209, 239^r, 240^v
- kerkwijding, hymne bij de — : 209, 159^r
- kloostergemeenschap, gebed voor de — : 209, 78^v
- Kruis, gebed tot het H. — : 208, 7^r; getijden van het H. — : 205 I, 54^r; oefening van het H. — : 205 III, 1^r
- Kruiswoorden, gebed over de zeven — : 205 I, 23^r; 208, 64^r
- Kyrie* : 209, 65^v; 621, 238^r
- Laurentius, gebed tot de H. — : 205 II, 81^r; 209, 225^v
- Leden Christi, gebed tot de — : 209, 56^r
- Leven van Jezus, gebeden op het — : 215, 1^r
- Lijden Christi : zie : Passie
- litanieën, Gulden — van het Leven en de Passie van Christus : 208, 30^v
- Livinus, gebed tot de H. — : 209, 227^r
- Lucas, gebed tot de H. evangelist — : 209, 224^v
- Maagden, gebed tot alle HH. — : 209, 244^v, 245^v
- Magnificat* : 208, 78^v
- Marcus, gebed tot de H. evangelist — : 209, 224^r
- Margareta, gebed tot de H. — : 205 II, 93^r; 209, 242^v, 243^r
- Maria, *Ave* — : 205 II, 37^v; 208, 77^r, 94^r; gebed op de naam — : 208, 95^v; gebed tot — : 186, 137^r; 198, 126^r, 134^v; 205 II, 47^r e.v.; 205 III, 16^v; 206, 31^r, 32^r; 208, 72^v, 92^v e.v., 160^v, 182^r; 209, 88^v, 94^v, 187^r e.v., 206^v, 256^r; 621, 1^r; gebed op de geboorte van — : 209, 204^v; gebed toegeschreven aan — : 208, 96^r; glossenlied op het *Ave* — : 542, 279^r; groeten der Apostelen bij het sterfbed van — : 208, 74^v; groetenis van de Leden van — : 209, 179^v; lof van — : 205 II, 55^r, 66^v; zeven psalmen van — : 209, 162^r, 176^r; "Rosier van O.L.V." : 205 II, 56^r; rozenkrans van — : 205 II, 29^v; 208, 127^r; vijf vreugden van — : 205 II, 39^r; 209, 185^v, 186^v; zeven vreugden van — : 205 II, 45^r; zeven weeen van — : 205 II, 39^v; 208, 73^r; 209, 191^v
- Maria Egyptiaca, gebed tot de H. — : 209, 247^v
- Maria Magdalena, gebed tot de H. — : 205 II, 96^r; 209, 245^v, 247^r
- Martelaren, gebed tot de HH. — : 209, 231^r
- Martinus, gebed tot de H. — : 205 II, 87^v; 209, 237^r
- Mattheus, gebed tot de H. — : 209, 222^r, 223^r
- Mechtild van Hackeborn, drie Ave Maria's van — : 205 II, 37^v; vijf Ave Maria's van — : 208, 77^r
- Michaël, gebed tot de engel — : 205 II, 77^r; 209, 209^v
- mis, gebed tijdens de — : 205 II, 27^v; 209, 74^r; gebed op het einde van de — : 209, 72^v e.v.; zie verder onder : ablutie, *Agnus dei*, collecte, Communie, *Confiteor*, *Credo*, elevatie, Evangelie, *Gloria*, *Kyrie*, offertorium, prefatie, *Sanctus*
- Naam Jezus, gebed over de — : 205 I, 68^r; rozenkrans van de — : 208, 22^r

Nichasius, gebed tot de H. — : 209, 228^v
 Nicolaas, gebed tot de H. — : 205 II, 88^r
 noodhulpers, gebed tot de 15 — : 208, 236^v

 ochtendgebed : 206, 34^r
 offertorium : 209, 68^r
 Onnozele Kinderen, gebed tot de — : 209, 231^r

 Passie, gebed op de — : 198, 136^r ; 205 III, 54^r ;
 208, 30^v ; 209, 34^v, 42^v
 Pater Noster, het Keulse — : 209, 45^v ; *Wileg-
 ginghe van den* — : 215, 113^r
 Pater Nosters, Drie — van paus Silvester :
 205 II, 26^v
 patriarchen en profeten, gebed tot de — : 209,
 217^r
 Paulus, gebed tot de H. apostel — : 209, 218^v,
 219^r
 Petrus, gebed tot de H. apostel — : 186, 138^r ;
 209, 217^r, 218^v
 Petrus en Paulus, gebed tot de HH. — : 205 II,
 79^v
 prefatie : 209, 68^v ; gebed bij de — : 209, 69^v ;
 gebed na de — : 209, 69^v ; gebed voor de — :
 198, 131^r
 professie, gebed bij — : 209, 75^r

 Rafaël, gebed tot de engel — : 209, 210^r
 relikwieën, gebed tot de — in een bepaalde
 kerk : 209, 248^r
 Rochus, gebed tot de H. — : 205 II, 86^v

 Sakrament, krans van het H. — : 208, 44^v ; lof
 van het H. — : 209, 89^r
Sanctus : 209, 69^r ; gebed na het — : 209, 70^r
 Sebastiaan, gebed tot de H. — : 205 II, 83^r
 Simon, gebed tot de H. apostel — : 209, 223^r
 Stefanus, gebed tot de H. — : 205 II, 81^r ; 209,
 225^v
 stervenden, gebed voor de — : 205 III, 50^v

 Thomas, gebed tot de H. apostel — : 209, 222^r
 Thomas van Canterbury, gebed tot de H. — :
 209, 228^r

 Ursula, gebed tot de H. — : 205 II, 94^v ; 209,
 243^v

 vagevuur, gebed voor een ziel in het — : 208,
 239^v
 vigilie : 206, 36^r

vijanden, gebed voor zijn — : 209, 78^r ; 215,
 112^r
 Vincentius, gebed tot de H. — : 209, 226^r
 vriend(in), gebed voor een — : 209, 79^r
 vrede, gebed voor — : 208, 44^r

 Wapenen christi, gebed tot de — : 205 I, 64^v ;
 205 III, 40^v ; 209, 54^v
 weer, gebed om schoon — : 209, 79^r
 Wonden Christi, gebed tot de vijf — : 205 I,
 20^r ; 209, 53^v ; lof van de — : 208, 10^v

 zieke, gebed voor een — : 209, 79^r
 zielen zonder weldoeners, gebed voor — : 209,
 79^v

 2. Register op de overige teksten

ABC (Dat) : 208, 121^v
 abdij : 557, 6^r
 akten : 125, 41^{ra}
 Amandus (St.) : 542, 1^r
 Ambrosius van Milaan : 220, 121^{ra} ; 621, 240^r
 Anselmus van Canterbury : 205 I, 68^r
 Antonius (St.) : 123, 110^{ra}, 113^{ra}
Apocalyps : 220, 129^{vb} ; 632, 135^{vb}
 apostelen : 208, 74^v ; 632, 135^{vb}
 Arnulf van Leuven : 209, 34^v
 Augustinus : 444, 51^v ; 607, 34^{ra}, 45^{ra} ; dicta
 van — : 205 III, 55^r ; 207, 144^r ; 208, 161^r
Auontmale (Dat helige) : 220, 41^{va}

 baljuw : 125, 42^{va}
 ballingen : 125, 42^{vb}, 44^{vb}
 Barbara (St.) : 123, 12^{ra}, 73^{ra}, 92^{ra}, 96^{rb}
 Bavo (St.) : 529, 413^{vb}
 bedevaarten : 125, 1^{ra}
 Benedictus (St.) : 82, 1^r
 Benedictus (paus) : 205 II, 22^v
 Benedictus XII : 205 II, 27^r
 Bernardus van Clairvaux, dicta van — : 207,
 144^r ; 208, 161^r ; 220, 130^{ra}
 biecht : 255, 93^v
Bijbel van 1360 : 16, 1^v ; 632, 1^{ra}, 215^{ra}, 256^{ra}
 Bijbelexcerpten : 621, 186^v
 Boetpsalmen (Zeven) : 208, 163^v
 Borluut (Salomon) : 125, 3^{va}
Brieven der apostelen : 632, 135^{vb}
 Brigitta (St.) : 607, 7^{rb}, 32^{vb}
Bruud van cantiken (Die) : 218, 1^r
 burcht : 557, 6^r

- Caesarius van Heisterbach : 388, 1^{ra}
 Calixtus (paus) : 205 II, 24^r
 charter : 125, 3^{ra} e.v.
Christo Jesu ende syn Brudegom (Van) : 208, 198^v
 Coleta (St.) : 520, 1^r
 completen : 621, 229^v
Costume van Ghendt (De oude) : 125, 6^{va}, 9^{ra}
Couden (IX – ons heeren) : 205 III, 19^v
 Craporeele (Gilis) : 125, 3^{va}
Cronike van Vlaenderen : 590, 8^r
- Daniël : 208, 8^v
 David van Augsburg : 258, 27^r
 dekreet (pauselijk) : 82, 136^r
Destructie van Jerusalem : 632, 215^{ra}
 deugden : 207, 141^r
 dialoog tussen Christus en zijn Bruidegom : 208, 198^v ; – tussen Christus en de bekeerde zondaar : 208, 163^v
 dicta (anonieme) : 205 III, 55^r ; 207, 144^r ; zie verder op de namen der auteurs
 Diederik van Munster : 208, 101^v
 Doornik (Bisschop van –) : 125, 44^{rb}, 44^{vb}
 Doornik (Vrede van –) : 125, 47^{rb}
Dootschutten (Die drie) : 208, 238^r
 Duitsland : 557, 1^r
- eigendomsrecht : 125, 43^{ra}
Epistelen van de heiligen : 632, 212^{ra}
 erfrecht : 125, 50^{va}, 51^{ra}
 Eucharistie : 444, 51^v
 evangeliënharmonie : 632, 1^{ra}
 evangeliëpreken : 539, 1^{ra}
- Filips de Schone : 125, 4^{va}
 Filips de Stoute : 125, 43^{ra}, 47^{rb}
 Filips van Valois : 125, 42^{ra}
 Frankrijk : 557, 1^r ; 590, 1^r
Fysionomie : 444, 44^v
- gelofte van gehoorzaamheid : 607, 32^{vb}
 genealogie van de koningen van Frankrijk : 590, 1^r ; – van de koningen van Frankrijk en Duitsland : 557, 1^r
 Gent : 125, 3^{ra} e.v.
 getijden : 205 I, 54^r ; 207, 1^r ; 621, 162^r e.v.
Glossenlied op het Ave Maria : 542, 279^r
Graden (Twaalf) : 255, 94^r
 Groote (Geert) : 206, 36^r
 Gwijde van Dampierre : 125, 9^{ra}
- Handelingen van de Apostelen* : 632, 1^{ra}
 Hex (Goswinus) : 259, 162^r
 Hieronymus, dicta van – : 208, 161^r
Hoochtiden van onsen lieuen heere (Die) : 209, 104^r
Hooglied : 218, 1^r
 horlogie der Passie : 208, 149^r
 Hubertinus van Casale : 220, 121^{ra}
 Hugo van St.-Victor : 607, 45^{ra}
- Innocentius (paus) : 205 II, 47^r
- Jacobus Minor : 208, 161^r
 Jacobus van Gruitrode : 220, 126^{rb}
 Jacobus de Voragine : 123, 1^{ra} ; 529, 3^{va}
 Jacomijne : 208, 18^r
 Jan van Leeuwen : 208, 217^v
 Jan van Ruusbroec : 208, 217^v ; 255, 1^r
 Joest van N. : 215, 1^r
 Johannes (Evangelie van) : 205 I, 63^r
 Johannes Chrysostomus : 208, 161^r
 Johannes van Alverna : 208, 104^r
 Johannes van Fécamp : 205 II, 15^r ; 208, 79^r ; 209, 80^r, 97^r
- Kalender : 198, 1^r ; 205 I, 3^r ; 209, 3^r
 Katharina (St.) : 123, 276^{ra}
Kintscheyt (Ons heren) : 123, 19^{ra}
 Kortrijk : 125, 43^{va}
 kruiswoorden (zeven) : 208, 64^r
- Landrada (St.) : 529, 462^{vb}
 Langhe (Olivier de) : 82, 1^r, 136^r, 137^r, 140^r ; 520, 1^r ; 529, 413^{vb}, 428^{vb}, 439^{vb}, 462^{vb}, 467^{vb}
 lauden : 621, 162^r
 Leiden : 469, 3^r
 Lieve : 125, 3^{rb}, 3^{va}
Lijdsameicheit (Vander eedle duecht der) : 258, 1^r
 Livinus (St.) : 529, 428^{vb}
 Lodewijk van Male : 125, 42^{vb}, 43^{rb}, 43^{va}
 Lodewijk van Nevers : 125, 3^{rb}, 42^{va}, 45^{va}, 49^{vb}
 Ludolfus van Saksen : 215, 1^r
- Macharius (St.) : 529, 439^{vb}
 Makkabeën : 529, 2^{va} ; 632, 1^{ra}
VII Manieren die de biechte verchieren : 255, 93^v
 Marcus (Evangelie van) : 220, 123^{rb}

- Margareta van Vlaanderen : 125, 3^{ra}, 51^{va}
 Mechelen (Vrede van —) : 125, 41^{ra}
Merch des gheestelijcken leuens (Dat) : 208, 141^v
 Moerkerke : 125, 45^{ra}, 45^{rb}
 muntmeesters : 125, 46^{ra}

Oefeninghe om te comen tot suuerheyt van herten : 208, 208^v
Oefeninghe vander graciën gods : 259, 162^r
Olyuen boom (Vanden ghescoerden) : 205 III, 48^r
 Oudenaarde : 125, 44^{ra}

 paastafel : 205 I, 15^r ; 209, 9^r
 Paschen (Jan van) : 208, 108^v
Passie ons liefs heren (Die) : 220, 9^{vb}
Passie ons heeren ihesu christi opt herdincken der .viij. ghetiden : 207, 1^r
 Passie (horlogie der) : 208, 149^r
 Paulus, dicta uit — : 208, 161^r
 perikopen (oudtestamentische) : 632, 135^{vb}
 Pinksteren : 220, 130^{rb}
 Praellis (Thuriane de) : 82, 137^v
 professie : 607, 43^{rb}
 Psalmen : 621, 2^r, 162^r, 163^r, 186^v, 229^v ; 632, 256^{ra}

 raadsel : 444, 52^r
 Rabanus Maurus : 205 I, 61^v
Raet die ghehouden wort in die godlike consistorie (Vanden) : 220, 1^{ra}
Regel van St. Augustinus : 607, 34^{ra}, 45^{ra}
Regel van St. Benedictus : 82, 1^r
Regel van St. Brigitta : 607, 7^{rb}, 32^{vb}
 Richard van St.-Victor : 259, 1^r

Samenspreken Ihesus ende den sondaer (Een suuerlic) : 220, 126^{rb}
 schouderwonde (gedicht op de) : 205 II, 44^r

 Scutken (Johan) : 632, 135^{vb}
 sententiën : 125, 41^{ra}
 Silverster (paus) : 205 II, 26^v
 Sixtus IV : 205 II, 66^r ; 208, 29^v
 Sluis : 125, 3^{ra}
Snarspel (Een geestelijck) : 205 III, 43^v
 stad : 557, 6^r
 Steenhuijse (Geert van —) : 125, 45^{vb}
 strafrecht : 125, 44^{vb}, 45^{va}, 46^{ra}, 46^{rb}
 Suso (Hendrik) : 206, 1^r ; 209, 12^r

 Thomas van Canterbury : 205 II, 45^r
Tondalus visioen : 542, 237^r
 traktaat (religieus) : 208, 189^r, 195^r

 Urbanus (paus) : 208, 160^r
 Urbanus V : 82, 136^r
 uren (12 — van de dag) : 208, 108^v

 Veerle (St.) : 529, 467^{vb}
 Ven (Simon de —) : 125, 43^{va}
 verdragen : 125, 41^{ra}
Verduldicheit (Van) : 258, 1^r
 verrijzenis : 220, 123^{va}
 vespers : 621, 186^v
 Vier Ambachten : 125, 42^{va}
 vigilie : 206, 36^r
 vinders : 125, 52^{ra}
 Vlaanderen : 125, 42^{ra} ; 590, 8^r
Vrouwen Heimlicheit (Der) : 444, 1^r

Waerdicheit der vruchten der passien (Vander) : 220, 5^{ra}
 Wevel (Gillis de) : 542, 1^r
Wtlegghinge vanden Pater noster : 215, 113^r
Wyngaert van Enghady (Vanden) : 205 III, 46^v

 zondaar (de bekeerde — en Christus) : 208, 163^v
 zonden : 208, 188^r

INITIA (*)

1. Initia van de gebeden

Bij het alfabetisch ordenen van de initia der gebeden werd alleen rekening gehouden met :

1. de substantieven (ook eigennamen) met uitzondering van : a. het woord *heere* in de uitdrukking *heere ihesu christe*, b. de woorden *heere*, *vrouwe*, *sinte* en *heilighe*, wanneer ze gevolgd worden door de naam van de heilige, c. de Latijnse vormen

2. alle werkwoordelijke vormen, met uitzondering van : a. de hulpwerkwoorden, b. de koppelwerkwoorden, c. de Latijnse vormen

3. de gesubstantiveerde en de predicatief gebruikte adjektieven.

Spellingsvarianten werden niet onderscheiden maar gegroepeerd onder de meest voorkomende schrijfform : zie aldus voor *engel* en *ynghel* : *inghel*, voor *siele* : *ziele*, voor *jesu* : *ihesu*.

Sente *adriaen* heilich *riddere* ende *martelare gods* : 205 II, 84^r

Ic *aenroupe* hu O goedertiere *raphael* die *gheheeten* zijs : 209, 210^r

O *Alderliefste* ic *noode* v nu opden goeden *vridach* : 205 III, 48^r

O *Weerdeghe apostele* sent *Jan* ghij zijt een *vutuercoren vat* : 205 II, 80^r

O *heyleghe apostel* *sinte peter* eeneghe *minnar* : 186, 138^r

So *wye* *begheert* te *ghedencken* dat mynlike *liden* : 206, 1^r

Inden *beghinne* was dat *woert* : 205 I, 63^r

O *Gherechteghe behoudere* *ghenadich god Heere* ic *biddu* : 198, 132^r

O *salighe behouder* der *menschen* mijn *verste troost* ende *toeuerlaet* : 209, 62^v

O *behoudere* der *weereit* *behoudt* ons : 209, 248^r

Bekeer ons god onse *heylgeuer*. Ende *ofhael* dijn *toerne* van ons : 621, 229^v

Int *belien* des *warachtigen gheloofs* die *heilighe thomaes* : 209, 228^r

O *glorioso belyers* ende *confessoren bidt* voor my : 209, 239^r

O *bernaerde spiegel* der *helicheit* *neerstich minnare* : 209, 237^v

Ic *biddu* *gheminde broeders* ende *waardighe hulpers* : 209, 210^v

Ic *bidde eenen ygheliken sonderlinghe* ende *alle* te *gadere* : 209, 224^v

Eya ic *bid* di nv o *goedertierenste heer* dat mi dit *ouersuetste sacrament* : 206, 29^r

Ic *bidde* v *lieue heere ihesu christe* dat ghy die *blintheyt* : 205 III, 58^v

Ic *bidde* dy O *lieue heere ihesu christe* *maect vruchtbaer* : 208, 83^v

Ic *bidde* v *aldermilste heere ihesu christe* om die *sonderinghe* *hooghe minne* : 205 III, 59^v

Ic *bid* v *lieue heere ihesu christe* om die *versteruinghe* : 205 II, 25^r

Ic *bidde* v *goedertieren Ihesu* dat ghy my *reynighen* : 205 III, 59^r

Ic *bidde* di o *heylich [inghel]* *goids dien ic crancke* ende *onwaardighe creatuer* : 206, 32^v

Ic *biddu* *helich [inghel]* *gods* in wiens *behoedensse* ic *aerme sonderesse* : 209, 208^v

Ic *biddu* o *alre helichste maegden* ons *liefs heeren* : 209, 245^r

(*) In de hierna volgende lijsten van initia wordt verwezen naar het nummer van het *handschrift* ; de getallen gevolgd door ^r of ^v geven het folio aan in het handschrift waarvan het nummer voorafgaat.

Ic *biddu* o alre helichste *martelaers* : 209, 231^r
 Ic *bid* v heilighe *vader* sente *niclaeus* : 205 II, 88^r

Ic *biddu* groote *vroste* der *ynghelen* van *hemelrike* : 209, 214^v

Ic *bid* v mijn *vrouwe* heilighe *maria moeder gods* : 205 II, 48^r

Wy *bidden* dy O *heer gheeft* den *leuende* dijn *ghenade* : 208, 43^v

Bidt vor my allendighen *mensche* onsen *heere god* : 209, 210^r

Dit es die heilighe *bisscop* Sente *nichasis* : 209, 228^v

Och och och hoe *bitter* hoe *zwaer* ende hoe *hert* was die *doot* : 205 III, 1^r

Eist dat ghij in my *bliuet* ende mine *woorden* in hu *bliuen* : 209, 224^r

O *Bloeme* der *maechden* alder *zuetste* edele *glorioser maghet* : 205 II, 92^r

O *bloeme* der *roosen* ende *lilyen* der *dalen* : 209, 244^v

O *Ghebenedide broot spise* der *inghelen* : 198, 131^r

O *Vutuercoorne* ende *weerde brudegom* der *glorioser maghet* : 209, 216^v

Als die heilighe *bruyt christi* Sente *Birgitte* : 205 I, 69^v

Com verlosser des *uolcs bewise* die *baringhe* des *ioncfrous* : 621, 240^r

Comt my te *hulpen bidic* v alle *lieue gods heilighen* : 205 II, 98^v

Comt hier ghij *menschen* vaet mijn *orconden* : 205 II, 44^r

Comt o *suete ghebenedyde* *weerde heyleghe sacrament* troest mynder *sielen* : 208, 44^v

Comt scepper heilighe *gheest ondersoucke* dijnre *dienaers inwendicheit* : 205 I, 61^v

O Heilighe *confessoer* sente *Rochus* ghi zijt een *groot vrient gods* : 205 II, 86^v

O alre helichste *confessoren* ende *belyers* ons *liefs heeren* : 209, 238^v

O *coninghinne* der *hemelen* uerblijt w. *alleluia* : 621, 241^r

O *coninghinne* des *hemels* ende *vrouwe* der *inghelen* jc *vermaen* v : 208, 77^r

O *hooghe gheloefde eewighe coninghinne maria* ic *gheue* mij : 208, 72^v

Criste du biste een *licht* ende een *dach* : 206, 35^r

Dat *heyleghe weerdeche cruyce* ons *liefs heeren* moet *tenacht* : 208, 126^r

Ic *dancke* v *lieue heere ihesu christe* uwer *menichuoldegheer godliker weldaet* : 205 II, 24^r

O *hooghe* ende *onverscheeden .h. drivvldicheit* *almechtich eewich god* : 208, 85^v

Eerlijc bem ic *gheworden* ende *weeldelike* *staet* mi te *bliuene* : 218, 186^v

O helich *eerths bisscop* sente *lieuin* : 209, 227^v

O Heilighe sente *erasmus martelare* ende *bischoep* : 205 II, 82^v

O *heere* sente *erasmus* helich *martelare* : 209, 229^v

O *fonteyne* der *ontfaermicheit* O *leuen* ende *mynder ziele zoetichheit* : 209, 42^v

Gaet inden *wyngaert* van *enghady* ende *rust* met dynen *lieue* : 205 III, 46^v

Gdinckt hoe ghij v *tonghe ghewacht* hoe dat *opt lijden* ons *heeren* : 208, 8^r

O *gemme christi* *precieuse margarita* : 209, 243^r

Ghebenedyt moeten syn O *maria h coninghinne* dy .h. *ooren* : 208, 94^r

Heden es *geboren* die *salighe maghet maria* : 209, 204^v

O *heyleghe gheest comt* ende *sint wte* v *Radeien* : 208, 92^r

Weest *ghegroedt* heilighe *apostel* sente *andries* : 209, 220^v

Weest *ghegroedt* heilighe sente *berthelmeus* du *best clærheit* : 209, 221^v

Weest *ghegroedt* heilighe *bisscop* ende *confessor* : 209, 234^v

Weest *ghegroet* o *coninghinne* des *hemels* weest *ghegruet* o *vrouwe* : 208, 182^r

Wes *ghegruet coninghinne* der *hemelen* ende *moeder* des *conincs* : 621, 1^r

Salve *regina Ghegruet* Zijstu *coninghinne* der *ontfermherticheit* : 205 II, 55^r

Ghegruet ende *gheeert* sij dij vijftien *trouwe noethulpers* : 208, 236^v

Weest *ghegroedt* *glorioso* *hoofd* ons *behouders* voor ons *ghecroont* : 209, 56^r

Weest *ghegruet* *suete heere ihesu* *minnelijke bruydegom* nv *bidde* jck : 208, 53^r

- Weest *ghegroedt* heere *ihesu christe* der heligher [*inghelen*] *coninc* : 209, 205^r
- Ghegroedt* zij dy heere *ihesu christe* *spise* der zielen : 209, 89^v
- Weest *gegruet* O alder goeder tierenste *ihesu* een *verwinner* der doot : 208, 29^v
- Weest *ghegruet* O eerweerdighe .h. *inghel* gods blinckende *sterre* : 208, 117^v
- Weest *ghegroedt* huutnemende *leerare* sente *gregorius* : 209, 236^v
- Weest *ghegruet* ghewarich *lichaem* ons heeren *ihesu christi* : 205 II, 23^v
- Weest *ghegroedt* edele *maghet* ende *martelaresse* *katherina* : 209, 239^r
- Ghegroedt* bestu zeere blinckende *margarite* : 209, 242^v
- Weest *ghegruet* *maria* alder oetmoedichste *dienstmaecht* : 205 II, 53^v
- Ghegroedt* zijstu *maria* vul van *gracien* : 209, 256^r
- Weest *ghegruet* *maria* vul van *gracien* : 205 II, 29^v
- Weest *ghegruet* *maria* alder heilichste *moeder* gods *Coninghinne* : 205 II, 66^r
- Weest *ghegroedt* alder helichste *maria* *moeder* gods *coninghinne* : 209, 202^r
- Weest *ghegroedt* gloriose *martelare* ons heeren *ihesu christi* : 209, 228^v
- Weest *ghegroedt* goedertiere *martelaresse* sente *barbele* : 209, 241^v
- Weest *ghegruet* gloriose *martelersse* sente *mergriete* : 205 II, 93^r
- Ghegroedt* zijstu sente *mathijs* die *cleene* gods : 209, 223^r
- Ghegruet* bestu alder salichste *medizijn* wien alleen *cundich* syn : 208, 29^v
- Weest *ghegroedt* helighe .N. Ic *bidde* dy : 209, 249^r
- Weest *ghegroedt* *prijs* onser *verlossinghe* weest *ghegroedt* *beghinsel* : 209, 89^r
- Weest *ghegroet* o leuende *rancke* *ghesproten* vuten *huuse* *dauids* : 205 II, 70^v
- Weest *ghegruet* *rechte* *hant* ons liefs heeren *ihesu christi* : 208, 127^r
- Weest *ghegroedt* helighe *rechterhant* ons liefs heeren *ihesu christe* : 209, 53^v
- Ghegroedt* zijstu mijn *salicheit* o du lieue heere *ihesu christe* : 209, 34^v
- Weest *ghegruet* eersameghe sente *steuen* : 205 II, 81^r
- Weest *ghegroedt* helighe sente *thomas* : 209, 222^r
- Weest *ghedroedt* helighe *vader* *Augustinus* *Leerare* : 209, 235^r
- O myn *ghesontmaker* myn *troost* myn *helper* myn heere *Ihesu* O *leuen* : 208, 104^r
- Glorie* sy *godt* inden ouersten *hogen* ende in *eertricke* sy *vreede* : 208, 125^v
- Glorie* sy *god* jn den alder *hoochsten* ende den *menschen* *peys* : 208, 124^v
- Want *ghij* *gode* wel *behaecht* *Virgo* *katherina* : 205 II, 90^v
- God* wil *dencken* in mijn *helpe*. *Here* to mi *helpen* *haesti* : 621, 163^r
- Uan *gode* *ghemint* ende vanden *mensche* zijn die helighe *euangelisten* : 209, 224^v
- O *god* syt *ghenadich* my *aerme* *sundersse* ende weest my *bescermer* : 208, 99^v
- O *Almechteghe* *eeuwighe* *god* die dat *menschelike* *gheslachte* : 205 II, 11^r
- God* *groetu* *helich* *apostel* sente *barnabas* : 209, 223^v
- God* *groetu* *edel* *doopere* ons heeren *ihesu christe* : 209, 214^v
- God* *gruet* v *edele* *doopere* ons heeren *Voergangher* gods : 205 II, 78^r
- God* *groetu* hu minnende *herte* zoete *vader* sente *Augustijn* : 209, 232^r
- God* *groet* v *ihesus* dat alder *suteste* *merch* des *vaderlijker* *herten* : 208, 8^r
- Salue* *God* *gruet* v *maghet* goedertieren *Suuer* ende *net* : 205 II, 66^v
- God* *gruet* v *weerdighe* *maghet* sente *Appollonia* : 205 II, 93^v
- God* *gruetu* *edele* *maghet* ende *martelerse* sente *katherine* : 205 II, 89^v
- God* *gruetu* *maria* een *dienstmaecht* der *heyleghe* *driiuldicheyt* : 186, 137^r
- God* *gruet* v *ghewarich* *naeruolgher* *christi* sente *fransoeis* : 205 II, 84^v
- God* *groetu* gloriose *prince* der heligher *kerken* : 209, 217^r
- God* *gruetu* *edele* *roose* *anghelier* : 205 II, 72^v
- God* *gruet* v *edele* *roosen* ende *lelien* des *paradijs* : 205 II, 94^v
- God* *gruetu* wtuercoren *tortelduue* *sute* vruchtbaer *oliue* : 186, 135^r
- God* *groetu* gloriose *vat* *iohannes* *ewangeliste* : 209, 220^v
- God* *gruet* v gloriose *vrouwe* *geboren* van *conincliken* *gheslachte* : 205 II, 97^r

- O mijn god ghij sijt des herten licht ende die cracht der sielen : 208, 20^r
- O god wien alle herten openbaer es ende alle wille spreket : 209, 78^r
- God die ons vander [idelheit] der weerelt bekeert zijnde : 209, 78^v
- Dij god louen wij Dij god benedien wij : 209, 101^v
- O god die zijns een minnare ende behoeder des paeys : 209, 78^r
- O almachtich eewich god ontfaerme dijns knechts : 209, 79^r
- God die den saleghen peter den apostel : 186, 139^r
- O alder ghenadichste god oueruloyende ryuiere der eewigher goetheit : 209, 75^r
- God die zijns een sonderlinghe troost der ziele : 209, 79^r
- God vader ende heere Ic beuele v heden mijn erme ziele : 205 II, 14^v
- O almoghende god vader ghij die den alder glorioosten naem : 208, 28^v
- Utuercoren goids moeder suete ghebenedide reyn suuer maghet : 206, 32^r
- O eewighe onbegripelijke onghemeten goetheit gods O suete bruijdegom : 208, 10^v
- O vulmaecte goetheit ende bequamelike soetheit o vriendelike ontfaermherticheit : 209, 64^r
- Ic gruete dy alder suetste ihesu wel riekende roose des paradys : 208, 30^r
- Ic groetu ouerzoete maria Ic groetu ghebenedide hemelsche vrouwe : 209, 187^r
- Ic heb een woort totti O ghecruuste Ihesus : 220, 126^{rb}
- O ghenadighe heere heden begheere ic tontfane : 209, 86^r
- O heere mij behoert confusie lachter ende scande toe : 208, 8^v
- Ghenadighe heere ende behouder der menschen ihesu christe : 209, 65^r
- O Du mijn alre liefste heere ende ghetrauwe beschermere : 209, 207^r
- Ay soete heere ic biddu dat ghi mi gheeft : 198, 133^r
- O zoete heere ic biddu by huwer broederliker ontfaermherticheit : 209, 59^v
- Heere wi bidden hu wilt ons beschermen : 209, 217^r
- O here wi bidden dinen vrede ende dijn vrede christe moet wonen : 621, 237^r
- Here die comen sijt van eweliken vrede : 198, 130^r
- Heere gheloest moeti sijn van dien dat ghi mi hebt ghemaect : 198, 129^v
- Heere god die alle dinghen gheschapen hebt moghentlyc ende In weesen : 208, 96^r
- O Here god inlichte onse duusternissen : 621, 238^v
- O mijn heere mijn god en al myn toeverlaet Ic arme sondich mensche : 205 I, 17^v
- O myn heer myn god ende alle myn toeuerlaet ic aerm sondich mensche : 208, 101^v
- O Lieue heere ic ben die ghene daer ghy mensche om gheworden syt : 205 III, 50^r
- O heer om uwen heylegghen naem ihesus doet ons hebben dyn vreesse : 208, 29^r
- Here ontferme di onser .iij. Christe ontferme di onser : 621, 238^r
- Kireleyson O heer ontfermt dy onser O Ihesu christe ontfermt dy onser : 208, 96^v
- Heere ontfermt dy onser christe ontfermt dy onser ende verleent : 208, 30^v
- Heere ghi zult op doen mijn leppen : 205 I, 54^r
- O suete heere O suete ghebenedyde h sacrament O suete bruydegoem : 208, 89^v
- O Lieue heere ic scencke my ende menghe my : 205 III, 50^v
- Die here seide tot minen here sitte tot mijnre rechterhant : 621, 186^v
- O heylighe heer almachtige vader ewige god die ons onwaerdighe sondaren : 206, 34^r
- O heere verhoort my heere dat ic dorre spreken : 208, 59^r
- Heere verhoort ons die tot dy roupen ende gheeft ons : 209, 79^r
- Here ghi selt verwandelen water ende wijn in v seluen : 198, 129^r
- O alre liefste heere wat sal ic dy wederdoen : 205 I, 19^r
- O heer ic en ben niet weerdich dat ghij comt onder myn dac : 208, 85^r
- O ghy hooghe heerscap godlycke volcomenheit hoe onbekint js in der weerelt : 208, 105^v
- O Du hoghe heerscap godlike vulcomenheit Hoe onbekendt es ter weerelt : 218, 182^v
- O hooghe ende edele herde ende salighe apostel Sente pieter : 209, 218^v
- O deuoot herte blijft nv stadelijck bij uwen lieuen bruijgom : 208, 185^r

- O alre heylichste o alre guedertierenste o alre ontfarmhertichste : 206, 31^r
- O helighe sente iacob bisscop van iherusalem : 209, 222^v
- O helighe sente iacob die den vyant tordes onder die voeten : 209, 221^r
- O helighe sente ian baptiste een louelic ende glorieus martelare : 209, 216^r
- Iherusalem die salighe stadt die ghenaeamt es visioen des paeys : 209, 159^r
- O mijn ontfarmertighe goede Ihesu in v is al myn betrouwen : 205 III, 61^r
- O Heere ihesu christe Ic aenbede dy inden cruce hanghende : 209, 54^v
- O Heere ihesu christe Ic aenbede v hanghende in den cruce : 205 I, 66^r
- O Heere ihesu christe ic aenbede dy hanghende aenden heylighen cruce : 205 III, 40^v
- O Heere ihesu christe Ic aenbede v heilighe lichaem : 205 II, 28^v
- Heere ihesu christe aendincke heden aen my regeert alle myn werken : 208, 82^r
- O here ihesu criste du die annaemste dat alre heilichste vanden lichaem : 206, 29^v
- O lieue heer Jesu christe. Ick bidde dy door die eerste dootschutte : 208, 238^r
- O lieue heer Jesu christe ick bidde v ghedenckt des onbarmhartighen worpens : 208, 238^r
- O lieue heer Jesu christe. Ick bidde dij doer die ouergrote minne : 208, 239^r
- O lieue heer Jesu christe wilt ons comen te hulpe : 208, 237^v
- O du heere ihesu christe al daer du inden cruych hinct : 208, 71^r
- O ghebenedide heere ihesu christe wie sijdiij ende wie ben ic ghij sijt die alder hoochste god : 208, 8^v
- O Heere ihesu christe almechtich eeuwich god want ghij dat alder heilichste vleesch : 205 II, 13^v
- O Heere ihesu christe waerechtich god ende mensche ic dancke ende loue : 205 III, 52^v
- O heere ihesu christe almachtich god die ons vermanes : 209, 78^r
- O lieue heere ihesu christe leuende gods soene Ic bekinne : 208, 18^r
- O lieue heer ihesu christe leuende gods soone Ic bidde v : 208, 7^r
- O heere ihesu christe ghebenedide gods sone die vut minnen : 209, 52^r
- O heere ihesu christe des leuende gods sone ontfanct dit ghebet : 205 II, 11^v
- O Heere ihesu christe des leuende gods sone die om ons erme sondaren : 205 II, 27^v
- O heer ihesu criste des leuende gods soen verlene mi : 206, 30^r
- O zoete heere ihesus kerst leuende gods sone Ic en ben niet weerdich : 209, 90^r
- Heere ihesu christe des leuende gods sone die .vij. woerde : 205 I, 23^r
- O heere ihesu christe Ic groete dy helich vleesch : 209, 83^r
- Ihesus christus O alder bermhertichste ihesu ontfarm mijns : 208, 22^r
- O heere ihesu christe mijn leuen uervaert my : 209, 77^r
- O Alder goedertierenste heere ihesu christe v zij lof ende glorie : 205 I, 20^r
- O Heere ihesu christe lof zy uwer onsprekeli-ker minliker goedertierenheit : 205 II, 20^v
- O Heere ihesu christe duer v heilich lijden duer v alder zwaerste pine : 205 I, 52^r
- O Milde ende barmhertighe ihesu christe ic sondighe mensche ben ghedachtich : 205 III, 56^v
- Lieue heere ihesu christe mijn ooghen moeten nemen den slaep : 208, 19^r
- O Soete heere ihesu christe minlike sceppere aller creatueren : 209, 90^r
- O zoete heere ihesu christe verlosser des menscheliken gheslaches : 209, 248^v
- Alder suetste ihesu christe door die weerdicheit ws heijleghen lichaems : 208, 7^r
- Here ihesus cristus also ghewarelike Als ghi herde bitterlike Doer minen wille : 198, 136^r
- O Heere ihesu christe wijsheit gods vp dat ic yetswat wederdoe : 209, 12^r
- O Barmhertighe Ihesus voer my ghecruyst ic dancke : 205 III, 54^r
- O Goede ihesu o alder goedertierenste ihesu o alder zuetste ihesu : 205 I, 68^r
- Ihesus was van Judas vercocht ende inden aentmael bedruft : 208, 149^r
- O barmhertighe Ihesu goedertieren ende zachtmoedich O soete lam : 205 III, 59^r
- O alre soetste ihesu maect my droncken : 209, 90^r
- O suete Ihesu ic offer dy op myn herte : 205 III, 61^r

- Doen *ihesus* voor by *ghinc sach* hij eenen *mensche* : 209, 222^r
- O Goedertieren *ihesu* want ic wel weet dat v der *sondaren lof* : 205 III, 19^v
- O myn eerwaerdeghe .h. *inghel* myn lieue *caemerlinck* ic *gruet* v : 208, 155^r
- Die *inghele gabriel* es *ghesonden* van *gode* : 205 II, 59^r
- O Mijn heilige *inghele* dien ic van *gods* weghen *beuolen* ben : 205 II, 76^v
- O heilige [*inghel*] *gods* die my te *bewaerne* van *gode* zijt *ghegheuen* : 209, 209^r
- O heyleghe *ingel* *gods* dien ic van *gods* weeghen *beuolen* ben te *versiene* : 186, 140^r
- O alle heilige [*inghelen*] ende *archangelen* : 209, 256^r
- O heilige [*inghelen*] *gods* *ontfaet* den *ghenen* in wies *ieghenwoordicheit* : 209, 95^r
- Doe die *quade ioden steenden* den *helighen dyaken* *Sente steuene* : 209, 225^v
- O Alder salichste *iohannes baptista* *voorloeper* ons *heeren* : 209, 215^v
- O Alder heylichste *iohannes baptiste* *glorioso voorloper* des *heeren* : 186, 133^r
- O *Johannes vriendt* des *hemelschen brudegoms* : 186, 134^r
- Katherina vry edel *maghet* hoghe *uerheuen* inden *troone* : 186, 142^r
- Die onnoosele *kinderkine* zijn om *christo ghedoot* : 209, 231^r
- Nv *laet here* dinen *knechte* na dinen *woert* in *vrede* : 621, 236^v
- O alder soetste *lam christi* goedertiere soete *vader* : 209, 57^r
- O Alder suetste *lam gods* heere *ihesu christe* : 205 I, 48^r
- Die heijleghe *leeraeren* segghen dat op dien *dach* dat onse *heere* : 208, 64^r
- O leetsterre der *salicheden spiegel* der *ghewilligher aermoeden* : 209, 238^r
- O met hoe *gloriosen lichte blinckestu coninclike dochter* : 209, 203^v
- O *glorioso licht* alder *heligher Kerken predicare* der *waerheit* : 209, 218^v
- O *glorioso licht* alder *heligher kercken* *claerder* dan die *sonne* : 209, 236^r
- O *glorioso licht* der *heligher keerken* *schoonder* dan die *zonne* : 209, 219^r
- O *Glorioes licht* des *lants* van *britannien* *claerder* *schinende* : 205 II, 89^r
- O edele *clær lichten* der *weerelt* *heilige apostelen* : 209, 225^r
- O heilige *vrouwe sente lijsbette* *edele conincs dochtere* : 205 II, 98^r
- Wij *louen dy god* die ons *vleesch aen ghecleedt* hebt : 209, 102^v
- O Edele ende *glorioso maghet* *sente Aechte* : 205 II, 95^v
- O Alder *helichste maghet* *sente agneete* : 209, 242^r
- O *Glorioso weerdeghe maghet maria* *Ic bid* v *duer* dat *zweert* : 205 II, 39^v
- O *ghebenedide maghet maria moeder gods* *almachtich* : 209, 191^v
- O *Glorioso maghet maria moeder* ons *heeren ihesu christi* : 209, 206^v
- Maghet maria* *ic roepe* op v *Als een sondare* : 198, 126^r
- O heilige *glorioso maghet* ende *martelaresse christi* *sente margareta* : 209, 242^v
- O *Weerdeghe maghet* ende *martelersse* *sente dymrne* : 205 II, 94^r
- O *glorieuze maghet* ende *moeder maria* *Ic biddu* : 209, 203^r
- O Alre *clærste maghet* *edele* *hooghe gheboorne vrouwe* : 209, 94^v
- O ghy *heilige maegden gods* *Ic biddu* : 209, 245^v
- O *Salighe man* wiens *ziele* dat *paradijs besit* : 205 II, 87^v
- Dit zijn twee *heilige mannen* die de *heere* *vercoren* heeft : 209, 223^r
- Glorioso marie* *doet* dat die *heere* ons niet en *berespe* : 209, 176^r
- Aue *maria* *hemelsche keyserinne* der *heyligher driuoudicheit* : 209, 187^v
- O .h. *maria maghet* *wilt compassie* ende *medelyden* op ons *hebben* : 208, 92^v
- O mijn *vrouwe* *sente maria* *heilige maghet* der *maegden* : 209, 194^v
- Mediatrix O *maria* een *middelersse* *tusschen god* ende den *menschen* : 208, 95^v
- O *maria moeder gods* om die *jammerlyke boetscap* die v *quam* : 208, 73^r
- Urauwe *sente maria moeder* ons *heeren ihesu christe* : 209, 199^r
- O *maria* ghy syt *sonder smette onghetast* ende *reyne* *Ghy syt* : 208, 95^r

- O Vrouwe *maria* almachtich in die *verbolghentheit gods* : 209, 162^r
- O heilige *maria magdalena* die met eender *fonteynen* : 209, 245^v
- O Heilighe vrouwe *maria magdalena* die metter *fonteynen* : 205 II, 96^r
- O gloriose reyne vrouwe *maria magdalena* goedertiere ende *vutuercoren* van *christo* : 209, 247^v
- O heilige *maria* van *egipten* dienersse *gods* : 209, 247^v
- O heilige *martelare* sente *adriaen* : 209, 230^r
- Doen die edele *martelare* sente *christofels* *veruult* hadde zijn *ghebet* : 205 II, 82^r
- O *martelare gods* ende edel *ridder* sent *iooris* : 209, 230^v
- O helich *martelare* sente *vincent* : 209, 226^r
- O heilige *mychael* *archangele* ons heeren *ihesu christi* : 209, 209^v
- O sente *mychiel prince* ende *ghetrauwe behoe-der* : 209, 213^v
- O Sente *michael* *prinche* der *inghelen* : 205 II, 77^r
- Ic *mynde* want die *heer* sel *verhoren* die *stemme* : 206, 36^r
- O invierighe *minnare* heere *ihesu ontstect* mijn *herte* : 209, 74^v
- O moeder ons *behouders* weet *ghegruet* die *ghebaert* hebt *god* : 208, 74^v
- O ghebenedide moeder der *ghenaden moeder* des *leuens* : 209, 202^r
- O weerde moeder des *eewichs gods* ende des *almachtichs conincs* : 209, 180^r
- O Heilighe moeder *gods maria* Ic *bid v* : 205 II, 37^v
- O Ghebenedijde ende barmhertige moeder *gods* ende *sonderlinghe troostersse* : 205 III, 16^v
- O alder *claerste* ende *edelste moeder* ende *eeweghe maghet maria* ende *bruyt* : 208, 160^v
- Die moeder *stont* vul van *rouwen weenende* onder *tcruyce* : 205 II, 41^v
- O salighe moeder ons *verlossers* Die sijste een *burch* des *hemels* : 621, 1^r
- Die keiserlijke hooghe *mueghentheit gods* moet my *ghebenedien* : 205 II, 27^r
- O heilige ende *vutuercoorne .N.* ic *bidde* : 209, 249^r
- O ghebenedide heilige ende weerdighe *vutuercoorne .N.* wiens *feeste* : 209, 250^r
- O salighe weerdighe ende *vutuercoorne* sente *.N.* wiens *feeste* : 209, 249^v
- Ic *offere* hu heilige *winster gods maria* heilige *maghet* : 209, 186^v
- O waerlike waerdighe *offerhande* bi wilken die *hellen* te *ghebroken* zijn : 621, 239^v
- O Onbesmette ende inder *eewicheit ghebenedijde* : 205 II, 51^r
- Ontfaermt hu goedertiere *god* der *zielen* die voor hu : 209, 79^v
- Dese *ontfanckenisse* moet *wesen* ter *eeren* der *grolloser .h.* *driefoudicheit* : 208, 160^r
- O oorsprong alles *gots* O *afgront* alder *ghenaden* : 208, 21^r
- O Drie *euenghelike* ende *eueneewighe persoenen* ende een *warachtich god* : 209, 96^r
- O heilige *priester* ende *bisscop* sente *Ambrosius* : 209, 237^r
- O Ouerste *priestere* ende *warachtich bisscop* heere *ihesu christe* : 205 II, 15^r
- O ouerste *priester* ende *ghewarich bisscop* heere *ihesu christe* : 209, 80^r
- O ouerste *priester* ende *ghewarich bisscop* die v *gheoffert* hebt *god* : 208, 79^r
- Die gloriose *princen* van *eertrijcke* alsoe zij hem *onderlinghe minden* : 205 II, 79^v
- O Heilighe *ridder gods* edele *martelare* sente *sebastiaen* : 205 II, 83^r
- Op den *roestere* en heb ic v niet *gheloechent* : 205 II, 81^r
- Inden *rooster* en hebbe ic dy niet *gheloochent* : 209, 225^v
- Ic *roupe* te dy o mijn *god* ic *roupe* te dy : 209, 97^r
- Waer dat *sake* dat al myn *lichhaem* waer so *groot* : 205 III, 55^r
- Salich* is die *man* die niet *afgegaen* en is inden *raet* : 621, 2^r
- Salich* zij dy als hu die *menschen* sullen *haten* : 209, 250^v
- O *scepper* der *dinghen* wi *bidden* di voer den *onderganc* des *lichts* : 621, 233^r
- Ic *segge* dy *danc* o heere helich *vader* almachtich *eewich god* : 209, 92^v

- Siet de daghen commen seit de heere* : 209, 104^r
- Siet laet ons verbliden inden gheeste* : 209, 237^r
- In allen steden der heerlicheyt ons heeren ihesu christi* : 205 II, 2^r
- Sythara een harpe is een soet snaerspel* : 205 III, 43^v
- In die teghenwoerdicheit vus heilighen lichaems* : 205 II, 12^r
- Inder eerster vren wil ic ouerdincken op tghene dat voerleden es* : 208, 108^v
- O hemelsche vader aensiet uwen eenighen sone wat hy gheleden heeft* : 208, 183^v
- O Heilighe vader sente Anthonius die inder eerden* : 205 II, 85^v
- O Almoghende vader Ic biddu dat ghij mijnre aermere zielen* : 209, 100^v
- U Ader ghij hebt ons doen bidden voor die ghene die ons niet ionstich en sijn* : 215, 112^r
- O almachtige vader die stadighe ghehuechnissen der moeder gods* : 621, 241^r
- O Almechtige hemelsche vader o barmhertighe god Ic arme onwaardige sondige creature* : 205 I, 16^v
- Hemelsche vader eeuwich almechtich god Ontfermt v* : 205 I, 46^v
- O hemelsche vader die mij vvt v goetheit ende doer v moeghentheit* : 208, 181^r
- O ghetrauwe vader ende ghenadighe heere Ic aarme snoode creature* : 209, 60^v
- O Minlike zuete goedertieren vader heere ihesu christe* : 205 I, 23^v
- Och hemelsche vader ic offer v op dyns eenichs gheboren sone ons heil* : 208, 90^r
- O almoghende vader der ontfaermherticheit ouerghebenedijt* : 209, 84^r
- O vader der ontfermherticheit ende gods alles troosts* : 208, 44^r
- O alder ghenadichste ende ontfaermhertichste vader ic alder onwaardichste andersse* : 209, 87^r
- Uerblijdt hu maghet ende moeder want ghij o alre zoetste maghet* : 209, 185^v
- Uerblijdt hu schoone maghet sente vrsule* : 209, 243^v
- Uerblyt v heilighe maria moeder ende maghet* : 205 II, 45^r
- Uerblijt v heilighe moeder gods een onbesmette maghet* : 205 II, 39^r
- O verlosser der weerelt weest ghegroedt ende ghelooft .M. faut* : 209, 93^r
- O gloriose vrouwe coninghinne der bliscopen O fonteyne* : 209, 201^r
- O Alre liefste vrouwe om dine ontfaermicheit daer du altoos* : 209, 88^v
- O zoete vrucht des maegdelics buycs zone des almoghenden gods* : 209, 11^r
- Dien moederliken wee dat uwer herten was* : 198, 134^v
- Willecommen heilighe gods sone Willecommen heilighe ziele ende lichaem christi* : 205 II, 22^v
- Willecommen gods sone Willecommen weerdighe ziele ende lichame christi* : 209, 92^r
- Willecommen vader al gheweldich sceppere des hemels* : 209, 89^v
- O costelijke wonden ihesu christe sonderlinghe tekenen* : 208, 1^r
- O helighe hoeghe ende edele wijngaert rancke weerde martelaressen sente katheline* : 209, 240^r
- Als die zee eenen wech ghemaect hadde so riep dat volc* : 209, 227^r
- O Ziel christi heylicht my O lichaem christi behoudet my* : 205 III, 61^v
- O alre helicste ziele christi helicht my O alre helichste lichame christi behoudt my* : 209, 103^r
- O siele christi heijleget mij O lichaem christi behout mij* : 208, 21^v
- Myn ziele maect groot den heere Ende mynen gheest* : 208, 78^v
- O Alder ghepurgierste ziele helighe hooghe martelaressen edele bruydt christi* : 209, 240^v
- Alleluya wien zoecstu wijf alleluia* : 621, 240^r

2. Initia van de overige teksten

Bij het alfabetisch ordenen werd met de uitroep *O* geen rekening gehouden.

- Aengaet een puer goet gheestelyc leuen Bouen al scouwet : 208, 121^v
- Al onsen gheesteliiken voortganc ende onse fundament gheesteliics leuen : 258, 1^r
- Alder ghemeynste zusteren voer alle dinghen sal god bemyndt warden : 607, 34^{ra}
- Almachtich Heer Jesu Christe een Soon vanden leuenden God gheeft mij : 215, 1^r
- Als die wingaert was bereit Ontfinghen die slauen gheliken loen : 499, 125^v
- Als ghij messe gaet hooren so segt Confiteor : 209, 65^r
- Alsmen screef ix^olxxv so men mach lesen Laeghen drie conynghen : 499, 126^r
- Alsoe die ewangelie es ghelesen so sal elc mensche : 198, 135^v
- Alsoe de wijze salomon orcondt. neerenstelic onderzouken : 82, 1^r
- Anthonijs was gheboren wt egipten van gheesteliken ouders : 123, 113^{ra}
- Behouden elcs beter vonnesse of goetdincken : 82, 137^v
- Cvm appropinquasset ihesus iherosolimam : 539, 1^{ra}
- Dat eerste pater noster sult ghi lesen ter eeren der pinen : 205 II, 26^v
- Dat liden ons heren als die lerers seggen heeft vier manieren : 220, 5^{ra}
- de eerste sonde is wandelen clappen ende ralen : 208, 188^r
- De feeste van sente pieters banden was In gheset om viere saken : 529, 3^{va}
- De helighe confessor sente landolf wesende van Edeler gheboorten : 529, 450^{ra}
- De helighe erdsche bisscop ende martelare sente lieuen was van edeler gheboorten : 529, 428^{vb}
- De helighe maghet sende veerelde wesende eens Coninx dochtere : 529, 467^{vb}
- De helighe maghet sente landrade was van edelen gheslachte : 529, 462^{vb}
- De machabeuse marthelaers waren seuene ghebroedere : 529, 2^{va}
- den apostel peetrus die seit inden ij brief aen het 5 capittel : 208, 189^r
- den ghecruijsten heer ende bloedighe bruijdegom die voer ons de bitter doot : 208, 195^r
- Dese nae ghescreuen gheboden zijn gheheeten Regule : 607, 45^{ra}
- Dese nascreuende ghebeden sully heessen vten wonden ons heeren : 209, 45^r
- Dese zijn die Constitucien de welcke heligher memorien mijn vrouwe Sinte Birgitte : 607, 9^{ra}
- Die alinghe tijt des Gegenwoerdichts leuens werdet ghedeilt : 123, 1^{ra}
- Die paeus Innocentius heeft ghegheuen alle den ghenen : 205 II, 47^r
- Dit is god volhebbende dat wij ons seluen alsoe wt ghewracht hebben : 208, 217^v
- Dit ziin die Coninghe die bouen al Israel regneerden : 16, 316^r
- doen sinte bernaert int cloester ghinck sette hij : 207, 144^r
- O Du almoghende weselike goetheit Nu comt te helpen : 207, 1^r
- Dus beschrijft sente agustijn In sinen boec der staat ons heeren : 444, 51^r
- Ecce sponsus venit exite obuiam ei : 255, 1^r
- Elejn goet philozophius die van oetmoedicheit sinen naem : 123, 276^{ra}
- Een scoen mirakel hoe hi mit sinen moniken : 123, 110^{ra}
- Een suyuer hert is een costelyck Juweel Dat god alleen toebehoort : 208, 198^v
- Eens gheesteliken menschen leuen staet in seuenderhande voortgange gedeilt : 258, 27^r
- Eerst van noe vp Japhet zynen zone. Samot de eerste in gallen ghezeyt : 557, 1^r
- Ende het gheuel naedien dat alexander : 632, 1^r
- Ghebenedijt si die heer des volcs van ysrahel : 123, 92^{ra}
- Ghetrouwe lief ende vol eeren Hoer wat ic v sal leeren : 444, 44^v
- O Ghi alle die biden weghe gaen aendenc ende siet : 222, 9^{vb}

- O heere en wildt my niet nae het rigneur uwer
strengheer rechtueerdicheyt : 208, 163^v
- Het sijn drij duechden die den mensche nae
den gheest leuende : 207, 141^r
- Hier volghet bider hulpen ons heeren tful-
macte ende helich leuen : 520, 1^r
- Ic suster .N. beloue gode ende der saligher
maghet marien : 607, 32^{vb}
- Ic suster .N. doe professie ende gheloue gode :
607, 43^{rb}
- Inden name ons heeren ic beghinne te profijte
ende ter heeren : 542, 237^r
- Inder coninghe boeck vallen te menigher stat :
16, 314^r
- In die heere van hu ic beghinne weerde
vrouwe coninghinne : 542, 279^r
- In dien tiden maximiliaens des keyzers was
een man : 123, 12^{ra}
- In dien tiden was een man Inden lande van
Israel : 123, 19^{ra}
- In mijn beddekijn heb ic ghesocht bi nachte :
259, 1^r
- Int jaer ons heeren als men screef .v.^c ende
.lxxx. : 590, 8^r
- Indien dat ic begheer voert te brengen der
glorioser maghet : 123, 96^{rb}
- looft hem in den soutere dats looft gode : 259,
158^v
- Uij. manieren sijn die de biechte verchieren :
258, 93^v
- Men sal aenmercken principalic dat gulden
ghetal : 205 I, 13^r
- Men vint Inden heylighen ewangelio bes-
creuen dat onse heere : 123, 73^{ra}
- Mijn lieue Joncfrouwe heeft mi gebeden Bi
gherecter houescheden : 444, 1^r
- Mijn vader wan mi hir te voren : 444, 52^r
- Na dat ons heere was gheboren ende men
screef nu wilt hooren : 542, 1^r
- Om een weijnich te weten vanden godliken
raet : 220, 1^{ra}
- Om te weeten waer dese oeffeninghe in
gheleghe is : 208, 208^v
- Omme dieswille dat ledycheyt een voestere
moeder is van alle ghebrechlichen : 557,
6^r
- Onse here god vorziende die grote droechheit :
16, 1^v
- Onse heere leerde inder ewangelien sinen
Jongheren : 258, 89^v
- Opten eersten feestedach der joden dat men
derf broot aten : 220, 41^{va}
- Osculetur me osculo oris sui Den sin van
desen boucke : 218, 1^r
- Sente baue was van edelen gheslachte der
princhen van vranckerike : 529, 413^{vb}
- Sente benedictus leert ons .xij. graden daer
men mede clemmet : 258, 94^r
- Sente macharis was van edeler gheboorten
huut Ermenien : 529, 439^{vb}
- Siet die brudegom comt gaet vte hem te
ontmoetene : 258, 1^r
- Urbanus bisscop dienare der dienaren gods :
82, 136^r
- O Vader ende Godt, al die reden ende die
oorsaek der vaderlijker goetheijt : 215, 113^r
- Uergadert te samen die brockelen die daer :
388, 1^{ra}
- ... Want hi was een zeere vroem man van
wapenen : 590, 1^r
- Want wij van ons seluen niet machtich en sijn
onse hoechste salicheit : 259, 162^r
- Wij en vinden in christus leuen anders niet
dan tranen : 208, 198^v
- Wij minne gode alsoe vele ende alsoe zeere in
alder grootheit : 208, 161^r
3. Initia van de vertaalde Latijnse gebeden
- Alma redemptoris mater quae per via : 621, 1^r
- Anima Christi : 205 III, 61^v ; 208, 21^v ; 209,
103^r
- Ave regina caelorum : 621, 1^r
- Ave verum : 205 II, 23^v
- Christe qui lux es et dies : 621, 233^r
- Corde natus ex parentis : 621, 233^r
- Inviolata intacta : 208, 95^r
- Invoco te : 209, 97^r
- Jam lucis orto sidere : 621, 163^r
- Jesu, salvator saeculi : 621, 233^r
- Magnificat : 208, 78^v

Missus est angelus Gabriel : 205 II, 56^r

Nunc dimittis : 621, 236^v, 240^r

Obsecro te domina mea : 205 II, 47^r

O intemerata : 205 II, 51^r

O vere digna hostia : 621, 239^v

Salve meum salutare : 209, 34^v

Salve regina : 205 II, 55^r

Stabat mater : 205 II, 41^v

Summe sacerdos et vere pontifex : 205 II, 15^r ;
208, 79^r ; 209, 80^r

Summi largitor praemii : 621, 233^r

Te deum laudamus : 621, 186^v

Te lucis ante terminum : 621, 233^r

Veni creator : 205 I, 61^v

Veni redemptor gentium : 621, 240^r

INHOUD

WOORD VOORAF	5
INLEIDING	7
AFGEKORTE LITERATUUR	13
BESCHRIJVING DER HANDSCHRIFTEN	15
Hs. 16 : De bijbel van 1360, eerste deel	15
Hs. 82 : Olivier de Langhe, Gecommentarieerde vertaling van de "Regula sancti Benedicti"	17
Hs. 123 : Jacobus de Voragine, Legenda Aurea, Winterstuk (tweede, Noordnederlandse vertaling)	19
Hs. 125 : De Oude Costume van Ghendt	23
Hs. 186 : Horae Sanctae Crusis e.a. – Nederlandse gebeden	28
Hs. 198 : Verscheidene devoties in het Latijn en het Middelnederlands	29
Hs. 205 : Gebeden en getijden	32
Hs. 206 : Hendrik Suso, Hondert Articulen en andere devoties	51
Hs. 207 : De Passie volgens de getijden	54
Hs. 208 : Gebedenboek	56
Hs. 209 : Gebedenboek	70
Hs. 215 : Ludolfus van Saksen, Vita Jesu Christi, de gebeden in het Middelnederlands	95
Hs. 218 : De Bruud van Cantiken	97
Hs. 220 : De Passie ons liefs Heren Ihesu Christi en andere religieuze traktaten	99
Hs. 255 : Jan van Ruusbroec, Die Cierheit der gheesteliker Brulocht ..	103
Hs. 258 : Van Verduldicheit en David van Augsburg, Profectus Religio- sorum (eerste Middelnederlandse vertaling)	105
Hs. 259 : Richard van St.-Victor, Explicatio in Cantica Canticorum in Middelnederlandse vertaling	107
Hs. 388 : Caesarius van Heisterbach, Dialogus Miraculorum in het Middelnederlands	109
Hs. 444 : Der Vrouwen Heimlicheit en andere gedichten	111
Hs. 469 : Diverse Latijnse geschriften	113

Hs. 499 : Levens van Heiligen en Mirakelen in het Latijn	114
Hs. 520 : Olivier de Langhe, Leven van Sinte Coleta	114
Hs. 529 : Jacobus de Voragine, Legenda Aurea, Zomerstuk (eerste, Zuidnederlandse vertaling)	116
Hs. 539 : Evangeliepreken voor alle zon- en feestdagen van het jaar ..	119
Hs. 542 : Gillis de Wevel, Leven van St.- Amandus – Tondalus' Visioen – Glossenlied op het Ave Maria	120
Hs. 557 : Genealogie van de Koningen van Frankrijk en Duitsland ...	123
Hs. 590 : Cronike van Vlaendren	124
Hs. 607 : Regels van Sinte Brigitta en Sint Augustinus	125
Hs. 621 : Psalmen en getijden	128
Hs. 632 : Historiebijbel, tweede band	132
 CODICOLOGISCH REGISTER	 137
 REGISTERS OP DE INHOUD DER HANDSCHRIFTEN	 139
 INITIA	 144